

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA TECHNICZNO-
EKONOMICZNA IM. KS. BRONISŁAWA MARKIEWICZA W
JAROSŁAWIU
WYŻSZA SZKOŁA INŻYNIERYJNO-EKONOMICZNA Z
SIEDZIBĄ W RZESZOWIE
STAROPOLSKA SZKOŁA WYŻSZA W KIELCACH
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ

VII Міжнародна науково-практична щорічна
інтернет-конференція
«ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ»
Проблематика 2018 р.:
«СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ
В УМОВАХ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»

23-25 травня 2018р.

Львів - Ліга-Прес - 2018

**VII Міжнародна науково-практична щорічна
інтернет-конференція
«ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ»**

Проблематика 2018 р.:

**«СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ
В УМОВАХ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»**

23-25 травня 2018р.

Львів - Ліга-Прес - 2018

УДК 338.12:338.1

Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств: матеріали VII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (23-25 травня 2018 р). Проблематика 2018 р.: Сільськогосподарські підприємства України в умовах агропромислової інтеграції. Львів: Ліга-Прес, 2018. 221 с.

ISBN 978-966-397-242-8

Автори опублікованих матеріалів несуть особисту відповідальність за точність наведених фактів, цитат, власних імен, статистичних матеріалів та інших відомостей.

Редакційна колегія:

Снітинський В. В. – д.б.н., професор, академік НААНУ, ректор Львівського національного аграрного університету
Яців І. Б. – д.е.н., професор, проректор з наукової роботи Львівського національного аграрного університету
Янишин Я. С. – к.е.н., професор, декан економічного факультету Львівського національного аграрного університету
Черевко Г. В. – д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки Львівського національного аграрного університету
Руліцька К. М. - к.е.н., доцент кафедри економіки, відповідальний редактор (організація, проведення, комп'ютерна верстка)

© Автори статей, 2018

© ТзОВ «Ліга-Прес», 2018

СЕКЦІЯ 1.

СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ, ФОРМИ І

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

СУТЬ ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ ТОРГІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Товарні запаси є основою господарської діяльності торговельних підприємств, основним джерелом отримання прибутку, основною проблемою щоденного контролю. Всі торговельні підприємства стикаються з проблемою конкуренції, яка здійснює вплив на встановлювану націнку. Тому для отримання достатньої віддачі від вкладених в бізнес засобів, для забезпечення необхідних темпів зростання підприємства актуальним є використання наукових методів управління запасами.

Для підприємства оптової торгівлі під основною діяльністю розуміються операції, пов'язані з рухом і реалізацією товарів [1]. Вони є головною метою створення такого підприємства і забезпечують основну частину його доходу, тому основним об'єктом бухгалтерського обліку в торгівлі є товарні запаси. Внутрішні зміни та зовнішні протиріччя торговельної організації пов'язані з товарними запасами, що свідчить про необхідність наукового підходу до управління ними. Насамперед необхідно правильно визначити роль та значення запасів, умови та мотиви створення товарних запасів на підприємстві. В економічній літературі існують визначення товарних запасів.

Товарний запас – категорія історична, яка виникла у зв'язку з перетворенням продукту праці в специфічну форму – товар, та з розвитком товарного обігу. Ф. Котлер дає наступне визначення товару: “Товар – це фізичні об'єкти, послуги, будь-які символічні частковості і обставини, тобто все, що може задовольнити нестатки і потреби, принести користь покупцю” [2,

с. 156]. Зрозуміло, товарні запаси створюються лише за рахунок товарно-матеріальних цінностей, абстрактні послуги сюди не включаються.

У концепції проекту Закону “Про внутрішню торгівлю” [3] вказано, що товари споживчого призначення (споживчі товари) – будь-який продукт, не заборонений законодавством для купівлі-продажу, який використовується у сфері невиробничого споживання для задоволення особистих, сімейних або інших потреб кінцевих споживачів; торгова послуга – результат діяльності суб’єкта торговельної діяльності у сфері роздрібної та оптової торгівлі щодо надання допомоги покупцям у здійсненні акта купівлі-продажу товарів, їх доставляння та використання.

П(С)БО 9 “Запаси” так трактує поняття товарів: “...товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу” [4, с. 8].

З даних визначень автор робить наступний висновок: товари – вироби, матеріали, продукти, які спеціально придбані для продажу, тобто товарним запасом вважається товар, що очікує момент свого продажу. Після продажу товару він переходить в сферу споживання і перестає бути товарним запасом. Основна роль товарів - забезпечення безперервності процесу відтворення.

У більшості ситуацій, що виникають в торговельній діяльності, спостерігається спільна поява цих факторів. Лише в виняткових випадках підприємство може працювати при відсутності запасів.

Призначення товарів – гарантувати безперервність реалізації. Товарні запаси повинні відповідати визначеним вимогам – бути визначених розмірів, щоб на протязі даного часу забезпечувати розміри попиту. Наприклад, товари повинні бути більші, ніж середні розміри продажу, періодично відновлюватись, так як вони постійно витрачаються. Той факт, що товари постійно знаходяться в обороті, створює проблеми в управлінні товарною масою в обігу. Багатоваріантність реальних ситуацій потребує більшої кількості варіантів планування рівня запасу, розміру партії поставки, точки замовлення та інших характеристик. Оптимальний рівень товарного запасу істотно залежить від

затрат, пов'язаних з його придбанням і зберіганням. Управління постачанням товарами не можна розглядати ізольовано, воно тісно переплітається з іншими процесами. Одним складовим елементом управління товарним рухом є надання різних видів торговельних знижок і націнок на товари, що спрямоване на збільшення обсягу товарообігу, прискорення товарооборотності, зниження витрат обігу, зростання прибутку від реалізації.

Висновок. Отже, передусім товарні запаси створюються для забезпечення регулярного споживання товару, навіть якщо його виробництво нерегулярне. Можуть створюватись також із спекулятивною метою: куплені за низькою ціною, потім вони продаються за більш високою. У випадку закупок великих партій товару оптове підприємство отримує прибуток за рахунок зниження оптової ціни, тому товарні запаси створюються, щоб скористатися цією перевагою. Товарні запаси створюються і тоді, коли виробництво випереджує споживання. Всі вище перелічені причини відносяться в основному до оптової торгівлі, оскільки в роздрібній торгівлі немає достатніх площ для створення великих товарних запасів.

Список використаної літератури:

1. Котлер Ф. Основи економіки М.: ЮНІТИ, 1996. 258 с.
2. Думанська М., Семенишена Н. Трагування товарних запасів в обліку та торгівельній діяльності підприємств [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://econf.at.ua/publ/konferencija_2015_12_16_17/sekcija_5_ekonomichni_nauki/t_raktuvannja_tovarnikh_zapasiv_v_obliku_ta_torgivelnij_dijalnosti_pidprijemstv/36-1-0-672
3. Концепція проекту Закону “Про внутрішню торгівлю” від 7 жовтня 2009. № 1200-р [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1200-2009-p>
4. П(С)БО 9 “Запаси” затверджено наказом міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 р. № 246 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pro-u4ot.info>

Буцкюнене О., преподаватель

Вильнюсская Коллегия/ Университет прикладных наук,

Литва

Шурпенкова Р.К., к.е.н., доцент

Львовський інститут ГВУЗ «Університет банківського дела»

ФАКТОРЫ, ВОЗДЕЙСТВУЮЩИЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ФИРМЫ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЕГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ СВОБОДЫ

Анализ потенциала фирмы надо начать, прежде всего, с исследования структуры отрасли, в которой работает данная фирма. Здесь необходимо оговорить, что основной единицей будет являться отрасль, представляющая собой группу конкурентов, которые производят товары и услуги и непосредственно соперничают между собой.

На организацию в отрасли воздействуют пять сил, впервые выделенные американским экономистом М.Портером, которые определяют уровень конкуренции:

- соперничество между конкурентами в отрасли;
- угроза появления новых конкурентов;
- угроза появления товаров-заменителей;
- способность покупателей диктовать свои условия;
- способность поставщиков диктовать свои условия. [1]

Первая из них – соперничество между конкурентами в отрасли, между фирмами производящие аналогичную продукцию и продающими ее на одном и том же рынке. Конкуренция может быть жестокой и беспощадной, а может подчиняться неписаным правилам: различные джентльменские соглашения дают возможность избежать резкого падения уровня прибыли в результате чрезмерного занижения цен, а также огромных расходов на рекламу и

продвижение товара на рынке. Фирмы могут конкурировать по какому-то одному параметру (например, ценовая конкуренция). Или же по нескольким параметрам (например, обслуживание, качество продукции, условия торговли, реклама, нововведения).

Конкурентная борьба становится более жесткой при увеличении числа фирм-конкурентов при постепенном выравнивании их размеров и потенциала и при медленном росте спроса на данный товар.

В случае если проникновение в ту или иную отрасль не представляет особого труда, а уровень прибыли достаточно высок, количество фирм в ней будет увеличиваться. Так появляется вторая сила, воздействующая на фирму – угроза появления новых конкурентов. Если при увеличении количества фирм, рост потребительского спроса не будет расти пропорционально росту предложения в целом по отрасли, то цены, а, следовательно, и прибыль будут падать. Таким образом, приход в отрасль новых фирм обуславливает верхнюю границу прибыльности данной отрасли.

Третьей силой, воздействующей на отрасль, является угроза появления товаров-заменителей. Под заменителем понимается товар, отвечающий тем же потребностям, что и конкретный товар, производимый в рассматриваемой отрасли. Если по каким-то параметрам заменитель становится более привлекательным для покупателя, то он предпочтет данный товар аналогичным с функциональной точки зрения товарам других фирм. Если на рынке появился заменитель, представляющий реальную угрозу, конкурирующие фирмы, скорее всего, воздержатся от повышения цен на свои товары и услуги и будут стремиться совершенствовать их.

Уровень конкуренции с товаром-заменителем определяется степенью готовности, с которой покупатели способны предпочесть его данному товару. Здесь решающим является такой показатель как «стоимость переключения покупателя» (т.е. затраты на переход от конкретного товара к его заменителю).

Четвертой силой является способность покупателей диктовать свои условия. Крупные клиенты способны оказывать влияние на уровень прибыли фирм-продавцов.

Покупатели могут диктовать этим фирмам свои условия, и те, в свою очередь, будут готовы снизить свои цены с тем, чтобы заключить сделку с данным клиентом. Покупатели могут также использовать свое привилегированное положение и ставить фирмам-продавцам такие условия как, например, повышение качества товаров, предоставление кредита и др.

Аналогично покупателям поставщики пользующихся спросом товаров могут устанавливать высокие цены, воздействуя, таким образом, на объем своей прибыли. Способность поставщиков диктовать свои условия является пятой силой, воздействующей на отрасль. Продавцы имеют преимущества, когда поставки данного товара так или иначе важны для покупателя, когда на рынке представлены несколько крупных фирм-поставщиков, занимающих достаточно прочные позиции и уровень конкуренции между ними невысок. [2]

Если действие всех пяти сил на рынке является достаточно ощутимым, то можно предполагать, что независимо от вида производимой продукции и услуг уровень прибыли в данной отрасли будет относительно низким. И напротив, слабое действие данных сил позволяет повысить уровень цен и достичь уровня прибыли выше среднего по отрасли. Фирмы способны воздействовать на каждую из пяти сил посредством собственной стратегии. Однако некоторые нововведения отдельных фирм могут привести лишь к недолгому преимуществу, и когда они начнут использоваться всеми остальными фирмами, это приведет лишь к ухудшению положения в отрасли в целом. Например, фирма, первая начавшая рекламную кампанию, завоеует значительную долю рынка. К тому времени, когда все остальные фирмы данной отрасли в свою очередь начнут рекламировать свою продукцию, единственными, кто останется в выигрыше, будут рекламные агентства и телевизионные компании.

Список использованных источников:

1. Портер М. Конкурентное преимущество: Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость [Текст] : пер. с англ. М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. 715 с.
2. Томпсон А. А., Стрикленд А.Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии: Учебник /Пер. с англ. Под ред. Л.Г.Зайцева, М.И.Соколовой. М.:Банки и биржи: ЮНИТИ, 1998. 576с.

UDC 338.48:007

Voinycha L., docent

Lviv National Agrarian University

IMPACT OF THE FOURTH INDUSTRIAL REVOLUTION ON AGRICULTURE AND FOOD SYSTEMS

We stand on the brink of a technological revolution that will fundamentally alter the way we live, work, and relate to one another.

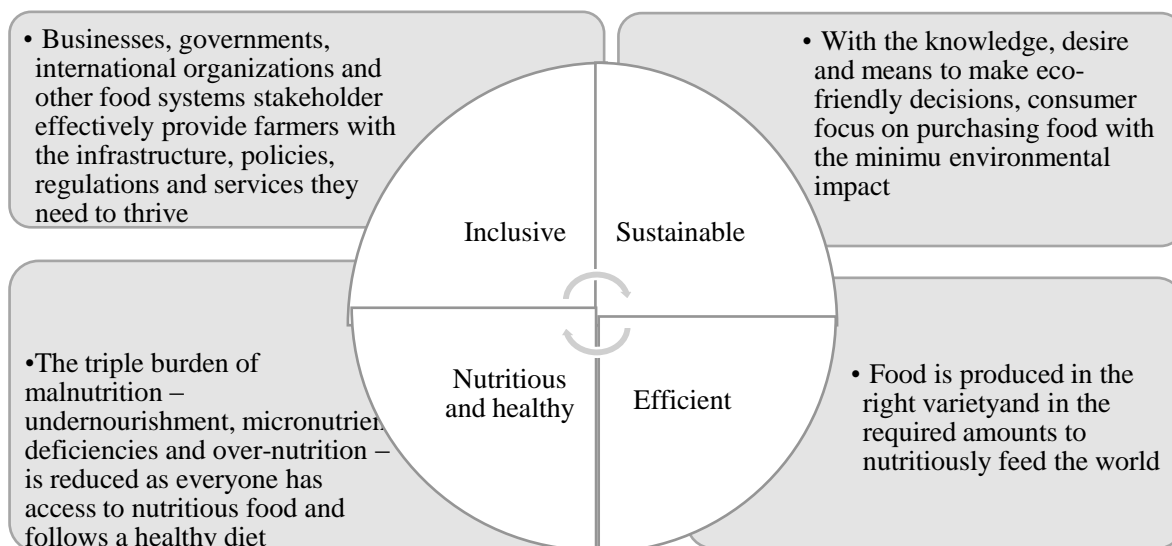
The First Industrial Revolution used water and steam power to mechanize production. The Second used electric power to create mass production. The Third used electronics and information technology to automate production. Now a Fourth Industrial Revolution is building on the Third, the digital revolution that has been occurring since the middle of the last century. It is characterized by a fusion of technologies that is blurring the lines between the physical, digital, and biological spheres.

The Fourth Industrial Revolution is driving disruptive technology innovations across many sectors. Agriculture and food systems have been slow to benefit from these developments – the sector lags significantly behind in harnessing the power of technology and making it widely accessible. However, emerging technologies driven by the Fourth Industrial Revolution are disrupting many industries, bringing rapid

and large-scale change. These include : - Digital building blocks such as big data, the Internet of Things (IoT), artificial intelligence and machine learning and blockchain; - New physical systems such as autonomous vehicles, advanced robotics, additive manufacturing, advanced materials and nanotechnologies; - Advances in science such as next-generation biotechnologies and genomics, and new energy technologies.

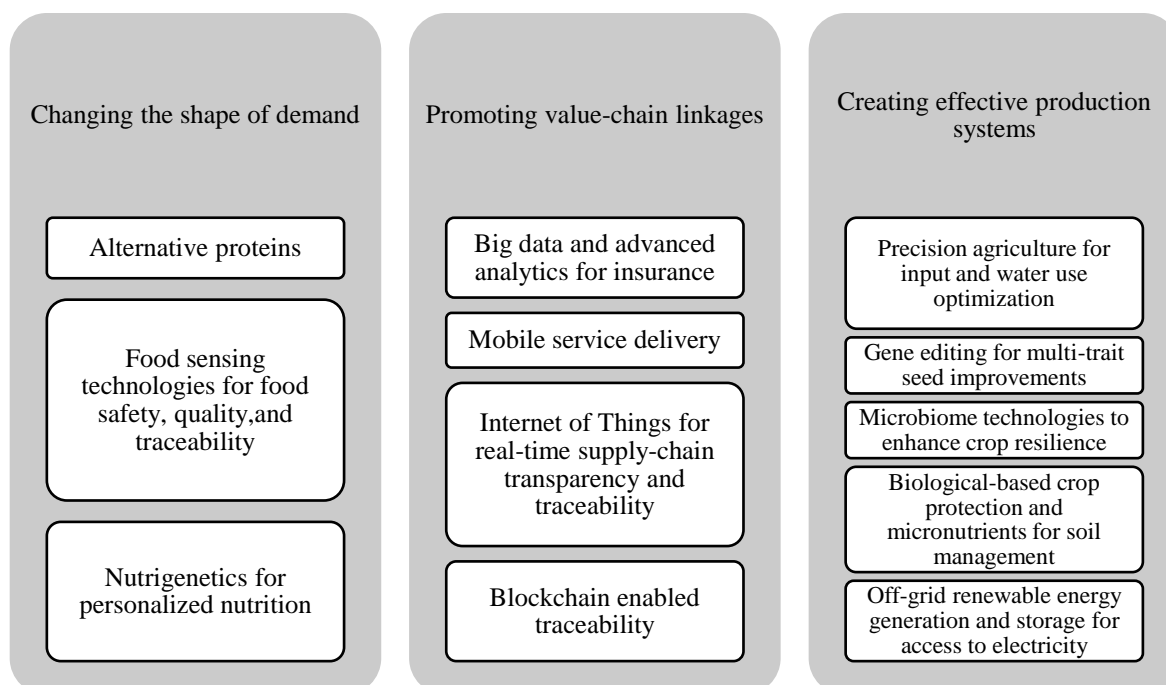
Until now, the agriculture and food sectors have been slow to harness the power of these technologies, attracting significantly lower levels of investment and inspiring fewer technology start-ups than other sectors. Advanced precision agriculture technologies that deploy machine vision, big data analytics and advanced robotics could allow farmers to apply the optimal amount of inputs for each crop and assist with the management of livestock and aquaculture, thereby boosting yields and reducing water use and greenhouse gas emissions.

The report, developed by the World Economic Forum in collaboration with McKinsey & Company (McKinsey & Company, 2016) identifies emerging technology innovations that have the potential to drive rapid progress in the sustainability, inclusivity, efficiency and health impacts of agriculture and food systems to achieve the Sustainable Development Goals (Bhumika Muchhala, 2014) (figer 1.). Focusing on 12 key technology applications, it estimates the concrete benefits which could be delivered in terms of reduced water usage, greenhouse gas emissions, and food waste; increased productivity and farmer income; and reduced obesity and undernourishment of consumers. It highlights the significant economic, environmental and health benefits that could be realized through the broad adoption of certain technologies and enabling actions that can support and scale them (United Nations General Assembly, 2016). It recognizes that technology is just one of a wide range of solutions that need to be applied in tandem to transform agriculture and food systems and that a “systems leadership” approach is needed to engage all stakeholders towards that shared goal.

Figur 1. The Sustainable Development Goals (Bhumika Muchhala, 2014).

At scale, technology holds extraordinary potential for solving today’s food challenges. At the same time, however, scaling poses challenges and risks that need to be addressed if the technologies are to achieve their full impact. Twelve promising technologies that could significantly impact agriculture system (McKinsey & Company, 2016) and over the next decade are identified as part of this work and are presented in this Figur 2.

Figur 2. Combinations of technologies for solving challenges faced in agricultural and food systems (McKinsey & Company, 2016).

Fourth Industrial Revolution technologies have the potential to help revolutionize food systems, dramatically changing the shape of demand, improving value-chain linkages and creating more effective production systems. At the same time, however, they are likely to introduce new challenges. They raise concerns pertaining to health and safety, the environment, privacy and ethics.

References

1. McKinsey & Company: Can Long-Term Economic Growth be Saved? The World Economic Forum, January 2016. See: www.mckinsey.com/insights/growth/can_long-term_global_growth_be_saved
2. Bhumika Muchhala, "North-South debate in the UN within context of Sustainable Development Goals," Third World Network, 14 March 2014. See: <http://www.twn.my/title2/unsd/2014/unsd140303.htm>
3. United Nations General Assembly, Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

УДК 631.11:636

Березівський З.П., к.е.н., доцент,

Березівська О.Й., к.е.н., в.о. доцента

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ГАЛУЗІ СКОТАРСТВА

Розміщення скотарства у господарствах різних формах господарювання на сьогодні не є однаково вигідним і доцільним. Розглянемо позитивні та негативні сторони розміщення галузі в трьох основних типах сільськогосподарських підприємств: господарські товариства, фермерські господарства та господарства населення.

Переваги господарських товариств базуються на великомасштабному виробництві, що дозволяє утримувати стада в сотні чи тисячі голів. При цьому також виникає можливість значної механізації виробничих процесів, формування раціонального режиму праці та відпочинку працівників галузі, постачання кормів та вдосконалення їх раціонів, розвиток племінної справи тощо. Виробництво великих масштабів дозволить економити та значно знижувати собівартість продукції. Власне, розміри господарських товариств на даний момент є найбільш пристосованими для інтенсивного розвитку скотарства (Березівський З. П., Березівська О. Й. 2014. С. 54–59).

В процесі удосконалення інтеграційних зв'язків запроваджуються нові механізми взаємовідносин переробних підприємств з товаровиробниками. Наприклад, в населених пунктах обладнуються молокоприймальні пункти, вдосконалюється система взаєморозрахунків між ними. Нестача сировини та віддаленість сировинних зон від центрів переробки можуть негативно впливати на об'єми виробленої продукції (Шлапак О. В. 2013. С. 57–65).

На сьогоднішній день найбільш кількісною, динамічною і гнучкою формою господарювання є господарства населення, які є найкраще пристосованими до складних економічних умов. У них силами членів сімей господарства, в основному на невеликих ділянках здійснюється виробництво продукції, значна частка якої йде на задоволення потреб у продуктах харчування цих самих сімей. Збільшуючи виробництво молочної та м'ясної продукції, сім'ї намагаються забезпечити себе продуктами власного виробництва, що дозволить компенсувати втрати від скорочення заробітку на основному місці праці.

За останні десятиліття в Україні на превеликий жаль так і не вдалося створити ефективний сектор фермерських господарств, що зміг би стати основою аграрного виробництва, а процеси кооперації фермерських та господарств населення перебувають в зародковому стані. Більшість фермерських господарств не володіють достатніми власними фінансовими ресурсами, які необхідні для розвитку скотарства, а джерела державної підтримки нажалі є

дуже обмеженими. Тому, найбільші шанси швидкими темпами збільшити концентрацію виробництва мають вертикально інтегровані структури (агрохолдинги та інші великі агроформування), діяльність яких обумовлюється індустріальною моделлю розвитку м'ясного скотарства на засадах функціонування великого бізнесу.

Список використаної літератури:

Березівський З. П., Березівська О. Й. Стан і перспективи економічного розвитку агропромислового комплексу Львівської області. *Аграрна економіка*. 2014. Т. 7. № 1–2. С. 54–59.

Гапусенко Ю. Я., Кернасюк Ю. В. Світові тенденції та перспективи виробництва м'яса великої рогатої худоби в Україні у контексті забезпечення продовольчої безпеки держави. *АгроІнКом*. 2007. №11. С. 54–59.

Шлапак О. В. Стратегічні напрями розвитку галузі м'ясного скотарства в Україні. *Економіка України*. 2013. № 3. С. 57–65.

УДК 658.14

Борович О.В., к.е.н., доцент,
Університет Короля Данила,
м. Івано-Франківськ

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ФАКТОРИНГУ ЯК ДЖЕРЕЛО ПОПОВНЕННЯ ОБІГОВИХ КОШТІВ

Аналіз стану розрахункової дисципліни сучасних вітчизняних підприємств, зокрема молокопереробних, засвідчує значне збільшення сум дебіторської заборгованості за відвантажену продукцію і як наслідок дефіцит обігових коштів. У цій ситуації, все більшого поширення набуває факторинг, що є елементом позикового капіталу та альтернативою банківських кредитів.

Факторинг – це продаж дебіторської заборгованості на користь фінансового посередника (факторингової компанії чи банку) [1, с. 35]. Під час операції факторингу проводиться переуступка першим кредитором прав вимоги боргу третьої особи другому кредитору (фактору) з попередньою або наступною компенсацією вартості такого боргу першому кредитору.

Фінансові відносини в рамках факторингу закріплюються договором факторингу. До найважливіших переваг факторингу належать:

- негайне одержання основної суми дебіторської заборгованості (за вирахуванням комісійної винагороди фактора);
- ризик неповернення заборгованості та робота щодо стягнення такої заборгованості переходить до фактора.

Внаслідок операцій факторингу постачальники мають можливість збільшити кількість потенційних покупців за рахунок надання їм відстрочки платежу (товарного кредиту). Додаткова вигода від залучення нових клієнтів дозволяє отримати додатковий прибуток за рахунок збільшення обсягу продажу та розширення асортименту продукції. Внаслідок чого покращується ділова репутація та платоспроможність суб'єкта господарювання через можливість проведення своєчасних розрахунків зі своїми кредиторами; укріплюються позиції підприємства на ринку; знижуються витрати на оплату робочого часу співробітників, відповідальних за контроль та погашення дебіторської заборгованості.

Факторингове обслуговування відбувається у шість етапів:

- 1) укладається договір купівлі – продажу;
- 2) здійснюється поставка продукції;
- 3) укладається договір факторингу;
- 4) проводяться факторингові платежі;
- 5) фактор перераховує постачальнику кошти за реалізовану продукцію;
- 6) постачальник сплачує комісійну винагороду. Розмір такої винагороди за залежить від ризиковості операції, діючої процентної ставки та строків настання платежу.

Відповідно до договору факторингу фактор купує розрахункові документи (векселі або рахунки-фактури) у на умовах негайної їх оплати, тобто здійснює операцію купівлі з дисконтом представлених документів. Умовами факторингу передбачається виплата авансового платежу у розмірі від 50 % до 90 % суми акцептованих документів на поставку безпосередньо у день надходження їх до фактора або в обумовлений договором термін. Процент фінансування залежить від надійності дебітора.

Витрати з факторингу окрім банківського відсотка на суму авансу включають комісійні в розмірі 1,5 – 2,5 % суми придбаного фактором боргу. Застосування факторингу з регресом знижує ризики фактора, а відтак і розмір комісійної винагороди. При обслуговуванні без кредитування, але у гарантований фактором термін оплати (лише інкасування боргу), підприємство після відвантаження продукції відразу через фактора пред'являє рахунок покупцеві, а фактор одержує платіж на користь клієнта в визначений термін (зазвичай це 30-120 днів).

Для здійснення факторингових операцій постачальник подає в банк такі документи: заяву, баланс станом на останню звітну дату, копії розрахункових документів, виданих на покупця, інші документи на вимогу банку [3]

За формою взаємовідносин підприємства і банку факторингові операції класифікуються, як факторинг з правом регресу та факторинг без права регресу. Укладаючи факторингові договори з регресом, фактор купує у підприємства-клієнта право на усю суму, яка підлягає отриманню від дебітора, однак за неможливості стягнення з боржника сум у повному обсязі підприємство-клієнт зобов'язане відшкодувати банку-фактору втрачені кошти. За договором факторингу без регресу ризик несплати заборгованості боржником фактор приймає на себе, тому у випадку неповернення такого боргу, він буде самостійно займатися його стягненням [2].

Отже, враховуючи зазначене, можна стверджувати, що в умовах високої конкуренції проведення факторингових операцій є вигідним і для підприємства

постачальника і для фактора, який отримує за свої послуги чималі відсотки. Водночас в Україні ринок факторингових послуг не достатньо розвинений.

Список використаної літератури:

1. Дзюба Н. Факторинг чисто финансовая услуга / Н. Дзюба // *Налоги и бухгалтерский учет.* – 2012. – №36–37 (1220–1221). – С. 35–41.

2. Кузик Н.П. Особливості обліку факторингових операцій / Н.П.Кузик. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnau_econ_2013_181%283%29__25.

3. Фінанси підприємств: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с. [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://studentbooks.com.ua/content/view/520/54/1/0/>

УДК 656.13:681.3

Голотюк М.В., к.т.н., доцент, **Дорошук В.О.**

*Національний університет водного господарства та природокористування
м. Рівне, Україна*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ

Розвиток суспільства і економіки висувають підвищені вимоги до транспортного забезпечення, що супроводжується збільшенням кількості транспортних засобів. Такий стан справ знижує ефективність транспортної інфраструктури і збільшує середній час, що витрачається на дорогу, забрудненість повітря і споживання палива. Таке коло питань і покликані вирішувати інтелектуальні транспортні системи, в рамках якої взаємодіють людина - водій, транспортний засіб і дорожня інфраструктура [1]. Потреба в

ІТС продиктована труднощами, викликаними зростанням кількості пробок на дорогах, і синергією інформаційних технологій і мереж зв'язку.

Збільшення попиту на транспортні послуги дає поштовх розвитку нових транспортних технологій, що дозволяють забезпечити відповідну пропускну здатність, безпеку і якість пропонованих послуг. При цьому екстенсивний розвиток транспортної системи потребує все більших інвестицій в захист навколишнього середовища від негативного впливу на неї транспорту. З огляду на обмеженість ресурсів і майбутні потреби в транспортних послугах, слід визнати, що така координація передбачає взаємодію на системному рівні всіх видів транспорту та учасників цих ринків [2].

Транспортні системи розглядаються в якості органічних частин транспортної системи країни і виконують великий обсяг роботи з перевезення вантажів. Вони беруть участь в процесі місцевого виробництва, забезпечуючи доставку сировини і готової продукції. В сучасних умовах стоять завдання підвищення ефективності їх функціонування. При цьому результативність прийнятих рішень багато в чому залежить від якості використовуваних типових моделей транспортних систем [3].

Актуальність дослідження питань типології транспортних систем обумовлена структурними перетвореннями в транспортній галузі та адміністративними реформами в управлінні народним господарством. Типологія допомагає глибше зрозуміти об'єкт дослідження, уточнити виконувані ним функції у всьому різноманітті його зв'язків, позначити основні засоби, що забезпечують досягнення поставлених цілей його розвитку та ін. Практичне призначення типової моделі полягає у виявленні ключових факторів, що визначають ефективність функціонування об'єкта. Сучасне трактування типології пов'язана з розумінням типу як особливого методологічного засобу, за допомогою якого будується теоретична картина дійсності. Такий підхід відкриває шлях до побудови абстрактних типологій, в яких тип розуміється як складна конструкція, розміщена в багатовимірному таксономическом просторі. В теорії транспортних систем традиційно застосовується теоретична типологія, яка на відміну від

емпіричної типології, заснована на кількісній обробці і узагальненні досвідчених даних, передбачає побудову ідеальної моделі об'єкта як системи, з виділенням сукупності системоутворюючих зв'язків, поданням його структурних рівнів, фіксацією принципів таксономічного опису безлічі досліджуваних об'єктів.

Список використаної літератури:

1. Рудзінський В.В. «ІТС автомобільного транспорту (функціональні основи) : навч. посібник / В.В. Рудзінський. – Житомир : ЖДТУ, 2012. – 98 с.
2. Jesse Russell. Intelligent transportation system.VSD, 2012. – 110 p.
3. Инновационные процессы логистического менеджмента в интеллектуальных транспортных системах: монография: в 4 т. / Под общ. ред. проф. Б.А. Лёвина и проф. Л.Б. Миротина. –М.: ФГБОУ «Учебно-методический центр по образованию на железнодорожном транспорте», 2015. – 336 с.

УДК 339.5:338.43:638.1

Данкевич В. Є., д. е. н., доцент

кафедри міжнародних економічних відносин та європейської інтеграції

Житомирський національний агроекологічний університет,

м. Житомир

КОН'ЮНКТУРА СВІТОВОГО РИНКУ МЕДУ В УМОВАХ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Світовий ринок меду відноситься до найбільш глобалізованих продовольчих ринків в світі, у зв'язку з чим на цьому ринку існує високий рівень конкуренції. З метою інтеграції до цього ринку та адаптації до умов його функціонування і здійснення ефективної зовнішньо-економічної діяльності необхідне інформаційне забезпечення суб'єктів щодо конкурентів, обсягів, потреб ринку та його кон'юнктури. Основним фактором, що спричиняє такий

високий рівень конкуренції є незадоволений світовий попит на цей продукт та постійно зростаюча ціна (рис. 1).

За період дослідження з 2005 р. по 2016 р. світові обсяги експорту меду збільшились на 60 % або на 247 тис. тон, тоді як за цей же період ціна зросла на 98 % або на 1,7 тис. дол за тону. Середні темпи зростання світового ринку меду за останні 12 років становлять 4,7 %, що свідчить про стрімко розвиваючий ринок. Потрібно відмітити, що максимальне зростання обсягів експорту було зафіксовано у 2008 р. і становило 20,5 %. Тоді як середні темпи зростання ціни за той же період становили 6,8 % щороку, максимальне зростання було зафіксовано у 2008 р.

До числа топ-п'яти країн-виробників меду в світі в період 2005–2016 рр., де вироблялось всього в середньому 1,6 млн т (табл. 1), входять Китай, Туреччина, США, Україна, Аргентина. Найкрупнішим виробником меду до сьогодні виступає Китай, чиє середньорічне виробництво було 450,7 тис. тон, що майже у п'ять разів вище, ніж у середньому річний обсяг виробництва Туреччини (92,5 тис. т) чи України (70,3 тис. т). За останні роки до 2016 р. втрачали свої позиції в рейтингу Росія, Аргентина. Натомість покращили свої позиції такі країни, як Китай, Туреччина, Україна. У Китаї за аналізований період виробництво меду зросло на 90 % або на 63 тис. т, в Туреччині відповідно майже на 26 % або на 31 тис. т. В Україні валове виробництво зменшилося на 12 % або на 17 тис. т.

Необхідно зазначити, що на п'ять країн лідерів у 2016 р. припадає 33,5 % світового виробництва меду. Цей показник в порівнянні з 2005–2016 рр. зменшився на 16 вп. З динаміки світового виробництва меду явно проглядається тенденція до його збільшення.

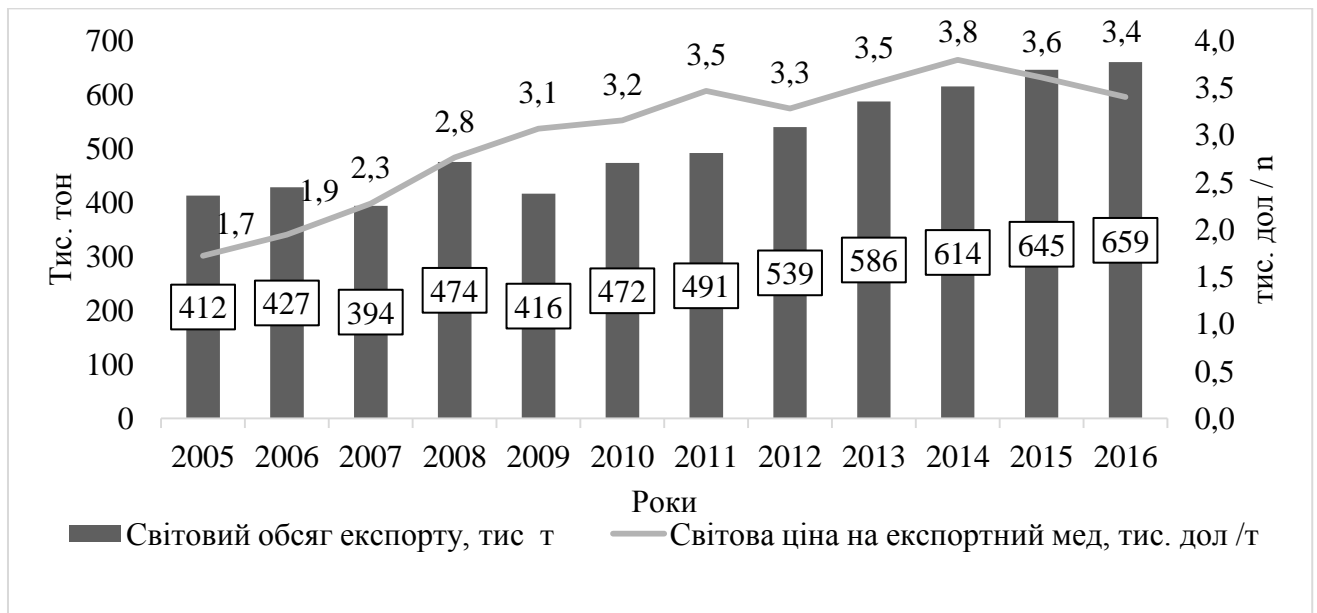

Рис. 1. Динаміка світового обсягу експорту меде та ціни на нього

Джерело: [2,3,4]

За досліджуваний період відбулося зростання приблизно на 26 %, що свідчить про зростання попиту на мед в усьому світі. Потрібно відмітити, що з кожним роком збільшується частка експортованого меду відносно виробленого на 8 вп або на 247 тис. т.

Таблиця 1

Виробництво меду натурального в світі, тис. т

Рік	2005 р.		2010 р.		2015 р.		2016 р.		Зміна 2005 р. до 2016 р.	
	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%	тис. т	%
Аргентина	110	7,8	59	4,2	58	4,1	51	3,6	-59	-53
Індія	52	3,7	60	4,2	61	4,3	61	4,3	9	18
Україна	71	5,1	71	5,0	64	4,5	59	4,2	-12	-17
Китай	300	21,2	409	28,9	489	34,6	489	35,6	189	63
Турція	82	5,8	81	5,7	108	7,6	108	7,5	26	31
Інші	867	61,3	931	65,8	1139	80,5	1096	77,5	229	26
Світове виробництво	1414	100	1542	100	1826	100	1787	100	373	26
Світовий обсяг експорту	412	29	472	31	645	35	659	37	247	60

Джерело: [5,6]

Аналізуючи зміну обсягу меду, бачимо, що Україна має позитивну стабільну тенденцію до його збільшення. За період з 2005 р. до 2015 р. його обсяги збільшилися в 9,5 разів тоді як загальна вартість збільшилась в 16 разів. Експорт українського меду за останні роки стрімко зростає не зважаючи на те, що безмитна квота на експорт меду до ЄС до 2017 р. становила 5 тис. тон. Решта меду експортується при сплаті мита в обсязі 17,3 %. Потрібно відмітити, що обсяг експорту меду з України за 2016 р. склав 54,5 тис. тон, що на 33 % більше ніж у 2015 р. Основними покупцями українського меду за період дослідження були Німеччина, Польща, Сполучені Штати Америки та Турція. Враховуючи сучасні негативні торгові відносини з Російською Федерацією з 2015 р. туди не було поставлено жодної тони меду.

Досліджуючи структуру експорту меду до основних торгових партнерів потрібно відмітити, що за останні 10 років значно змінилась структура експорту. Якщо у 2005 р. основним торговим партнером виступала Польща (58 % від загального експорту) то у 2015 р. – 16 %. Значно збільшилась частка експортованого меду до Німеччини з 10 % у 2005 до 33 % у 2015 р. Також значну частину експорту припадає на США частка якого з кожним роком збільшується з 8 % у 2005 р. до 23 % у 2015 р. Частка експорту що припадало на інших торгових партнерів у 2015 р. становила 18 % до 23 у 2015 р. Отже за останні 10 років структура експорту докорінно змінилась, але за рахунок перерозподілу експортного меду.

Аналізуючи обсяги експорту вітчизняного меду можна зробити висновок, що Україна має позитивну стабільну тенденцію до його збільшення. За період з 2005 р. до 2015 р. його обсяги збільшилися в 9,5 разів тоді як загальна вартість збільшилась в 16 разів. Експорт українського меду за останні роки стрімко зростає не зважаючи на те, що безмитна квота на експорт меду до ЄС до 2017 р. становила 5 тис. тон. Решта меду експортується при сплаті мита в обсязі 17,3 %. Потрібно відмітити, що обсяг експорту меду з України за 2016 р. склав 54,5 тис. тон, що на 33 % більше ніж у 2015 р. Основними покупцями українського меду

за період дослідження були Німеччина, Польща, Сполучені Штати Америки та Турція.

При дослідженні експортної ціни то потрібно відмітити що ціна до Німеччини відповідала світовій експортній ціні. Найнижча експортна ціна спостерігалась до Польщі. Згідно із інформацією Державної фіскальної служби України експортна ціна на мед в Україні була найнижчою, що є логічним при здійсненні комерційних операцій. Необхідно відмітити, що на світовому ринку відбувається падіння цін на мед, в тому числі на український мед.

З проведених розрахунків можна зробити висновок про те, що конкурентоспроможність вітчизняного меду на зовнішньому ринку є слабкою та поступово знижується. Потрібно відмітити, що конкурентоспроможність українського меду формується за рахунок таких факторів як: збільшення обсягів внутрішнього виробництва меду та зменшення купівельної спроможності українських споживачів. Ці дві економічних передумови формують експортну ціну українського меду, яка є найнижчою серед основних гравців на ринку експортного меду. При проведенні багатофакторного кореляційно-регресійного аналізу нами було визначено що найсуттєвішими факторами які впливають на експортний потенціал виступають: обсяг виробництва меду в Україні, споживанням меду на душу населення в Україні, виробництвом меду в країні імпортері та обсягом споживання меду в країні імпортері.

Список використаної літератури

1. Honey Quality and International Regulatory Standards Review by the International Honey Commission. URL: <http://www.beekeeping.com/articles/us/honey>

2. Trade statistics for international business development URL: http://www.trademap.org/Country_SelProduct_TS.aspx

3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Мировой рынок меда на пике глобального финансового кризиса. URL: <http://p4elovodstvo.com.ua/news/mirovoy-rinok-meda-na-pike-globalnogo-finansovogi>

5. Продовольча і сільськогосподарська організація ООН URL: <http://faostat3.fao.org/download/Q/QL/E>

6. Экспортные поставки меда продолжают расти: Украина в десятке крупнейших мировых поставщиков. URL: <http://www.agronews.org/blog/edinstvennaya-v-ukraine-shkola-pchelovodstvapod-ugrozoj-ischeznoveniya/>

7. Dankevych Y. Ukraine agricultural land market formation preconditions. Acta Univ. Agric. Silvic. Mendelianae Brun. 2017, No. 65, pp. 259–271.

УДК 338.43.01:334.758.4

*Данкевич Є. М., д. е. н., директор НІ екології та лісу,
Житомирський національний агроекологічний університет,
м. Житомир*

Трансформаційні зміни в аграрному секторі економіки України сприяли розвитку значної кількості суб'єктів господарювання. Однак, слід зазначити, що товаровиробники мають неоднаковий економічний потенціал та можливості щодо ведення сільськогосподарського виробництва. Сучасні технології із застосуванням прогресивних засобів виробництва впроваджуються, переважно, у найбільш економічно сильних господарствах, кількість яких незначна. Більшість виробників використовують лише окремі елементи технологій вирощування сільськогосподарських культур та утримання тварин, що призвело до порушень у господарському процесі, вплинуло на забезпеченість

населення вітчизняними продуктами харчування, спричинило порушення екологічного балансу.

В умовах зростаючого попиту на продукти харчування у світі і глобалізації аграрних ринків, розпочалися процеси концентрації капіталу та формування на цій основі інтегрованих формувань, проте останні не завжди дотримуються науково обґрунтованих норм ведення господарської діяльності, із-за чого завдається значний вплив на навколишнє середовище. Постає необхідність розробки стратегії раціонального використання та охорони земель на основі екологізації, захисту ґрунтів від деградації, збереження та відтворення їх родючості [1,4]. У даному контексті важливим є дослідження економіко-екологічних імператив розвитку міжгалузевої інтеграції.

Світова практика показує, що у розвитку сільськогосподарських підприємств переважає тенденція до корпоратизації аграрного бізнесу, концентрації та інтеграції виробництва. Об'єктивною її основою є техніко-економічні переваги інтегрованого виробництва перед спеціалізованим, а саме: вищий рівень продуктивності праці; економія матеріальних і експлуатаційних витрат на одиницю площі; більше можливостей для раціональної організації виробництва, використання техніки, досягнень науки і прогресивної практики.

Проте надмірна концентрація виробництва загрожує зруйнувати сільський уклад життя та спричинити значні екологічні загрози. Необхідно поєднувати великі, середні та дрібні виробництва і мати раціональні за розмірами підприємства, залежно від природних умов, спеціалізації, рівня інтенсивності виробництва та інших чинників [2,3].

Досягти високих результатів економічної діяльності інтегрованим формуванням вдалося досягнути за рахунок створення сучасного виробництва, власних переробних потужностей, запровадження нових технологій та інтенсифікації виробництва. Економія на масштабі дозволяє раціональніше використовувати ресурси, захоплювати нові сегменти ринків і бути конкурентоспроможними. Стратегія розвитку аграрного сектора економіки,

спрямована на формування інтегрованого, багатогалузевого виробництва показує свої переваги.

Спостерігається тенденція, за якою із збільшенням концентрації зростає ефективність виробництва. Найефективнішими є високотехнологічні, багатогалузеві підприємства з розміром сільськогосподарських угідь понад 2 тис. га [7].

Для ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств на перспективу рекомендується дотримуватись міжнародних вимог до якості сільськогосподарської продукції і сертифікації виробництва, забезпечувати розширення інвестиційно-інноваційної діяльності, удосконалювати економічне середовище на основі мінімізації ризиків і активнішої державної підтримки аграрних товаровиробників.

Розглядаючи економічну ефективність діяльності товаровиробників важливо звертати увагу і на екологічну складову господарської діяльності. У процесі виробництва необхідно значну увагу приділяти збереженню родючості ґрунтів та екологічного балансу у сільській місцевості. Проте, екологічна ефективність діяльності більшості сільськогосподарських підприємств у Житомирській області не є задовільною (табл. 1).

Таблиця 1

Екологічна ефективність діяльності інтегрованих сільськогосподарських підприємств в Житомирській області

Показник	2015 р.		2016 р.		2017 р.	
	усі підприємства	в т. ч. інтегровані	усі підприємства	в т. ч. інтегровані	усі підприємства	в т. ч. інтегровані
Вапнування, т/га	0,4	1,1	0,4	1,2	0,5	1,1
Частка площ під сидератами, %	4	17	5	16	5	18
Внесено органічних добрив, т/га	0,7	2,3	0,7	2,1	0,5	2,0
Внесено мінеральних добрив, кг п. р. /га	53	87	50	90	52	94

Джерело: власні дослідження.

На відміну від інтегрованих формувань більшість вітчизняних товаровиробників частково виконують комплекс робіт щодо догляду за рослинами, спостерігається тенденція зниження родючості ґрунтів, що у подальшому може призвести до втрати потенціалу земель сільськогосподарського призначення.

Результати дослідження показують, що ряд компаній з різних причин повністю чи частково у перший рік не розпочали виробничу діяльність на орендованих землях. Характерним для сільськогосподарських товаровиробників є запровадження монокультури та недотримання науково обґрунтованих норм ведення господарської діяльності. Значна частина інвесторів сплачують податки у бюджеті територіальної громади за місцем своєї державної реєстрації, що призводить до скорочення надходжень в місцеві бюджети. Маємо непоодинокі випадки порушення агротехнічних вимог вирощування кукурудзи на зерно, сої, ріпаку, як монокультури, соняшнику із порушенням повернення на попереднє місце раніше встановлених термінів. Виявлено недопустимі факти і у структурі посівних площ.

Для подальшого розвитку міжгалузевої інтеграції, постає необхідність проведення ряду підготовчих заходів щодо стабілізації землекористування, оптимізації виробничої структури, нарощування поголів'я і продуктивності тварин й вирішення питання кормовиробництва. Слід раціональніше використовувати землю, оскільки екстенсивні шляхи її експлуатації вичерпані. Необхідним є розвиток інфраструктури та створення відповідного інституціонального забезпечення для розвитку комбінованого виробництва, яке спроможне забезпечити економічну та екологічну складові господарювання.

Список використаної літератури

1. Андрійчук В. Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти. К.: Аграрна наука, 2005. 140 с.
2. Концепція Державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні на період до 2020 року. URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1

3. Крупнейшие холдинги в растениеводстве Украины Дослідження УКАБ
URL: <http://www.agribusiness.kiev.ua/>
4. Організація сільськогосподарського виробництва за ред. Г. С. Тарасенка та ін. К.: ФАДА, ЛТД, 2000. 446 с.
5. Dankevych V.Y. The essence, tasks and functions of the farm land market. *The advanced science journal*. 2013. № 8. P. 12–16.
6. Dankevych Y. Ukraine agricultural land market formation preconditions. *Acta Univ. Agric. Silvic. Mendeliana Brun*. 2017, No. 65, pp. 259–271.
7. The State of the World's Land and Water Resources for Food and Agriculture – Managing Systems at Risk / Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO. Rome, 2016. 50 p.

УДК 338.48:379.83

Зарівна Б. П.

викладач

ВП НУБіП України «Заліщицький аграрний коледж імені Євгена Храпливого

Войцьо Т. О., Бойчук В. А

бакалавр спеціальності «Облік і оподаткування»

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ, Україна

ПІДГОТОВКА ОБЛІКОВИХ ДАНИХ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Зміст і форма звіту про фінансові результати визначені Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати». П(с)БО 3 також визначає загальні вимоги до розкриття статей Звіту про фінансові результати. Вимоги цього звіту стосуються підприємств, організацій, установ та

інших юридичних осіб усіх форм власності (крім банків і бюджетних установ). Інформацію Звіту про фінансові результати використовують для оцінки минулої події підприємства, а також оцінки ризику недосягнення очікуваного результату.

Звіт про фінансові результати – звіт про доходи, витрати і фінансові результати підприємства.

Для розкриття інформації про доходи, витрати і фінансові результати підприємства у звіті про фінансові результати використовують рахунки класу 7, 8, 9, які поділяються за видами діяльності підприємства.

За вимогами П(с)БО 3 «Звіт про фінансові результати» структура форми звіту Ф.№ 2 складається із трьох розділів:

- I. Фінансові результати;
- II. Елементи операційних витрат;
- III. Розрахунок показників прибутковості акцій.

Звітним періодом складання фінансової звітності у сільськогосподарських підприємств є календарний рік. Баланс (звіт про фінансовий стан) складається на кінець останнього дня звітного періоду.

Проміжна (місячна, квартальна) звітність, яка охоплює певний період, складається наростаючим підсумком з початку звітного року. Перший звітний період новоствореного підприємства може бути меншим за 12 місяців, але не може бути більшим за 15 місяців. Звітним періодом підприємства, що ліквідується, є період з початку року до моменту ліквідації [1].

Сільськогосподарські підприємства, установи складають фінансову звітність, яка повинна містити повну, правдиву і неупереджену інформацію про стан активів, зобов'язань і капіталу та результати діяльності. Для забезпечення цих та інших вимог до інформації головний бухгалтер сільськогосподарського підприємства, установи повинен організувати і виконати завершальні роботи перед складанням фінансової звітності. Обсяг цих робіт залежить від періоду, за який складається звітність. Найбільш широкий обсяг цих робіт проводиться перед складанням річного фінансового звіту. Послідовність цих робіт така:

1. Вивчення працівниками бухгалтерій нових нормативно-правових документів, змін і доповнень до чинних Законів і нормативних документів, що стосуються змісту, структури і порядку складання та подання звітності;

2. Підготовка головним бухгалтером наказу по підприємству, установі про інвентаризацію товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів та розрахунків, визначення складу робочих інвентаризаційних комісій, строків проведення і визначення результатів інвентаризацій з відображенням на рахунках бухгалтерського обліку.

3. Перевірка та уточнення показників періодичної і річної звітності на предмет їх порівнянності. Необхідність такої перевірки виникає у зв'язку з тим, що окремі закони та нормативно-правові документи вводяться в дію не з дати їх затвердження, а з початку попередніх звітних періодів, а також у зв'язку із структурними змінами на підприємстві.

4. В сучасних умовах необхідно здійснювати переоцінку активів: дооцінка і уцінка основних засобів.

5. Узгодження доходів і витрат звітного періоду.

6. Завершити записи на рахунках аналітичного обліку.

7. Завершити записи у Головній книзі.

8. Заповнити фінансову звітність.

9. Перевірити взаємоузгодженість показників фінансової звітності.

10. Розглянути і затвердити річну фінансову звітність.

11. Подати фінансову звітність із супровідним листом за адресами, згідно з Порядком подання фінансової звітності, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000р. № 419.

Фінансова звітність та консолідована фінансова звітність складаються за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності відповідно до законодавства.

Фінансова звітність та консолідована фінансова звітність складаються за міжнародними стандартами фінансової звітності публічними акціонерними

товариствами, банками, страховиками починаючи з 1 січня 2012 р., а також підприємствами, які провадять господарську діяльність за такими видами:

- надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення, а також недержавне пенсійне забезпечення - починаючи з 1 січня 2013 року;

- допоміжна діяльність у сферах фінансових послуг і страхування - починаючи з 1 січня 2014 року [2].

Список використаних джерел

1. Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://pidruchniki.com/2015060964810/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/pidgotovka_oblikovih_danih_dlya_skladannya_finansovoyi_zvitnosti

2. StudFiles [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://studfiles.net/preview/2403764/page:3/>

УДК 334.012.82

Гавука І. С., к. е. н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

СУТНІСТЬ І ФОРМИ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

В науковій літературі виділяють три типи корпоративної інтеграції: горизонтальну, вертикальну і конгломеративну [4]. Горизонтальна інтеграція визначає об'єднання підприємств однієї галузі, які з урахуванням однотипної діяльності тісно взаємодіють між собою. Натомість вертикальна інтеграція передбачає об'єднання підприємств різних галузей і сфер економіки, які технологічно і функціонально пов'язані між собою виробництвом та збутом

однорідної кінцевої продукції. В аграрній сфері вертикальна інтеграція проявляється у формі агропромислової інтеграції.

У вузькому трактуванні агропромислова інтеграція передбачає організаційне поєднання технологічно пов'язаних між собою різнорідних видів діяльності в аграрній сфері з притаманними їм функціями з метою виробництва, переробки та збуту сільськогосподарської продукції, а також досягнення на цій основі вищих економічних результатів. Як економічна категорія агропромислова інтеграції виражає сукупність організаційно-економічних відносин між господарюючими суб'єктами агропромислового комплексу, які з метою гармонізації економічних інтересів та досягнення синергетичного ефекту взаємодіють у процесах організації виробництва, праці й управління, обміну результатами виробництва [1]. Необхідність агропромислової інтеграції спричинена суспільним поділом праці, який, забезпечуючи підвищення продуктивності праці, призводить до звуження спеціалізації господарських одиниць. Економічною передумовою агропромислової інтеграції є потреба стейкхолдерів інтеграційного об'єднання:

- узгодити економічні інтереси на засадах справедливого характеру інтеграційних відносин і вирівняти соціально економічний рівень підприємств, які входять до інтеграційного об'єднання;

- мінімізувати невизначеність і непередбачуваність продовольчого ринку, знизити виробничі витрати внаслідок оптимізації ресурсів, оптимізувати часовий лаг між виробництвом аграрної сировини та її подальшою промисловою переробкою;

- отримати синергетичний ефект у формі економії на масштабах діяльності, зниження трансакційних витрат (витрат, пов'язаних з отриманням інформації про ринкову кон'юнктуру, веденням переговорів, оформленням контрактів та контролем за їхнім виконанням, юридичним захистом інтересів під час виконання контрактів тощо), скорочення податкових виплат;

– створити додаткові інструменти і методи мобілізації фінансових ресурсів для модернізації та оновлення основних фондів, механізації та автоматизації процесів виробництва [4; 5].

До найбільш поширених форм агропромислової інтеграції, які дискутуються в економічній літературі [2–4, 6], належать такі:

1) інтегровані об'єднання, які засновані на контрактній системі взаємовідносин виробників сільськогосподарської продукції, переробників аграрної сировини, збутових організацій кінцевої продукції та інших організацій;

2) агрокомбінати, які характеризуються повним технологічним циклом, починаючи від виробництва сільськогосподарської продукції, первинної та глибокої переробки, завершуючи її реалізацією кінцевим споживачам;

3) агрокорпорації, які створюються шляхом об'єднання капіталів і праці юридичних та фізичних осіб;

4) агрооб'єднання, які створюються на основі договорів між учасниками й очолювані підприємством-інтегратором, що здійснює зв'язки з іншими учасниками об'єднання на контрактній основі або шляхом участі у формуванні їх власності;

5) агрохолдингові компанії, в яких об'єднуються підприємства, що зберігають свій статус як юридичної особи, але частково або повністю втрачають самостійність, підпадаючи під контроль над виробничою і торговою діяльністю підприємства-засновника, яким виступає інвестор, що надає фінансові кошти і управляє фінансовими ресурсами;

6) агрокластерні формування, які об'єднують виробників та переробників сільськогосподарської продукції регіону, а також компанії суміжних галузей, до яких належать підприємницькі формування у сферах логістики, складування, продажу, правового захисту, наукового забезпечення тощо.

Вважається, що найбільш перспективними формами агропромислової інтеграції будуть агропромислові об'єднання, агрохолдинги, агрокластери, які будуть об'єднувати аграрні, переробні й торговельні підприємства, які

зберігають статус юридичної особи і отримують прибуток прибутку від сумісної діяльності пропорційно вкладеним засобам у спільний захід [3].

Список використаної літератури:

1. Крутько М. А., Калініченко С. М. Принципи побудови організаційно-економічних механізмів агропромислової інтеграції. *Вісник Сумського національного аграрного університету : Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 4 (63). С. 49–53.

2. Павлов О. І., Лисюк В. М., Деркач Т. В. Державне регулювання інтеграційних процесів на стратегічних агропродовольчих ринках. *Економіка харчової промисловості*. 2015. Вип. 3. Том 7. С. 32–38.

3. Соломонко Д. О. Розвиток аграрного сектору регіону на основі кластерного підходу. *Економіка АПК*. 2008. № 3. С. 60–66.

4. Станіславик О. В., Коваленко О. М. Ключові засади формування вертикально-інтегрованих структур у харчовій галузі. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету : Економічні науки*. 2015. Вип. 27. С. 309–317.

5. Чернега І. І., Шевченко Н. О., Ревуцька А. О. Інтеграційні процеси та їх вплив на конкурентоспроможність агропромислових підприємств. *Вісник ХНАУ ім. В. В. Докучаєва : Економічні науки*. 2015. № 1. С. 197–202.

6. Шаманська О. І., Єкель Г. В. Інтеграційні процеси як фактор розвитку сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2012. № 18. С. 35–39.

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ОРЕНДНИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Із здобуттям Україною незалежності та проголошенням початку земельної реформи, розвиток орендних земельних відносин став надзвичайно актуальним, тому був прийнятий Закон України «Про оренду землі» від 6 жовтня 1998 р. із наступними змінами та поправками від 2 жовтня 2003 р. Даний закон стимулював розвиток земельних орендних відносин та визначав загальні умови набуття, реалізації і припинення права на оренду земельної ділянки (Про оренду землі : Закон України 2003).

На сьогодні в Україні запроваджений та діє мораторій на відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які виділені в натурі (на місцевості) як земельні частки (паї), тому орендні відносини виокремлюються як важлива правова форма обігу сільськогосподарських угідь та стають головним інструментом формування сільськогосподарського землекористування. На думку вітчизняних вчених земельні відносини у сільському господарстві України повинні розвиватися здебільшого на умовах оренди як однієї із складових ринку земель з подальшим поступовим формуванням повноцінного ринкового обігу земельних ділянок.

Зауважимо, що земельні орендні відносини є широко поширеною формою землекористування у країнах Європейського Союзу. Звичайно, країни ЄС відрізняються кількістю укладених орендних договорів, зокрема аграрні підприємства Чехії та Словаччини здійснюють господарську діяльність здебільшого на орендованих землях, частка яких у загальному обсязі земель становить понад 90 %. Орендовані землі фермерських господарств Франції,

Бельгії, Німеччини та Естонії становлять більше 60 % загального обсягу земель. Найнижчою є частка орендованих земель в Данії, Польщі та Австрії – до 30 % (Official Journal of the European Union 2005, p.1-40). Певні відмінності містяться у формах, типах та в самому змісті договорів оренди землі, які заключаються в країнах ЄС, від тих, які укладаються в Україні. При цьому у більшості країн ЄС питома вага орендованих сільськогосподарських угідь у загальній площі земель сільськогосподарського призначення характеризується чіткою тенденцією до зростання. На сьогодні аграрні підприємства України також здійснюють господарську діяльність на орендованих землях, питома вага яких у структурі загального землекористування становить більше 92 %.

Оренду землі в Україні розглядають як один із видів використання земель на праві користування; вона має виключно договірний характер відносин, що означає укладення договору оренди на добровільних засадах. Договори оренди можуть заключатися на різні терміни. В Україні в основному договори оренди заключаються на термін від 6 до 10 років, тобто переважає середньотермінова оренда (близько 46 %). Зростає питома вага довготермінової оренди – понад 10 років (15 %). Поступово зменшується кількість договорів, укладених терміном до 5 років. Майже не залишилось договорів оренди (3 %), укладених терміном від 1 до 3 років. Станом на 1 січня 2016 р. власниками права на земельну частку (пай) укладено 4642983 договорів оренди земельної частки (паю), площею 16543,5 тис. га (Статистичний щорічник України за 2016 р. 2017, с. 327-340).

Орендна плата за 1 га земельного паю найвищою була в Полтавській та Черкаській областях, а найнижчою – в Закарпатській та Донецькій областях. В Україні станом на 1 січня в 2015 р. середній розмір орендної плати за оренду земельної частки (паю) відповідно до заключених договорів оренди становив 664 грн. за 1 га; станом на 1 січня 2016 р. – 727,6 грн. за 1 га; станом на 1 січня 2017 р. – 862 грн. за 1 га, що приблизно становить 2,9 % від нормативної грошової оцінки земельної ділянки. Необхідно зазначити, що передбаченого чинним законодавством мінімального розміру орендної плати у 2015 р. дотримувалися лише в 7 областях України.

Відповідно до чинного законодавства в Україні орендна плата може виплачуватися у вартісній (грошовій), натуральній (видача продукції рослинництва та тваринництва) та відробіткової (надання послуг) формах. У 2015 р. найпоширенішою формою орендної плати залишалась натуральна форма – 55 %, у грошовій формі виплачено приблизно 42 % орендних платежів.

На сьогодні в Україні орендні відносини, які стосуються земель сільськогосподарського призначення, розвинуті на достатньо високому рівні. Більше 60 % громадян, які набули право на земельну частку (пай), надають належні їм земельні ділянки в оренду. Однак, орендні відносини в Україні все ще залишаються не до кінця врегульованими. Зокрема, відсутній дієвий механізм обігу права оренди на земельну ділянку, результатом чого є значна бюрократична тяганина при реєстрації та перереєстрації договорів оренди, а також додаткові фінансові навантаження на орендаря; постійне очікування закінчення дії мораторію зумовлює укладання договорів оренди на короткі терміни, що провокує втрату землею інвестиційної привабливості та споживче відношення до землі з боку орендаря; до цього часу не визначений механізм розірвання договорів оренди у випадку не виплати орендної плати у встановлені терміни тощо. Все це потребує вирішення шляхом внесення відповідних змін та поправок до законодавчих та нормативно-правових актів.

Список використаної літератури:

1. Про оренду землі : Закон України від 6 жовтня 1998 р.; в редакції від 2 жовтня 2003 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/lavs/show/436-15> – Назва з екрану.
2. Council Regulation (EC) №1698/2005 of 20 September 2005 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) / Official Journal of the European Union, 2005. – 21 October. – Vol. 48. – PP.1-40.
3. Статистичний щорічник України за 2016 рік. – К. : Державна служба статистики України, 2017. – 579с.

СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Стабілізація ринкового середовища і підвищення на цій основі результатів господарювання аграрних підприємств відбувається завдяки процесу їх зближення, пристосування, об'єднання, тобто процесу інтеграції.

Слово «інтеграція» походить від латинського і означає поєднання окремих частин в єдине ціле. У широкому трактуванні слова під інтеграцією розуміють посилення економічних і виробничих зв'язків між різними країнами, окремими сферами і суміжними галузями, а також між різними підприємствами, організаціями та іншими суб'єктами ринку.

У власному розумінні слова інтеграція означає організаційне поєднання технологічно пов'язаних між собою різнорідних видів діяльності з притаманними їм функціями з метою виробництва кінцевого продукту і доведення його до споживача, а також досягнення на цій основі вищих економічних результатів. Коли йдеться про агропромислову інтеграцію в широкому смислі слова, мають на увазі розвиток виробничих і економічних зв'язків між галузями і підприємствами агропромислового комплексу, які пов'язані між собою, технологічно й об'єктивно орієнтовані на поєднання їх матеріальних інтересів у процесі виробництва і реалізації кінцевої продукції із сільськогосподарської сировини. (Андрійчук В.Г. 2002, с.554).

Агропромислова інтеграція поділяється на вертикальну і горизонтальну.

Вертикальна інтеграція поєднує виробництво, переробку та реалізацію сільськогосподарської продукції. Перевага вертикальної інтеграції полягає в тому, що відбувається поєднання підприємств по виробництву сільськогосподарської продукції, підприємств промисловості по її переробці

заготівельних, транспортних організацій, а також підприємств по зберіганню збуту продукції.

Горизонтальна інтеграція – це система взаємозв'язків між підприємствами однієї галузі (спеціалізованих господарств, мікроекономічних підприємств тощо). Горизонтальна інтеграція розвивається переважно в сільському господарстві у процесі виробництва однорідної продукції (молоко, зерно, цукрові буряки тощо). (Яценко В.М. 2004, с. 54-56).

За напрямками вертикальна інтеграція поділяється на:

- виробничу (поєднує сільськогосподарські й переробні підприємства, що займаються вирощуванням аграрної сировини та її подальшою переробкою);
- маркетингову (передбачає збут виробленої продукції та постачання необхідних засобів виробництва);
- комплексну (поєднує обидва згаданих вище напрями).

Основними напрямками горизонтальної інтеграції є:

- виробнича (передбачає співробітництво партнерів, розмежованих за внутрішньогалузевим технологічним поділом праці та ін.);
- фінансово-кредитна (головна її функція — акумулювання вільних коштів її учасників та надання окремим із них кредитних послуг);
- освітньо-консультаційна (в її межах можуть діяти різноманітні об'єднання виробників, завданням яких є організація обміну досвідом роботи, освоєння прогресивних технологій, форм організації та управління виробництвом, вивчення новітніх досягнень науки і стану продуктивних ринків);
- соціальна (спрямована на задоволення соціальних потреб сільських виробників) (Кравчук І. 2000, с. 45-46).

Агропромислова інтеграція має велике економічне та соціальне значення. Вона дає змогу ефективно використовувати агровиробничий потенціал території та сприяє підвищенню ефективності виробництва. Водночас агропромислова інтеграція створює умови для покращення соціально-економічної ситуації в сільській місцевості, впливає на розселення і створення сприятливих умов для життя людей. На основі розвитку агропромислової

інтеграції формуються різноманітні форми АПК: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, комбінати, акціонерні товариства, малі підприємства, селянські (фермерські) господарства, науково-виробничі об'єднання, агроторговельні фірми тощо (Файчук О.М. 2005, с. 58-59).

Проте поряд із позитивними моментами у діяльності агропромислових підприємств спостерігаються і деякі проблеми: якщо інтегровані підприємства розв'язують питання із сировинною базою, то вони потребують реконструкції та модернізації наявної матеріально-технічної бази; недостатній рівень державної підтримки інтегрованих підприємств через надання дотацій та компенсацій з Державного бюджету та зменшення кількості державних інвестицій і реалізованих державних інвестиційних програм та інші.

З метою подальшого розвитку інтеграційних процесів слід звернути увагу на: формування ефективної системи економічних відносин між учасниками інтеграційних формувань; удосконалення форм агропромислової інтеграції, земельних відносин та відносин власності; покращення інвестиційної привабливості і активізацію інвестиційної діяльності з метою розвитку виробництва і формування необхідного розміру оборотного капіталу, що забезпечує нормальне ведення виробничо-фінансової діяльності.

Отже, агропромислова інтеграція - один із найефективніших шляхів виходу АПК із кризи, який повинен контролюватися з боку держави (Бурковська А.В. 2004, с. 106-107).

Список використаної літератури

Бурковська А. В. Розвиток інтеграційних процесів як важлива умова формування ефективного ринку аграрної продукції. Економіка АПК. 2004. № 12. С.106- 109.

Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств Підручник. — 2-ге вид., доп. і перероблене. К.: КНЕУ, 2002. 624 с.

Кравчук І. Регіональні аспекти інтеграції агропромислового виробництва Економіка АПК. 2000. № 10. С. 45-47

Файчук О.М. Передумови інтеграції АПК України у світове господарство Економіка АПК. 2005. № 12. С.58-63.

Яценко В.М. Формування і розвиток агропромислової інтеграції в Україні. Економіка АПК. 2004. № 1. С.54-60.

УДК:365.34:259.73.

Колісник Л.Я.

Викладач бухгалтерського обліку

Коледж електронних приладів

Івано-Франківського національного технічного

Університету нафти і газу

Фицик В. І. , Надольський С.М.

бакалаври спеціальності “Облік і оподаткування”

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

м. Івано-Франківськ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Перехід економіки України від централізованого управління до ринкового регулювання значно вплинув на умови функціонування підприємств, що призвело до їх трансформації. Так, великі промислові підприємства частково перестали існувати або зменшили обсяги виробництва, інші були реструктуровані, що зумовило їх перехід до категорії "малих". Це зумовлює збільшення частки підприємств малого бізнесу, зростання їх впливу на стан економіки країни. В Україні розроблено нормативну регламентацію визначення статусу малого підприємства, методології та організації обліку, оподаткування і формування звітності малими підприємствами.

Спрощена система оподаткування, обліку та звітності для підприємств малого бізнесу передбачає спрощення:

– оподаткування: заміну сплати певних видів податків, зборів та платежів

єдиним податком;

– бухгалтерського обліку: можливість застосування спрощеного Плану рахунків, простої та спрощеної форм обліку, спрощеної методики обліку витрат;

– звітності: обов'язкове складання звітності відповідно до П(С)БО 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва".

Аналіз нормативної організації та ведення бухгалтерського обліку в Україні, наукової літератури з формування наказів з облікової політики, практики господарювання щодо облікової політики дає можливість визначити групи елементів формування облікової політики підприємств малого бізнесу:

1. Форма ведення бухгалтерського обліку та форми його організації.
2. Способи ведення бухгалтерського обліку, що розробляються підприємством (наприклад, визначення взаємозв'язку між внутрішньогосподарським та фінансовим обліком, фінансовим та податковим).
3. Елементи облікової політики, які враховують спеціалізацію підприємств. Результатом відпрацювання цих елементів є розроблення робочого плану рахунків, обов'язкової складової наказу з облікової політики.
4. Елементи облікової політики, що виникли в діяльності підприємства у звітному періоді. Ця група елементів має бути оформлена як додаток до наказу про облікову політику.
5. Обов'язкові елементи облікової політики. В стандартах, що регламентують методологію обліку за окремими об'єктами, передбачена можливість використання одного з варіантів. [1]

Щодо форм організації бухгалтерського обліку, то згідно з п. 4 ст. 8 Закону України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство самостійно обирає форми його організації.

На практиці ведення бухгалтерського обліку на підприємствах малого

бізнесу часто здійснюється бухгалтером або власником підприємства, які не мають відповідної освіти у сфері обліку. У зв'язку з цим актуальним є впровадження нового виду послуг – передачі функцій розроблення, виробництва, технічної підтримки, обслуговування, адміністрування професіоналам, які спеціалізуються на тій чи іншій бізнес-функції. В сучасних умовах доцільною є саме така організація бухгалтерського обліку на підприємствах малого бізнесу.

Основою бухгалтерського обліку є документування господарських операцій. У процесі організації документообігу малі підприємства керуються вимогами Закону "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність", а також Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку.

Бухгалтерія також повинна визначити порядок документообігу первинних документів від моменту їхнього створення до моменту передавання до архіву для подальшого зберігання. Для цього розробляється графік документообігу з обов'язковим зазначенням виконавців, відповідальних за перевірку та оброблення документів, дати виконання і пункти передачі документів для подальшого оброблення, використання та зберігання у поточному і постійному архівах.

Перевірені дані цих первинних документів узагальнюються в облікових реєстрах, склад яких визначається формою бухгалтерського обліку.

Важливим елементом облікової політики підприємств малого бізнесу є доцільність застосування спрощеної форми обліку, а оскільки її складові взаємопов'язані, то і розглядати їх потрібно у комплексі.

Наказом Міністерства фінансів України № 186 у 2001 р. затверджено План рахунків бухгалтерського обліку активів, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва (спрощений План рахунків). При цьому зазначено, що суб'єкти підприємницької діяльності застосовують спрощений План рахунків у випадку складання ними фінансової звітності відповідно до вимог П(С)БО 25 "Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва". [2]

Наказом з облікової політики малого підприємства має бути зафіксоване рішення підприємства щодо ведення обліку із застосуванням спрощеного Плану рахунків або робочого Плану рахунків, розробленого на базі типового Плану рахунків. У разі застосування робочого Плану рахунків має бути зазначено процедуру трансформування залишків за рахунками у показники фінансової звітності відповідно до П(С)БО 25.

Отже, формування облікової політики є дуже важливим етапом при створенні будь-якого підприємства. Для правильного створення облікової політики слід: визначити форму ведення бухгалтерського обліку та форми його організації, елементи облікової політики які враховують спеціалізацію підприємств, інші обов'язкові елементи облікової політики. Також потрібно доцільно застосовувати спрощену форму бухгалтерського обліку. При дотриманні даних рекомендацій на практиці можна досягнути великого успіху у своїй діяльності.

Список використаної літератури:

1. [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
http://pidruchniki.com/1594102446006/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/organizatsiyno-metodologichni_osoblivosti_formuvannya_oblikovoyi_politiki_pidpriyemstv_malogo_biznesu
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://westudents.com.ua/glavy/7607-132-organizatsiyno-metodologichni-osoblivost-formuvannya-oblkovo-poltiki-pdprimstv-malogo-bznesu.html>

Короленко Л. П.

викладач

*Буцацький коледж Подільського державного аграрно-технічного
університету*

Лялік С. Р., Гринів Ю. С.

бакалавр спеціальності “Облік і оподаткування”

*ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаника”*

м. Івано-Франківськ, Україна

СУБ'ЄКТИ ТА РІВНІ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [1].

Діяльність, що становить зміст облікової політики, здійснюється певними суб'єктами. Зміст окремих елементів та методи, які використовуються під час формування облікової політики, залежать від рівня її реалізації. Вважаємо за доцільне виокремлення трьох рівнів суб'єктів облікової політики: державного, проміжного (галузевого, відомчого), локального (підприємства).

Суб'єкт здійснює вплив на об'єкт шляхом реалізації функції, яку він виконує. У процесі формування облікової політики сільськогосподарських підприємств на різних рівнях домінують різні функції управління: регулювання на державному рівні; аналіз на галузевому (відомчому) рівні; організація на рівні підприємства. Тому зміст діяльності з формування облікової політики на різних рівнях буде відмінним.

Облікова політика, крім мети, суб'єкта, об'єкта, повинна включати певні інструменти, важелі, які забезпечують документальне, правове оформлення

управлінської дії. Інструменти облікової політики – це закони, стандарти, накази, положення, інструкції, методичні розробки та рекомендації, інші внутрішні регламенти підприємства. При цьому на різних рівнях використовують різні інструменти облікової політики.

Вони, з одного боку, є результатом відпрацювання облікової політики сільськогосподарських підприємств, наприклад, наказ про облікову політику закріплює вибрані підприємством методи та варіанти, а з іншого – важелем, що дає змогу забезпечити підтримання системи бухгалтерського обліку в стані, що відповідає поставленій меті облікової політики.

Чітке визначення переліку та змісту інструментів облікової політики відповідного рівня є особливо важливим для формування ефективної облікової політики підприємства з огляду неякісного відпрацювання наказів про облікову політику та наявності дублювання внутрішніх регламентів більшості підприємств, що спостерігається у вітчизняній практиці [2].

Державний рівень регулювання облікової політики сільськогосподарських підприємств передбачає визначення:

- базових принципів та основних засад ведення обліку, ступеня регламентування обліку;
- методологічних підходів до оцінки та процедур ведення обліку під час формування фінансової звітності;
- окремих елементів технології та організації ведення обліку.

Локальний рівень регулювання облікової політики. Трактуючи облікову політику як інструменту управління бухгалтерським обліком дає можливість визначити, що облікова політика на рівні підприємства повинна включати:

- методологічні питання, а саме: вибір методів оцінки та ведення обліку з альтернатив, дозволених законодавством під час формування фінансової звітності; розроблення методики ведення внутрішньо-господарського обліку; вибір систем оподаткування та елементів облікової політики, що впливають на податкові платежі;

- організацію технології ведення облікового процесу на підприємстві;
- організацію роботи бухгалтерської служби підприємства.

Проміжний (галузевий, відомчий) рівень облікової політики. Діяльність з формування облікової політики галузевого (відомчого) рівня повинна включати аналіз чинного законодавства з регламентування обліку, галузевих особливостей, практики ведення обліку, досягнень вітчизняної та зарубіжної науки і розроблення методичних рекомендацій стосовно:

- методики формування облікової політики підприємства;
- вибору та обґрунтування окремих елементів облікової політики та їх складових;
- впливу елементів облікової політики та альтернативних варіантів їх обліку на основні показники діяльності, оптимізацію оподаткування, формування інформації для потреб управління, що дасть можливість керівнику та власнику використовувати облікову політику як інструмент управління;
- тестування показників діяльності, економічної політики та стратегії підприємств для визначення цілей облікової політики підприємства і критеріїв вибору альтернативних варіантів;
- галузевих особливостей застосування П(С)БО [3].

Технічний аспект облікової політики сільськогосподарського підприємства передбачає:

- розроблення робочого плану рахунків з виділенням аналітичних рахунків в цілях фінансового, податкового та управлінського обліку;
- розроблення пакету первинних документів.

Перелік застосовуваних форм первинних облікових документів і альбомів їх уніфікованих зразків, затверджується виходячи із видів економічної діяльності, які здійснює підприємство. За умов послідовності застосування облікової політики ця процедура матиме разовий характер, і в подальшому будуть потрібні лише коригування, обумовлені зміною законодавства, умов діяльності або розробки нових способів ведення бухгалтерського обліку; розроблення та затвердження графіка документообігу. Необхідно скласти такий

графік документообігу, який передбачає не тільки етапи створення та життєдіяльності документа, але і відмітку внутрішнього аудитора про достовірність факту господарського життя.

Кінцевою метою методологічного аспекту облікової політики сільськогосподарських підприємств для цілей податкового обліку є оптимізація оподаткування сільськогосподарських підприємств. Таку можливість дає право вибору методу визначення виручки від продажу продукції: у міру оплати (касовий метод) і по мірі відвантаження (метод нарахування). Отже, чим ближче методологія податкового обліку та методологія фінансового обліку, тим простіше підготовка податкових декларацій, розрахунків податкових зобов'язань у сільськогосподарських організаціях. Для сільськогосподарських підприємств зближення фінансового та податкового обліку можливо здійснити через розробку однакових елементів облікової політики, що усувають протиріччя між ними [4].

Облікова політика підприємства є важливим інструментом, завдяки якому існує можливість оптимального поєднання державного регулювання і власної ініціативи підприємства в питаннях організації та ведення бухгалтерського обліку. Облікова політика формується на декількох рівнях, кожен з яких передбачає наявність нормативно-правового забезпечення, спрямованого на регламентацію різних аспектів облікової політики.

Список використаних джерел

1. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Облікова_політика.
2. Навчальні матеріали онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1597012246003/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/subyekti_rivni_regulyuvannya_oblikovoyi_politiki.
3. Студепедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://studepedia.org/index.php?vol=1&post=44322>.
4. Жук В.М. Бухгалтерський облік: шляхи вирішення проблем практики і науки: Монографія К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2012. 454 с.

Клейнота О.І., викладач економічних дисциплін,
Івано-Франківський коледжу ЛНАУ
м. Івано-Франківськ

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Сьогодні сучасний процес глобалізації характеризується залежністю темпів економічного розвитку окремої країни від інтеграції зі світовою економікою, процесами переміщення капіталів і технологій, міжнародними науково-технічними зв'язками, не минаючи й аграрний сектор. Зарубіжний досвід розвитку аграрного сектору, зокрема країн Європейського Союзу, США та інших країн, свідчить про розв'язання проблем в цій сфері не тільки збільшенням фінансування та пошуком нових підходів до принципів впровадження ефективних соціально-економічних відносин, а й активізацією інтеграційних процесів, а саме, – розвитком агропромислової інтеграції підприємств.

Функціональний склад аграрного сектору представлений аграрними підприємствами, потенціал, рівень та основні тенденції розвитку яких характеризує стан розвитку самого сектору. Загалом, український аграрний сектор з потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, може сприяти розвитку національної економіки та її ефективній інтеграції у світовий економічний простір, але, протягом останнього десятиріччя основна діяльність майже третини підприємств-виробників сільськогосподарської продукції приносила збитки. Причини цього полягають як в площині об'єктивних умов функціонування аграрного сектору, так і визначаються суб'єктивними факторами недосконалості управління окремими аграрними підприємствами..

Агропромислова інтеграція в цілому являє собою певне організаційне поєднання сільськогосподарського і технологічно пов'язаного з ним промислового виробництва з метою одержання кінцевої продукції із сільськогосподарської сировини і досягнення більшої економічної вигоди завдяки взаємній матеріальній заінтересованості і відповідальності всіх учасників агропромислового виробництва за кінцеві результати господарювання. Цей вид інтеграції називають вертикальною інтеграцією. Вона може організаційно поєднувати всі або основні стадії агропромислового виробництва й обігу, зокрема виробництво сільськогосподарської сировини, її транспортування, зберігання, переробку і реалізацію кінцевого продукту. В аграрному секторі розвивається і горизонтальна інтеграція як форма міжгосподарського співробітництва, за якої досягається вищий економічний ефект і нерідко здійснюється поглиблення спеціалізації на окремих стадіях єдиного технологічного процесу

Форми інтеграції – інституціональні та організаційно-управлінські основи діяльності інтегрованих структур, в агропродовольчому секторі з урахуванням особливостей профілюючої сфери та масштабів їх діяльності. Організаційною формою агропромислової інтеграції є агропромислові формування. У виробничій сфері найчастіше це – агрохолдинги. Виходячи з розглянутих визначень поняття «агропромислова інтеграція», вважаємо, що агропромислова інтеграція – це об'єднання потенціалу та менеджменту суб'єктів господарювання аграрного сектору з метою сприяння розвитку національної економіки та її ефективній інтеграції у світовий економічний простір.

Необхідно виділити основні переваги агропромислової інтеграції для розвитку аграрних підприємства в Україні: - менеджмент агрохолдингів розуміє, що економічні показники – це не стільки питання розміру підприємства, скільки питання продуктивності; - агрохолдинги впроваджують інтенсивніше виробництво і більше інвестують в обладнання, людський капітал та інфраструктуру; - основними рушійними факторами діяльності

агрохолдингів є вертикальна інтеграція, розподіл праці та доступ до фінансових ресурсів для здійснення інвестицій; - агропромислова інтеграція є формуванням взаємозалежного та взаємовигідного об'єднання, яке забезпечує задоволення інтересів та отримання кращих економічних, фінансових та соціальних результатів для членів інтеграційної структури; - позитивно впливає на сільськогосподарського товаровиробника, створює умови для покращення його економічного становища, сприяє зближенню, кращому пристосуванню його до переробних підприємств; - виробництво продукції сільського господарства, її транспортування, переробка і реалізація з відокремлених ланок перетворюється на єдиний виробничий процес, що з економічної точки зору характеризується взаємною матеріальною заінтересованістю і відповідальністю всіх учасників агропромислового виробництва за результати діяльності — виробництво і реалізацію кінцевої продукції; - істотно підвищується роль самого сільського господарства в розвитку і поглибленні міжгалузевих зв'язків у межах аграрного бізнесу, як постачальника сировини; - досягаються бажані конкурентні переваги за рахунок доступу до ресурсів партнерів, представляються можливості вийти на новий ринок, забезпечується економія власних ресурсів, зниження підприємницьких ризиків, концентрація на інноваціях та основному бізнесі, все це дозволяє подолати технологічну відсталість.

Враховуючи матеріали та результати досліджень, з нашої точки зору, агропромислову інтеграцію слід розглядати як концептуальний напрям розвитку багатьох аграрних підприємств в Україні. Україна є потужною аграрною державою, володіє третиною світових чорноземів, має високий потенціал розвитку аграрного сектору, отже, активізація інтеграційних процесів у контексті глобалізації, сучасних умов ведення бізнесу та кращих європейських практик, зможе його реалізувати.

Список використаних джерел

1. Онегіна В.М. Інституційна основа аграрної політики: українські реалії й досвід США та ЄС. / В.М. Онегіна, Н.В. // Економіка АПК. – 2016. – №1. – С. 18-23.

УДК 628.157

Матковський П.Є. к.е.н., доцент

Ільків Г. В., магістр

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника”

м. Івано-Франківськ

СУТЬ ПОНЯТЬ “ДОХОДІВ” ТА “ВИДАТКІВ” БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

В Україні розроблено низку теоретичних і практичних положень щодо обліку доходів і витрат в бюджетних установах, проте недостатньо уваги приділяється проблемам їх дослідження їх сутності і визнання. Ці питання набувають особливої актуальності з огляду на поширення ринкових відносин у бюджетну сферу України та реформування вітчизняної облікової системи.

Проблемам дослідження сутності понять “доходів” та “видатків” бюджетних установ присвячено ряд наукових праць, зокрема: П.Й. Атамаса, Ф.Ф. Бутинця, Р.Т. Дожги, О.М. Клименка, В.В. Сопка та ін.

При розгляді терміну “доходи загального фонду” О.В. Заячківська вважає, що до його появи застосовувалося поняття “фінансування бюджетних установ”, як процесу виділення коштів з відповідного бюджету, проте дане поняття ототожнюється з отриманням грошових коштів [1, с. 35]. Дохід і бюджетне фінансування і є поняттями нетотожними. Асигнування, надані із бюджету, мають ознаки цільового фінансування комерційних підприємств,

оскільки суми та цілі витрачання таких коштів строго обумовлені кошторисом та бюджетною цільовою програмою.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі економіки 124 “Доходи” розглядає бюджетні асигнування за ознаками цільового фінансування, де зазначено, що бюджетні асигнування визнаються доходом коли понесені витрати, які пов’язані із виконанням суб’єктом державного сектору своїх повноважень, визначених законодавством [2]. Останнє вказує, що доходи суб’єктів державного сектору класифікуються по таких групах:

– доходи від обмінних операцій (бюджетне асигнування, доходи від надання послуг, надходження бюджетних установ від додаткової (господарської) діяльності, доходи від продажу, доходи від відсотків, роялті та дивідендів та інші доходи від обмінних операцій).

– доходи від необмінних операцій (податкові надходження, неподаткові надходження, трансферти та кошти, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів, надходження до державних цільових фондів, зобов’язання, що не підлягають погашенню [2].

Ми вважаємо, що доходи – це кошти, які надаються бюджетній установі для відновлення ресурсів, які списуються на фінансові результати, тобто це – кошти, які надходять з бюджету на безповоротній основі.

В процесі діяльності бюджетні установи мають і видатки. Термін “видатки” бюджетних установ, як зазначає, бюджетний кодекс – це видатки бюджету та кошти а погашення основної суми боргу [3].

Відомий науковець П. Й. Атамас доводить, що видатки це певна сума коштів, як витрачає бюджетна установа під час господарської діяльності в межах сум, які встановлюються кошторисом [4, с. 256].

Пеліпадченко Р.О. зазначає, що видатки та витрати бюджетних установ виступають самостійними об’єктами обліку, які у системі обліку бюджетних

установ розглядаються у взаємозв'язку, який носить причинно-наслідковий характер [5].

Видатки бюджету, як вважає Є. М. Єфименко, це прямі цільові витрати, що забезпечують безперебійне функціонування бюджетної установи та відображають відносини, пов'язані з розподілом і перерозподілом частини доходу, що концентрується в бюджеті [6].

Тобто під видатками бюджетних установ слід розуміти як розмір витрати на ресурси, які використовуються в процесі господарської діяльності бюджетною установою.

Список використаної літератури:

1. Заячківська О.В. Бухгалтерський облік і контроль доходів і видатків бюджетних медичних закладів: організація і методика: дис. на здобуття наук. ступ. к.е.н. 08.00.09. бухгалтерський облік, аналіз і аудит (за видами економічної діяльності). Житомир: 2010. 94 с.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі економіки 124 «Доходи». Затверджено наказом Міністерства фінансів України 24.12.2010 р. № 1629. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0089-11>

3. Бюджетний кодекс України, 2010 № 2456-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/2456-17>

4. Атамас П.Й. Основи обліку в бюджетних установах: Навчальний посібник. / П. Й. Атамас. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005.– 288 с.

5. Пеліпадченко Р.О. Класифікація видатків та витрат в системі обліку бюджетних установ та організацій [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/7533/1/КЛАСИФІКАЦІЯ%20ВИДАТКІВ%20ТА%20ВИТРАТ%20В%20СИСТЕМІ%20ОБЛІКУ%20БЮДЖЕТНИХ%20УСТАНОВ%20ТА%20ОРГАНІЗАЦІЙ.pdf>

6. Єфименко Є. М. Бюджетні видатки: сутність та роль у фінансуванні потреб соціально-економічного розвитку [Електронний ресурс]. Режим доступу:

<http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4910/1/Бюджетні%20видатки%20сутність%20та%20роль%20у%20фінансуванні%20потреб%20соціально-економічного%20розвитку.PDF>

УДК 338.43:638.1(477)

Пивовар П. В., к.е.н.,

Пивовар А. М., к.е.н.

Житомирський національний агроекологічний університет, м. Житомир

ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТУ МЕДУ

У сучасних умовах, коли закріпилася тенденція існування незбалансованого зовнішньоторговельного сальдо України, обсяги якого є загрозливими, і коли зовнішнім ринкам притаманна жорстка конкуренція виробників продукції, головним завданням органів державного управління має стати удосконалення та розвиток експортного потенціалу України. Тим паче, що реалізація європейського інтеграційного вектору зовнішньоекономічної та зовнішньоторговельної політики України зокрема вимагає нових підходів та цілісної стратегічної програми якісного удосконалення як товарної, так і географічної структури експорту, а також державних заходів його підтримки і стимулювання.

Економічна ситуація в Україні та неспроможність переважної більшості вітчизняних підприємств успішно конкурувати зі світовими компаніями примушують зосередити особливу увагу на окремих галузях, розвиток яких здатний збільшити експортні можливості країни та підвищити її економічний потенціал [2,3]. Сьогодні, коли в умовах глобалізації світова економіка стає все більш цілісною, продукція бджільництва є одним із найбільш перспективних сегментів ринку сільськогосподарської продукції.

Для визначення основних доміантних факторів, що впливають на ринок українського експорту меду, було побудовано кореляційну карту на основі даних зовнішньої торгівлі з основними країнами партнерами (Німеччина, Польща, США, Турція) за 2005 – 2016 рр. основними факторами в якій були представлені: обсяги експорту меду з України (Q_e), ціна експортного меду з України (P_i), відстань (L), мито (T), частка українського експортного меду (D_U), світова ціна на мед (W_P), виробництво меду в країні імпортері (PrI), виробництво меду в Україні (PU), споживання меду в країні імпортері (C_I), споживання меду в Україні (C_U).

В результаті проведеного аналізу було виявлено наступні доміантні фактори, що впливають на ринок українського експортного меду:

1) На обсяги експорту українського меду впливає обсяг виробництва меду в Україні і описується наступним рівнянням: $Y = -1.99x + 156379$

На основі даного рівняння можна зробити прогноз експорту меду. Як бачимо з проведеного прогнозу у 2019 р. Обсяг експорту перевищить виробництво і що дуже негативно вплине на споживання меду в Україні на душу населення.

2) Висновки зроблені у попередньому твердженні підтверджуються результатами, які представлені на кореляційній карті – дуже сильний негативний зв'язок між обсягами експорту меду та споживанням на душу населення в Україні. Потрібно відмітити, що зі збільшенням обсягів експорту меду катастрофічно впало споживання меду на душу населення.

3) Наступна сильна залежність спостерігалась між виробництвом меду в країні імпортері та обсягом споживання меду в країні імпортері. Ця залежність є цілком логічною та не потребує подальшого обґрунтування, так як вироблений мед в країні завжди дешевший ніж імпортований.

4) Цікава залежність спостерігається між ціною імпортованого меду з України та світовою ціною, яка в середньому за десять років нижча від світової ціни на 20 – 27%, що свідчить про потенційні невикористані конкурентні переваги або якість вітчизняного меду. Враховуючи споживчі вподобання

український мед порівнюється до аргентинського, який вважається найкращим і підтверджений відповідними сертифікатами та стандартними, тоді як український не завжди підтверджений відповідними документами.

5) Не зовсім зрозуміла залежність спостерігається між відстанню до країни імпортера та митом на мед, на нашу думку ця залежність є статистичною похибкою у зв'язку з неповноцінною вибіркою – лише чотири країни, частка експорту на які припадає 74 %.

Для більш глибокого дослідження нами було проведено багатofакторний кореляційно-регресійний аналіз. Для цього було побудовано модель залежності обсягів експорту меду від всіх перерахованих вище факторів. В результаті розрахунків було отримано рівняння множинної регресії:

$$Y = 1.1508 + 1388.5916X_1 - 0.7756X_2 + 368.2461X_3 + 85.7732X_4 - 897.7069X_5 - 7.5175X_6 - 24.1736X_7 + 2145.5859X_8 - 7841.2882X_9$$

де, обсяги експорту меду з України (Y), ціна імпортного меду з України (x1), відстань (x2), мито (x3), частка українського експортного меду (x4), світова ціна на мед (x5), виробництво меду в країні імпортері (x6), виробництво меду в Україні (x7), споживання меду в країні імпортері (x8), споживання меду в Україні (x9).

Можлива економічна інтерпретація параметрів моделі: збільшення X1 на 1 одиницю виміру призводить до збільшення Y в середньому на 1388.592 од. вимір.; збільшення X2 на 1 од. вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 0.776 од. вимір.; збільшення X3 на 1 од. вимір. призводить до збільшення Y в середньому на 368.246 од. вимір. ; збільшення X4 на 1 од. вимір. призводить до збільшення Y в середньому на 85.773 од. вимір. ; збільшення X5 на 1 од. вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 897.707 од. вимір.; збільшення X6 на 1 од. вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 7.517 од. вимір. ; збільшення X7 на 1 од. вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 24.174 од. вимір. ; збільшення X8 на 1 од. вимір. призводить до збільшення Y в середньому на 2145.586 од. вимір. ; збільшення X9 на 1 од. вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 7841.288 од. вимір. За максимальним

коефіцієнтом $\beta_4 = 0.342$ робимо висновок, що найбільший вплив на результат Y надає фактор X_1 . Статистична значимість рівняння перевірена за допомогою коефіцієнта детермінації і критерію Фішера. Встановлено, що в досліджуваній ситуації 100% загальної варіабельності Y пояснюється зміною факторів X_j . Встановлено також, що параметри моделі статистично значущі. Оцінка коефіцієнта рангової кореляції Спірмена.

Для того щоб при рівні значущості α перевірити нульову гіпотезу про рівність нулю генерального коефіцієнта рангової кореляції Спірмена при конкуруючій гіпотезі $H_1: \rho \neq 0$, треба обчислити критичну точку:

$$T_{kp} = t(\alpha, k) \sqrt{\frac{1-p^2}{n-2}}$$

де n - обсяг вибірки; p - вибірковий коефіцієнт рангової кореляції Спірмена; $t(\alpha, k)$ - критична точка двосторонньої критичної області, яку знаходять по таблиці критичних точок розподілу Стюдента, за рівнем значущості α і числа ступенів свободи $k = n-2$.

Якщо $|p| < T_{kp}$ - немає підстав відкинути нульову гіпотезу. Рангова кореляційний зв'язок між якісними ознаками не значима. Якщо $|p| > T_{kp}$ - нульову гіпотезу відкидають. Між якісними ознаками існує значуща рангова кореляційний зв'язок. По таблиці Стюдента знаходимо $t(\alpha / 2, k) = (0.05 / 2; 36) = 2.021$

$$T_{kp} = 2.021 \sqrt{\frac{1-0.0539^2}{38-2}} = 0.34$$

Оскільки $T_{kp} > p$, то приймаємо гіпотезу про рівність 0 коефіцієнта рангової кореляції Спірмена. Іншими словами, коефіцієнт рангової кореляції статистично - не означає і рангова кореляційний зв'язок між оцінками по двох тестів незначна. Перевіримо гіпотезу H_0 : гетероскедастичності відсутня.

Оскільки $2.021 > 0.34$, то гіпотеза про відсутність гетероскедастичності приймається.

Отже, розроблена нами модель залежності обсягів експорту меду від розглянутих факторів є економічно адекватною та на 91% реально описує процес формування експортного потенціалу меду. Таким чином найсуттєвішими факторами які впливають на експортний потенціал виступають: обсяг виробництва меду в Україні, споживанням меду на душу населення в Україні, виробництвом меду в країні імпортері та обсягом споживання меду в країні імпортері.

Список використаної літератури

1. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. URL: <http://www.consumer.gov.ua/ContentPages/Reestri/38/>.
2. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми [монографія]. К.: Інститут аграрної економіки, 2007. 270 с.
3. Маркетинговое исследование украинского импорта и экспорта натурального меда – alliance capital management. URL: http://marketing.vc/marketing_research/ukr-marketingovoe-issledovanieukrainskogo-importa-i-eksporta-naturalnogo-meda.html
4. Dankevych V.Y. The essence, tasks and functions of the farm land market. *The advanced science journal*. 2013. № 8. P. 12–16.
5. Trade statistics for international business development. URL: <http://www.trademap.org/index.aspx>

ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ ТА ЗАХИСТУ КОНКУРЕНЦІЇ

Конкуренція – це прозоре та цивілізоване суперництво між окремими підприємцями чи суб'єктами виробництва у досягненні поставленої мети; це толерантна боротьба за вигідні умови виробництва і збут товарів чи послуг, а також менеджменту організацій.

Ще на черговій сесії Верховної Ради України 17.04.2001 р. було заявлено, що перед урядом поставлено завдання здійснити комплекс заходів, спрямованих на кардинальне підвищення конкурентоздатності українських підприємств. Тим же було констатовано, що на світових ринках українська робоча сила характеризується низькою вартістю, а вітчизняна продукція – екологічно шкідливим характером її виробництва. Зазначені проблеми повинні бути вирішені структурною перебудовою економіки держави. Для цього мають бути задіяні наявні ресурси як з державного бюджету, так і з підприємницьких нагромаджень.

Результати не забарилися. На початок 2018 р. у Глобальному рейтингу конкурентоспроможності Україна посіла 81-е місце із 137 можливих. Це не поганий результат, враховуючи показники минулих років. Прогрес очевидний.

Українське конкурентне відомство АМК намагається змінити підходи і методи, але інституціональна слабкість не дозволяє йому досягти більших результатів. Рекомендації АМКУ не обов'язкові для виконання і часто ігноруються державою, яка залишається ключовим учасником багатьох українських ринків і нерідко сама веде неконкурентну гру.

Україна потребує повного перезавантаження політики щодо конкуренції. Для цього потрібно обумовити незалежність АМК, забезпечити його

достатніми ресурсами, а також відповідними повноваженнями. Тут важливо вміти управляти змінами. Це означає, що всіма процесами побудови нової ефективної системи треба управляти і всі вони мають бути підконтрольні і націлені на єдиний кінцевий результат. Це тривалий процес і він потребує чималих витрат, але в результаті це конкурентне відомство відповідатиме найкращим світовим стандартам і практикам, що суттєво позначиться на конкурентному середовищі держави.

Конкурентне відомство має бути не лише незалежним від влади, а й дистанціюватися від неї. А щоб рекомендації АПК сприймалися владою, потрібно щоб вони були публічними. Позиція конкурентного відомства має бути авторитетною і обґрунтованою. Суспільство повинне одразу зрозуміти: якщо рекомендації урядом ігноруються, це означає, що для окремих його членів розвиток конкуренції не є пріоритетним.

Для конкурентного відомства період кризи – це період підвищення контролю, бо кризи по-різному впливають на конкурентне середовище. З одного боку, конкуренція посилюється, оскільки чисельність споживачів знижується. З іншого – посилення конкуренції призводить до того, що впливові гравці ринку починають лобіювати обмеження конкуренції, схиляють владу до протекціонізму, обмежують доступ на внутрішній ринок іноземних товарів, формують «кризові картелі» тощо. Найгірше те, коли чинна влада цих «картелів» не помічає. Адже, знижуючи тиск на фірми, влада лише відтерміновує їх неминуче економічне перетворення – закриття, перепрофілювання, пошук нових ринків збуту, нових партнерів. Лояльне ставлення держави дає змогу фірмі й далі перебувати в полоні ілюзій. Не провівши вчасно потрібних трансформацій, компанії в майбутньому ефективнішими не будуть, але час на перебудову втрачатимуть.

Потім державі дуже складно вийти з цього полону лояльності, відмовитися від вседозволеності. Компанії сприймають перехід до нормального режиму контролю як тиск, більше того, застосовувані ними неконкурентні

кроки вже стали для них звичайними практиками. Згодом відновити здорове конкурентне середовище надзвичайно складно.

Грамотна регуляція ринків полягає не у створенні преференцій, а у створенні механізмів, які дають можливість малим компаніям уникати прямої конкуренції з великими виробниками. Адже у великих фірм є свої переваги – краща якість, стабільність поставок, специфічна продукція, швидка адаптація до вимог клієнтів. Малі виробники не можуть належним чином конкурувати з великими, але вони можуть заповнювати ніші, недоступні великим корпораціям.

Крім зазначеного, в умовах глобального ринку вже практично нема конкуренції товарів, робіт, послуг. Будь-яку продукцію можуть швидко відтворити конкуренти. Головним чинником та мотиватором стійкої конкуренції вже стала система менеджменту організацій – її мозок та вміння.

Головною рушійною силою розвитку української економіки є збереження конкурентного клімату. Він може бути активізованим за умов подолання суперечності між монопольними об'єднаннями та антимонопольними структурами. Це наслідок того, що монополізм і конкуренція в умовах ринкової економіки перебувають у діалектичній суперечності. Отже, ефективна конкуренція, особливо в умовах глобального ринку, – це той чинник, що виведе українську економіку на провідні позиції світу.

КООПЕРАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Одним із проявів горизонтальної інтеграції сільськогосподарських підприємств в межах однієї галузі чи підгалузі є кооперація. З цього погляду, цікавим є бачення кооперації А.І. Бурака, який розглядає її як концентрацією ресурсів суб'єктів господарювання, які здійснюють процес на одному рівні технологічного ланцюга або виробляють однаковий вид продукції. [1, с. 28]

При тому, кооперація, зазвичай, виступає первинною формою інтеграції, а кооперативи – первинною формою інтеграційних утворень виробників переважно схожих видів товару. Такий підхід до сутності кооперації передбачає утворення так званих галузевих артілей.

В Законі України «Про кооперацію» зазначено, що кооперація – це система кооперативних організацій, створених з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб своїх членів. Тобто чинне законодавство України, розглядає кооперативи як повноцінні суб'єкти господарювання, самостійні юридичні особи, метою діяльності яких є і отримання прибутку. [2, 3]

Новочасні концепції кооперації пов'язані з баченням її як форми організації бізнесу. При тому, розглядаючи кооперацію як форму організації бізнесу дослідники концентрують свою увагу на проблемах управління кооперативами, юридичного оформлення взаємовідносин щодо участі у кооперативі та розподілу одержаних у результаті цієї участі благ. Так, А.Шапіро в рамках концепції компенсаційної влади (Concept of countervailing power) розглядав кооперативи, як цілісну, ефективну велику організацію, створену з метою захисту та зміцнення позицій сільськогосподарських

товаровиробників на ринку. Такі кооперативи мають створюватись професійними асоціаціями товаровиробників, управлятись професійним менеджментом на контрактній основі, діяти на принципах товарного картелю, активно обмежуючи обсяги виробництва з метою збільшення цін в окремих регіонах. [4, с. 29]

Кооперація як інструмент ефективної організації бізнесу, дозволяє членам кооперативних організацій досягнути суттєвих конкурентних переваг. А саме скоротити трансакційні витрати, отримати доступ до ресурсів, навичок та знань партнера, досягнути синергетичний ефект за рахунок акумуляції фінансових та майнових ресурсів і розширення масштабів виробництва.

З точки зору бачення кооперації як засобу досягнення конкурентних переваг, в кооперативні відносини вступають підприємства, які входять в одну стратегічну групу конкурентів. Кооперуючись між собою вони зменшують рівень конкуренції як на ринку ресурсів, так і на ринку готової продукції. Таким чином, кожне із суб'єктів господарювання посилює свій вплив у стосунках із постачальниками та покупцями, послаблюється конкуренція в середині галузі.

Щодо організаційної структури кооперативів як окремих господарюючих одиниць, в яких би враховувались інтереси усіх учасників, то О.О. Юрманова вказує, що найбільш ефективними в цьому плані є кооперативні структури сформовані по типу кооперативів нової генерації (New Generation Cooperatives). Їх організаційна структура дозволяє краще виконувати основні управлінські функції. Характеристиками таких кооперативів нової генерації є: а) закрите членство учасників на контрактній основі; б) вклад кожного учасника у власний капітал кооперативу, а також вигоди які він отримує обумовлюються завчасно до початку господарської діяльності кооперативу та прописуються в контракті; в) вклади учасників трансформуються в акції, реалізація чи купівля яких забезпечують принцип вільного входу та виходу з кооперативу. Основною особливістю кооперативів нової генерації є те, що їх функціонування

направлене в першу чергу на створення додаткової вартості, а вже потім на задоволення потреб учасників [5, с. 20; 6]

Найчастіше в практиці господарської діяльності сільськогосподарські підприємства кооперуються з метою одержання високоякісного насінневого, садильного чи розсадного матеріалів, спільного розведення високопродуктивних порід молодняку тварин та птиці для подальшої відгодівлі, утримання биків - осіменителів, кнурів, свиноматок тощо, технічного оснащення виробничого процесу, особливо специфічною вузькогалузевою технікою (наприклад, технікою для обробки садів та ягідників, технікою для збирання окремих видів овочевих культур тощо), постачання засобів захисту рослин та тварин, ветеринарного обслуговування, агротехнічного обслуговування, обліково-аналітичного обслуговування, зберігання та реалізації готової продукції, забезпечення сертифікації якості продукції та її маркетингового просування, а також здійснення експортної діяльності.

Список використаної літератури

1. Костирко І.Г. Кооперація та інтеграція малих підприємств аграрної сфери: теорія, методика, практика : монографія – Львів : Ліга-Прес, 2013. – 192с.

2. Про кооперацію : Закон України № 1087-15 [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>

3. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/469/97-вр>

4. Дешковская Н.С. Экономическая теория сельскохозяйственной кооперации : учеб. пособие. – Томск : Изд-во Том. ун-та, 2006. – 304 с.

5. Юрманова Е.А. Современные тенденции в развитии кооперативной теории и практики : кооперативные организационные модели. Российское предпринимательство, 2013, №15(237). – С.15-22

6. Coltrain D. Differences Between New Generation Cooperatives and Traditional Cooperatives [Електронний ресурс] / D.Coltrain, D. Barton, M. Boland – Arthur Capper Cooperative Center, Kansas State University, 2000 : Режим доступу: <https://www.agmanager.info/sites/default/files/DiffTrad3.pdf>

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності.

Для того, щоб врахувати всі моменти та нюанси облікової політики сільськогосподарського підприємства, найбільш прийнятним для оформлення облікової політики є документ у вигляді Положення про облікову політику підприємства, затвердження та впровадження в дію якого доцільно здійснювати наказом керівника або розпорядженням власника.

Крім того, для успішного проведення облікової політики на сільськогосподарському підприємстві необхідно мати Положення про бухгалтерську службу на підприємстві, а у випадку наявності в ньому структурних підрозділів – положення про кожний відділ (сектор, групу). На кожного виконавця повинна бути посадова інструкція. Положення й інструкції повинні періодично переглядатися і затверджуватися керівником підприємства.

Оскільки інформація, яка формується в управлінському обліку, є конфіденційною та комерційною таємницею підприємства, а облікова політика матиме свої особливості, то документ на її оформлення слід складати окремий. Таким чином, стає очевидним, що документальне оформлення облікової політики сільськогосподарського підприємства може здійснюватись у вигляді

Положення про облікову політику підприємства, наказу керівника або розпорядження власника підприємства [1].

Документальне оформлення облікової політики сільськогосподарського підприємства здійснюється у вигляді системи внутрішніх організаційно-розпорядчих документів, в центрі якої знаходиться Наказ (Положення) про облікову політику підприємства (або про організацію обліку та облікову політику). Після затвердження цей розпорядчий документ набуває статусу юридичного.

Наказ про облікову політику є одним з перших документів, які використовуються податковою інспекцією, аудиторськими фірмами та іншими службами та організаціями при перевірці діяльності підприємства.

Наказ про облікову політику - це основний внутрішній документ, яким регулюється організація облікового процесу на підприємстві, є обов'язковим для виконання всіма службами та працівниками підприємства.

Наказ (Положення) про облікову політику має містити такі складові:

- преамбула – Основні відомості про підприємство (назва підприємства, форма власності, організаційно-правова форма, чисельність працюючих тощо);
- розділ 1 – Організація роботи бухгалтерської служби. Порядок організації роботи облікового апарату (форма організації бухгалтерського обліку, права та обов'язки головного бухгалтера, взаємодія з іншими підрозділами тощо);
- розділ 2 – Методика бухгалтерського обліку. Наводяться за окремими об'єктами облікової політики обрані елементи;
- розділ 3 – Організаційно-технічні аспекти бухгалтерського обліку. Затверджується форма ведення бухгалтерського обліку, робочий план рахунків, порядок організації документообороту, проведення інвентаризації тощо.

У загальному випадку наказ – це внутрішній правовий акт, що формується для вирішення найважливіших питань діяльності підприємства. Цей документ застосовується виключно в межах конкретного підприємства, у зв'язку з чим має містити такі реквізити: найменування підприємства, дату і номер, назву виду документа, текст і підпис керівника, відповідальних за виконання осіб.

Наказ має відповідати законодавчим нормам, розкривати основні принципи, методи і процедури, що використовуються підприємством. При цьому слід уникати зайвої деталізації та повторення норм законодавчих актів, інших регламентних документів. Тобто наказ має бути корисним, стислим та змістовним.

Підготовка Наказу про облікову політику підприємства на практиці є досить трудомістким процесом і вимагає від його учасників відповідних здібностей, комплексних знань з усіх процесів, які відбувалися на підприємстві та за його межами в минулому, здійснюються сьогодні та будуть реалізуватися у майбутньому.

Вибір облікової політики у сільському господарстві залежить від особливостей діяльності кожного конкретного підприємства. При формуванні облікової політики слід враховувати фактори впливу на організацію бухгалтерського обліку.

Способи ведення бухгалтерського обліку, обрані підприємством у сільському господарстві при формуванні облікової політики, застосовуються з 1-го січня нового року всіма структурними підрозділами, включаючи виділені на окремий баланс, незалежно від місця їх розташування.

Розкриття інформації про облікову політику та її зміни у фінансовій звітності є передумовою порівнянності фінансових звітів одного підприємства за різні періоди, а також фінансових звітів різних підприємств. Тобто користувачі отримують можливість оцінити, наскільки порівнювальними є дані окремих статей фінансової звітності того чи іншого звітного періоду, того чи іншого підприємства [2].

Розглянута структура та елементи облікової політики мають становити основу розробки та впровадження розпорядчого документу про облікову політику, недотримання яких може викривити картину майнового і фінансового стану підприємства, результати його діяльності, і за окремих умов може трактуватися як неправильне ведення бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел

1. Вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Облікова_політика.
2. StudFiles [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfiles.net/preview/5437334/page:10/>.

УДК 338.436

Савчук О. Я., викладач економічних дисциплін,
Івано-Франківський коледж ЛНАУ
м. Івано-Франківськ

СВІТОВИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ІНТЕГРАЦІЙ

Інтеграційні процеси є визначальними чинниками динаміки розвитку окремих аграрних галузей і сільського господарства в цілому. На сучасному етапі економічного розвитку відсутність інтеграції виробництва, особливо в аграрній сфері, унеможливує нормальне функціонування як сільськогосподарських, так і інших галузей, і в цілому — національної економіки. У теперішній час фермерські господарства відчувають труднощі, з одного боку; у використанні землі (через відсутність засобів виробництва), а з іншого — у спаді виробництва основних видів сільськогосподарської продукції і виникненні проблем із забезпеченням населення продуктами харчування. Найкращим виходом з цієї ситуації виступає агропромислова інтеграція, яка є поєднанням сільськогосподарського і технологічно пов'язаного з ним промислового виробництва, з метою одержання кінцевої продукції з сільськогосподарської сировини і досягнення більшої економічної вигоди. Це і зумовлює важливість даного дослідження.

Необхідність агропромислової інтеграції в усіх країнах пов'язана з великою технічною відсталістю сільськогосподарського виробництва порівняно з промисловістю; сезонністю аграрного виробництва, залежністю його від погодно-кліматичних умов; стихійністю ринку сільськогосподарської продукції; необхідністю підвищення конкурентоспроможності виробництва. А тому вкладення капіталу тільки в сільське господарство являє собою великий ризик. Вкладення коштів у процес переробки та реалізації сільськогосподарської продукції пов'язане також з необхідністю отримання сировини в достатній кількості, що викликає об'єктивну потребу у встановленні певних зв'язків із сільськогосподарськими товаровиробниками. Великий капітал зацікавлений у технічному переозброєнні сільського господарства для пристосування його до потреб великих промислових підприємств, тому переробні підприємства часто є ініціаторами інтеграційних зв'язків. Таким чином, аграрні підприємства вступають в інтеграційні зв'язки з метою зниження ризику, пов'язаного із сільськогосподарським виробництвом, тоді як переробні та інші підприємства агробізнесу прагнуть забезпечити собі стабільні доходи завдяки наявності надійної сировинної бази або гарантованого збуту своєї продукції чи послуг (Шаманська, 2012).

Сучасний етап розвитку аграрної сфери країн Америки та Західної Європи характеризується значним поглибленням інтеграційних процесів на регіональному, державному та міждержавному рівні. Це підтверджується організацією та ефективним функціонуванням різноманітних аграрно-промислових структур, що формують значний сегмент аграрного ринку. Використання позитивного зарубіжного досвіду розвитку інтеграційних процесів не повинно відбуватись у вигляді його копіювання, а можливе за умови адаптації певних елементів у зарубіжних моделях інтеграційних зв'язків до сучасних вітчизняних умов.

Значного поширення в США набула контрактна форма аграрно-промислової інтеграції, базою якої є зв'язок фермерів з іншими суб'єктами АПК на основі виробничих та збутових контрактів. Відмінність між ними полягає в

тому, що збутові контракти стосуються винятково умов реалізації продукції, з обумовленням її якості, ціни та умов доставки. Виробничі контракти регламентують умови виробництва до його початку та жорстко прописують коло обов'язків учасників. Гарантований ринок збуту продукції для фермера та стабільне забезпечення сировиною потрібної якості для контрактора — це основні переваги контрактації для її учасників (Самборська 2016, с. 95).

Узагальнення досвіду високорозвинених країн світу свідчить, що лише комплексне поєднання ринкових важелів та державного регулювання і стимулювання розвитку кооперації та інтеграційних процесів забезпечує ефективне функціонування сільського господарства кожної країни.

На сучасному етапі в Україні намітилася тенденція якісного оновлення агробізнесу. Керівництво країни звертає особливу увагу на оптимізацію господарської діяльності сільськогосподарських товаровиробників, переробних підприємств, постачальницько-збутових організацій, різних видів сільськогосподарських кооперативів на основі інноваційної моделі підприємницької діяльності. В умовах зазначеного, нагальною є необхідність на державному рівні визначити чітку політику та розуміння щодо соціальної та економічної природи сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, їх пріоритетних функцій у сфері розвитку агропромислового виробництва і сільських територій в цілому.

Зважаючи на досвід реформ, напрямки аграрної інтеграційної політики повинні носити добровільний характер, без вживання жорстких адміністративних важелів з боку держави. Основними завданнями інтеграційної політики на даному етапі повинні стати: обґрунтування економічної доцільності інтеграції, створення відповідного правового та податкового поля для сприяння інтеграційним процесам, створення відокремлених структур сприяння інтеграції, якими, за певних умов, можуть стати регіональні органи влади та центри дорадництва.

Список використаної літератури:

Самборська О.Ю. Досвід аграрних інтеграцій у розвинутих країнах світу. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Випуск 13. с. 95-97

Шаманська О.І. Теоретичні основи формування та розвитку агропромислової інтеграції [Електронний ресурс]. Ефективна економіка. 2012.

Режим доступу:

<http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=1632>

УДК 332.33

Тимоць М.В. к.е.н., доцент

Університет Короля Данила

м. Івано-Франківськ

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ВІДТВОРЕННЯ ЗЕМЕЛЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

На сучасному етапі розвитку економіки України особливо гостро стоїть проблема раціонального використання, збереження, поліпшення й охорони земельних ресурсів. При цьому її не можна розв'язати як силовими методами, так і односторонніми намаганнями землевласників та землекористувачів. Це вимагає концентрації зусиль відповідних фахівців, громадськості та світової спільноти.

Зважаючи на те, що належне використання природних, у тому числі земельних ресурсів стає основним завданням економічної політики усіх країн світу, перед Україною постає завдання пошуку наукового та практичного

механізмів інтеграції та розробки адекватних новітніх теоретико-методологічних засад.

Дуже часто основною метою діяльності транснаціональних компаній є нестримна гонитва за прибутками, яка досягається будь-якою ціною, часто всупереч іншим суспільним цінностям, коли принципи гуманності, духовності, соціальної справедливості, збереження природи, регіональної та національної ідентичності відходять на другий план. У зв'язку з цим, нині необхідне запровадження нового підходу, за якого всі суб'єкти господарювання, як в межах країни так і поза ними, прагнули б такого розвитку, який би органічно поєднував інтереси виробництва з потребами збереження й поліпшення ресурсної бази, забезпечуючи при цьому одночасне розв'язання соціального пакета завдань.

Аналіз ретроспективи побудови взаємовідносин між людиною і природними ресурсами виявив, що в абсолютній своїй більшості вони не були оптимальними і спрямовувались передусім на задоволення часто ірраціональних потреб людини. Домінантою взаємовідносин, що будувалися між гомосом і довкіллям, включаючи земельні ресурси, був принцип, суть якого полягала в тому, щоб взяти від землі якомога більше, не забезпечуючи при цьому адекватності щодо збереження, поліпшення та охорони. Виходячи з цього, результатом інтеграційних процесів повинно бути налагодження надійних еколого-економічних зв'язків між різними країнами.

З огляду на подальше загострення питань, пов'язаних зі сталим використанням природних ресурсів та налагодженням дієвого міжнародного співробітництва щодо попередження негативних наслідків деградації довкілля, у найближчі роки однією з нагальних проблем розвитку міжнародних відносин є запровадження основ глобального інтегрованого управління у сфері захисту навколишнього природного середовища. Таке управління повинно спрямовуватись на раціональне використання природних ресурсів, у тому числі земельних, для підвищення результативності економічного та соціального доброту, не завдаючи при цьому шкоди довкіллю.

Зокрема, необхідне впровадження раціональної структури землекористування, створення постійного моніторингу земельних угідь АПК, посилення дієвості економічних важелів, спрямованих на забезпечення належного використання земельних ресурсів, стимулювання інвестицій у придбання екологічно безпечного устаткування, ресурсозберігаючих технологій, спрямування інтеграційних відносин на реалізацію потреб поліпшення земельного фонду, запровадження європейських стандартів показників екології тощо, оскільки ослаблення, а подекуди й повний розрив інтеграційно-економічних зв'язків в АПК є головною причиною поглиблення кризи в агропромисловому комплексі (Гіндес 2009, с. 2-5).

Особливо важливу роль слід відвести організації інтеграційних зв'язків із транскордонними країнами, чому сприяє географічне розміщення України. Йдеться про те, що 19 областей нашої країни із 25 межують з іншими державами. Україна виконує транзитну функцію у транскордонному сполученні між державами.

Однією з найбільш перспективних територій, яка може бути використана для налагодження зовнішніх інтеграційних зв'язків, є Карпатський макрорегіон, ресурсний потенціал якого тісно корелює з іншими державами та регіонами. Макрорегіон має також сприятливе географічне розташування для інтеграції до ЄС.

Сусідство з Польщею, Угорщиною, Румунією, Молдовою, Словаччиною створює реальні можливості для запозичення досвіду організації земельних відносин на засадах інноватики. При цьому інтеграційні зв'язки мають спрямовуватись на запозичення досвіду реформування земельних ресурсів. Уміло налагоджені інтеграційні зв'язки дадуть змогу забезпечити реформування земельних ресурсів макрорегіону з використанням досвіду, знань, ресурсів, запозичених ззовні.

Головними завданнями організації зовнішніх інтеграційних зв'язків повинна бути також адаптація всіх сфер діяльності до ринкового та навколишнього природного середовища. Ці важливі аспекти мають радикально

поліпшити та оздоровити, з одного боку, навколишнє середовище, насамперед земельні ресурси, а з іншого – фінансово-економічний стан суб'єктів господарювання в аграрному секторі завдяки притоку іноземних інвестицій. Позитивних результатів інтеграції можна досягнути завдяки організації динамічного й ефективного управління всіма сферами діяльності, яке має реалізуватись через систему правил і методів, які, з одного боку, стимулюватимуть розвиток громадських інститутів та особистості, а з іншого – вводитимуть необхідні суспільно визнані обмеження.

Список використаної літератури:

Гіндес О.Г. Відновлення інтеграційних процесів в АПК/О.Г.Гіндес // Агросвіт. – 2009. - № 16. – С. 2 – 5.

УДК 338.48:379.83

Турчіна С. Г. к.е.н., доцент

Сумський національний аграрний університет

м. Суми,

УПРАВЛІННЯ МОТИВАЦІЄЮ ДО ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Зважаючи на те, що на сучасному етапі ресурсний потенціал в аграрному секторі має низку проблем, провідними серед яких є: низька зарплата працівників галузі, високий рівень безробіття у селах, відтік робочої сили до міста, виникає необхідність пошуку новітніх підходів до відтворення та ефективного використання трудового потенціалу в сільському господарстві. Досвід передових економік світу доводить, що жодне із завдань управління в будь-якій сфері діяльності неможливо реалізувати без зацікавленості в її вирішенні працівників. Тому актуальними є дослідження впливу мотивації на продуктивність праці людини, а також аналіз її внутрішнього бажання діяти певним чином для задоволення своїх потреб. Стимулювання праці персоналу,

створення умов для його зацікавленості в результатах діяльності підприємства стають нагальними завданнями підприємств АПК [1].

Метою роботи є дослідження мотивації до праці, як рушійного важелю ефективного використання трудового потенціалу сільськогосподарських підприємств України, та, зокрема, ТОВ «Хлібодар» Сумського району Сумської області. Підприємство є прибутковим та рентабельним, середньооблікова чисельність працівників становить 90 осіб.

У рамках розгляду теми дослідження встановлено, що оплата праці працівників товариства здійснюється у відповідності до Закону України «Про оплату праці», регулюються Колективним договором і положенням «Про оплату праці». Господарюючим суб'єктом застосовується погодинно-преміювальна та відрядно-преміальна система оплати праці. Динаміка і структура фонду оплати праці ТОВ «Хлібодар» наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка і структура фонду оплати праці штатних працівників
ТОВ «Хлібодар»

Показники	Роки										2016 р. в % до 2012 р.
	2012		2013		2014		2015		2016		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Фонд оплати праці штатних працівників, усього	1492,3	100	1677,3	100	1828,1	100	2227,5	100	2465,8	100	165,2
Фонд основної заробітної плати	1372,1	91,9	1589	94,7	1660	90,8	2080,2	93,4	2249,8	91,2	164,0
Фонд додаткової заробітної плати	120,2	8,1	88,6	5,3	168,6	9,2	147,3	6,6	216	8,8	179,7
з нього: надбавки та доплати до тарифних ставок та посадових окладів	13,6	0,9	12,6	0,8	16,1	0,9	19,2	0,9	22,7	0,9	166,9
премії та винагороди, що носять систематичний характер	5,5	0,4	5,3	0,3	5,4	0,3	6,0	0,3	6,0	0,2	109,1
Оплата за невідпрацьований час	101,1	6,8	70,7	4,2	147,1	8,0	122,1	5,5	187,3	7,6	185,3

На основі даних таблиці 1 можемо констатувати, що фонд оплати праці штатних працівників у звітному році в порівнянні з базисним зріс на 65,2%. Це відбулося за рахунок приросту фонду основної заробітної плати на 877,7 тис. грн., та фонду додаткової заробітної плати на 95,8 тис. грн. Оцінюючи рівень зарплати працівників ТОВ «Хлібодар» слід зазначити, що розмір середньомісячної заробітної плати одного працівника на кінець 2016 р. становив - 2935 грн., а вже у 2017 р. її розмірі збільшився до рівня мінімальної заробітної плати в державі і склав 3200 грн. (при прожитковому мінімумі - 1762 грн.). Необхідно наголосити, що її розмір є не достатнім для забезпечення потреб працівників. Існуючий на сьогоднішній день рівень оплати праці в сільськогосподарських підприємствах дає можливість на задоволення лише мінімального кола потреб.

Слід зазначити, що для ТОВ «Хлібодар» як і для більшості підприємств аграрного сектору характерною є наявність в фонді оплати праці незначної частки систематичних матеріальних мотиваційних стимулів, таких як: надбавки та доплати до тарифних ставок і посадових окладів, а також премії та винагороди.

Використання експертного методу дає можливість стверджувати, що поряд із матеріальним стимулюванням для працівників сільськогосподарських підприємств важливе значення має і статусна мотивація. Так, опитування різних категорій працюючих у ТОВ «Хлібодар» дало змогу виявити певну закономірність між рівнем освіти та ставленням до праці (табл. 2).

Таблиця 2
Ставлення працівників до праці у ТОВ «Хлібодар»

Освіта працівника	Ставлення до праці, питома вага відповідей, %				Всього
	Відпо-відає вимогам	Більшою мірою відпові-дає	Більшою мірою не відпо-відає	Важко відпо-вісти	
Повна вища	72	12	9	7	100
Неповна та базова вища	69	11	7	13	100
Середня технічна	62	12	12	14	100
Середня, практики	53	15	14	18	100

Результати дослідження свідчить про те, що зростання більш свідомого ставлення до праці відбувається із зростанням освіти працівників, а рівень

задоволеності роботою підвищується також із зростанням інтелектуалізації праці. Це, в свою чергу, підтверджує високу спонукальну силу освітнього фактору в системі мотивації.

Отже, важливою ознакою сучасного підприємства має бути увага до персоналу як до провідного виробничого фактора та резерву економічного зростання. Для кожного сільськогосподарського підприємства важливо розробити дієвий механізм мотивації персоналу до продуктивної праці.

Список використаної літератури

1. Юсипчук Л. А., Семенов А. Г. Резерви продуктивності праці та їх вплив на оплату праці. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2013. № 2. С. 182–185.

УДК 657.471:621(477)

Хамуляк І. С., Любачевська Р.Л.

бакалавр спеціальності «Облік і оподаткування»

ДВНЗ « Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

м. Івано-Франківськ

МЕТОДИ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

У наукових працях провідних учених представлені варіанти класифікації методів обліку витрат. Метод - це шлях дослідження, що може характеризуватись як сукупність прийомів та операцій практичного або теоретичного пізнання дійсності, що підпорядковані рішенням конкретного завдання. Таким чином, метод підпорядкований меті та є лише засобом її досягнення. Метод обліку витрат - це єдиний процес дослідження витрат підприємств конкретного типу на виробництво та реалізацію продукції з позицій вимірювання, аналізу, контролю та визначення собівартості виробів та робіт.

Донедавна більшість фахівців поєднували методи обліку і калькулювання. До недоліків таких класифікацій більшість авторів зараховували їх побудову за двома різними ознаками: спосіб контролю за витратами на виробництво (поточний контроль або контроль по закінченні місяця чи звітності); спосіб групування витрат за об'єктами обліку, а також відсутність єдиного критерію класифікації. Так, в одних класифікаціях в основу покладено принципи обліку витрат на виробництво, а в інших - калькулювання собівартості на одиницю продукції. Нині відбувається докорінна трансформація як технологічних, так і організаційних умов виробництва, що базується на зміні форм власності.

В основу класифікації методів обліку витрат потрібно вкладати саме способи накопичення інформації про витрати, а не об'єкти, у розрізі яких ця інформація накопичується, що зумовлено сутністю методу як шляху дослідження. В обліковій практиці країн з розвинутою ринковою економікою відомі дві основні системи виробничого обліку, які базуються на принципах подвійного запису. Згідно з цим рахунки витрат повинні надавати більш детальну інформацію внутрішнім службам управління, ніж вимагають потреби складання фінансових звітів.

Залежно від побудови системи рахунків, що застосовуються для обліку витрат, розрізняють такі методи обліку витрат: інтегрований і неінтегрований. [1].

Неінтегрований метод обліку передбачає використання системи, у якій рахунки витрат відокремлені від фінансових. Система записів може бути організована двома способами.

1. Окремі записи в бухгалтерських книгах без контрольного рахунку, які проводяться незалежно від первинних документів, але постійно звіряються з фінансовими рахунками.

2. Бухгалтером виробництва ведеться окрема книга рахунків собівартості, що об'єднана з іншими фінансовими рахунками за допомогою контрольного рахунку.

У неінтегрованій системі може виникнути різниця між прибутком у фінансовому обліку і прибутком у виробничому обліку, що спричинено

розбіжностями в оцінці товарно-матеріальних запасів та незавершеного виробництва, методах нарахування амортизації, а також різними методичними підходами щодо відображення надзвичайних витрат матеріалів або часу у фінансовій та виробничій бухгалтерії.

Інтегрований метод полягає в застосуванні сукупності бухгалтерських засобів, які використовують загальне введення даних для всіх облікових завдань: як для обліку фінансових результатів, так і для обліку витрат. Об'єднання рахунків витрат та фінансових рахунків дає змогу уникнути зайвих трудових витрат і дублювання бухгалтерських записів. За використання такого методу бухгалтерська служба може бути організована з відокремленням виробничого та фінансового відділів. На відділ виробничого обліку в такому разі покладається аналіз незавершеного виробництва і накладних витрат. Важливим питанням організації праці облікового персоналу є ведення контрольних рахунків витрат і контрольних фінансових рахунків. [1].

Залежно від способу накопичення інформації, з відокремленням поточних витрат за нормами і відхилень від них або без такого розмежування, виокремлюють нормативний і безнормативний методи обліку. В багатьох літературних джерелах, офіційних та інструктивних матеріалах нормативний метод визначається лише як метод обліку витрат і калькулювання собівартості, а його реалізація пов'язується зі сферою праці облікового персоналу. Саме такі підходи певною мірою зумовили формальний характер впровадження цього методу, тому що його реалізація охоплює не тільки і не стільки облікові процедури, але й планування, організацію виробництва, а також оперативне управління процесом формування собівартості на базі оперативної облікової інформації про відхилення від норм. В умовах структуризації облікової системи є доцільним створення на підприємствах єдиної обліково-економічної служби або відділу виробничого обліку.

Впровадження нормативного обліку пов'язане з налагодженим нормативним господарством. Контроль відповідності витрат нормам може здійснюватися не лише із застосуванням нормативного методу обліку, але за таким варіантом він буде менш дієвим.

За умови застосування нормативного методу облікова політика підприємства повинна передбачати вирішення питань щодо обліку відхилень, а саме:

- організація поточного обліку відхилень від діючих норм витрат;
- спосіб накопичення відхилень за центрами витрат і місцем відповідальності;
- методика розрахунку частки відхилень, що припадає на калькуляційну одиницю.

Більш поширеними є такі методи обліку відхилень від норм: документування, партійного розкрою, інвентарний метод, метод техніко-економічних розрахунків або індексний чи коефіцієнтний.

Впровадження нормативного методу обліку зумовлене характером виробництва і не завжди є доцільним. Нормативний метод обліку витрат у нашій країні відрізняється від методу стандарт-кост, який широко використовується в закордонній обліковій практиці, що пов'язано, по-перше, з наявністю суттєвих відхилень від норм на вітчизняних підприємствах порівняно з дуже незначними відхиленнями за кордоном, а по-друге - з методом оцінки готової продукції. Так, під час використання нормативного методу відхилення від норм розподіляються у процесі визначення фактичної собівартості, а при застосуванні методу стандарт-кост сума відхилень за найбільш поширеним варіантом спрямовується на витрати періоду і продукція оцінюється саме за стандартною оцінкою.

На основі двоїстого характеру виробництва як об'єкта обліку, новостворений продукт праці також є об'єктом обліку витрат і методи його оцінки впливають на методику обліку витрат.

Залежно від повноти віднесення витрат розрізняють такі методи обліку витрат, як стандарт-кост, директ-кост, повне поглинання. [1].

Під час застосування методу обліку витрат директ-кост, що базується на оцінці продукції за прямими витратами, непрямі витрати не розподіляють на об'єкти обліку витрат, а обліковують як витрати періоду і відносять на рахунки фінансових результатів у тому періоді, в якому вони були здійснені.

У сучасній практиці є декілька модифікацій цього методу, а саме: класичний, що передбачає віднесення до складу запа-сомістких витрат тільки змінних прямих витрат; метод оцінки за змінними витратами, до складу яких входять прямі витрати і змінні непрямі; метод оцінки залежно від використання виробничих потужностей, за яким до запасомістких витрат відносять всі змінні, а також частка постійних витрат, яка визначена відповідно до коефіцієнта використання виробничої потужності.

У вітчизняній та зарубіжній літературі надається порівняльна характеристика щодо переваг або недоліків цих методів. У системі фінансового обліку відповідно до вимог МСБО для потреб складання фінансової звітності рекомендується використовувати метод повного розподілу витрат. Але для потреб внутрішньогосподарського обліку вибір методу обліку витрат належить до компетенції самого підприємства і є важливим елементом облікової політики в частині обліку витрат.

Список використаних джерел

1. Вікіпедія: Методи обліку витрат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1280052846014/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/metodi_obliku_vitrat

УДК 631.17.001.76

Харченко Т.О., к.е.н., доцент

Курило А.О., старший викладач

Сумський національний аграрний університет, м. Суми

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Грунтовне поглиблення інтеграційних процесів в економічному середовищі країни протягом останніх років наклало відбиток і на аграрний

сектор. Певні трансформаційні зрушення мають позитивну динаміку та є вкрай актуальними для інноваційного розвитку сільськогосподарських виробників. Враховуючи те, що впровадження інновацій потребує значних фінансових вкладень доцільно зупинитись на нових фінансових інструментах, котрі застосовуються для кредитування представників аграрного сектору. Одним із таких інструментів є запровадження авальованих векселів.

Даний напрям фінансування є в складі кредитного портфеля низки банків, зокрема, ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Креді Агріколь банк», ПАТ «УкрСиббанк», ПАТ «ПроКредит Банк», ПАТ «Кредобанк», ПАТ «ОТП Банк», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «ПУМБ», ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», ПАТ «Державний Ощадний Банк України» тощо. Загальний обсяг авальованих векселів ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» в 2016 р. склав 1,5 млрд. гривень[1].

Ефективність реалізації програми авальювання векселів досягається за рахунок взяття банком повної або часткової відповідальності за виконання зобов'язань будь-якого з учасників вексельного договору, що забезпечує оптимізацію витрат на залучений капітал в умовах високої вартості кредитних ресурсів. Крім того за даним напрямом кредитування діють і партнерські програми з виробниками насіння та засобів захисту рослин.

Позитивним прикладом є співпраця компанії «Байєр» та ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» за якої представники аграрного сектору мають можливість придбати продукцію компанії на умовах фінансування під 1% зі строком дії векселя - 9 місяців. Перевагами даного фінансового інструменти є доступність цієї програми, як для великих сільськогосподарських виробників, так і для фермерів. Результатом співпраці компанії з виробництва насіння та засобів захисту рослин ТОВ «Сингента» з такими представниками банківського сектору, як: ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Креді Агріколь банк», ПАТ «УкрСиббанк», ПАТ «ПроКредит Банк», ПАТ «Кредобанк», ПАТ «ОТП Банк», ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «ПУМБ», ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України», ПАТ «Державний Ощадний Банк України» є запровадження

знижки представникам аграрного бізнесу на продукцію компанії в розмірі 7% або 9% в залежності від суми наданого авальованого векселя або банківської гарантії (банка-емітента) [2].

Варто зауважити, що банки співпрацюють з компаніями, котрі пропонують якісний насіннєвий матеріал та засоби захисту рослин, що забезпечує не тільки зниження відсоткової ставки за кредитними ресурсами, а й дає можливість сільськогосподарським виробникам створити умови для запровадження інноваційних технологій та переходу на органічне виробництво. Саме з позиції забезпечення технологічної складової інноваційного процесу за рахунок оновлення матеріально-технічної бази та технологій виробництва, доцільно зупинитись й на розширенні напрямів надання лізингових послуг сільськогосподарським виробникам, обсяг яких характеризується висхідним трендом. Зауважимо, що в 2017 р. вартість договорів фінансового лізингу аграрного сектору склала 6,5 млрд. грн., з яких 5,5 млрд. грн. є договори фінансового лізингу за якими придбано техніку, машини та устаткування сільськогосподарського призначення [3].

Тенденції останніх років зумовили збільшення частки підприємств аграрного сектору в лізинговому портфелі компаній (в деяких до 50%). Співпраця з аграріями передбачає наступні напрями: транспорт, техніка, обладнання, нерухомість. За умови наявності договорів між постачальником техніки та лізингодавцем діють спеціальні пропозиції по зниженню відсоткової ставки. Хоча лізинг і не є новим фінансовим інструментом проте наразі він набув нових якісних характеристик в системі фінансування аграрного сектору.

Підсумовуючи зазначимо, що першочерговим є формування свідомості представників аграрного сектору щодо важливості запровадження інноваційних підходів, як в процес виробництва, так і в процес управління, що неможливо здійснити без якісної техніки та кваліфікованих спеціалістів. Позитивною тенденцією останніх років є розширення доступу до кредитних ресурсів в тому числі дрібним та середнім сільгоспвиробникам, проте наразі актуальною залишається проблема відсутності бажання у дрібних та середніх виробників

аграрного сектору до пошуку можливостей залучення фінансових ресурсів та використання існуючих фінансових інструментів.

Список використаної літератури:

1. Агрокредити: кому і на яких умовах банкіри дають позики [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://finbalance.com.ua/news/Kreditih-rariyam-komu-ta-na-yakikh-umovakh-bankiri-hotovi-davati-hroshi> Назва з екрана. Дата звернення 10.05.2018 р.

2. Авальовані векселі та гарантії від провідних банків України в забезпечення оплати продукції ТОВ «Сингента» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.syngenta.ua/vekselna-programa> Назва з екрана. Дата звернення 10.05.2018 р.

3. Лізинг в ТОП 3 фінансових інструментів для аграрного бізнесу [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.uul.com.ua/press/leasnews/item_1098/ Назва з екрана. Дата звернення 10.05.2018 р.

УДК 657.422.1

Чучук У. С., бакалавр спеціальності “Облік і аудит”

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника”

м. Івано-Франківськ

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ДЕФІНІЦІЙ “ГРОШОВІ КОШТИ” ТА “ГРОШОВІ ПОТОКИ”

Однією з найбільших проблем вітчизняної економіки на сучасному етапі її розвитку є низька ефективність функціонування суб’єктів господарювання, що в кінцевому підсумку відображається на їх інвестиційній привабливості,

конкурентоспроможності на світових ринках, прибутковості тощо. Серед сукупності активів, використання яких забезпечує підприємству максимальний рівень дохідності, слід виділити активи, що функціонують у формі грошових коштів та їх еквівалентів, що обумовлюється таким. Грошові активи перебувають у постійному русі, забезпечуючи всі види діяльності підприємства: операційну, інвестиційну, фінансову та ототожнюються із системою “фінансового кровообігу”, від якої залежить життєздатність підприємства.

Що стосується загальної мети управління грошовими активами, то вона полягає в забезпеченні збалансованості їх потоків, що надає можливість підтримувати достатній рівень платоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

Особливості грошових активів як об’єктів управління можуть бути виявлені лише виходячи з їх економічної суті, тому актуальним є дослідження змісту категорій, що відображають їх прояви в діяльності підприємств, а саме категорій “грошові кошти” та “грошові потоки”.

В “Економічному словнику” Г. В. Осовської дається таке визначення грошових коштів: це доходи і надходження, що акумулюються у грошовій формі на рахунках підприємства, організації, установи у банках і використовуються для забезпечення їх власних потреб або розміщення у вигляді ресурсів банків [1, с. 235].

Науковець М. Дерій дає таке визначення грошових коштів – основні сегменти для здійснення готівкових і безготівкових розрахунків між державними бюджетними установами та підприємствами [2, с. 62].

Таким чином, грошові кошти виступають у вигляді залишків у касі, на поточному та інших рахунках у банках й становлять основу для проведення готівкових та безготівкових розрахунків на підприємстві та здійснення діяльності підприємства.

Слід підкреслити, що в основі управління грошовими активами підприємства лежить поняття грошового обороту. Грошовий оборот є

результатом функціонування реальних грошей та охоплює виконання ними функцій засобів обігу, засобів платежу і засобів накопичення. Здійснення усіх видів діяльності підприємства породжує рух грошових коштів у формі надходження витрат. Цей рух становить безперервний процес і визначається як грошовий потік, обсяг якого характеризує кількість залучених або використаних грошових коштів.

Таким чином, грошові кошти виступають у вигляді залишків у касі, на поточному та інших рахунках у банках й становлять основу для проведення готівкових та безготівкових розрахунків на підприємстві та здійснення діяльності підприємства.

В Україні існують різні підходи до визначення та трактування поняття “грошовий потік”. К. Крічевець вказує, що грошовий потік, це надлишок коштів, наявний в необмеженому розпорядженні підприємства [3, с. 174].

Л. В. Івченко доводить, що грошові кошти виступають засобом для здійснення управління грошовими потоками на основі їх взаємодії породжується ефективно функціонування як грошово-кредитної системи, так і налагодженого обліку загалом [4, с. 802].

О. Шаманська поєднує поняття фінансові та грошові ресурси і розглядає їх як будь-які грошові відносини які одночасно і є фінансовими відносинами, а всі грошові ресурси (платіжні, інвестиційні, кредитні, податкові тощо) – фінансові ресурси [5, с. 491].

Отже, під грошовими потоками, слід розуміти сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їхніх еквівалентів у результаті виробничо-господарської діяльності підприємства, рух яких пов'язаний з факторами часу, простору, структури, ризику і ліквідності.

Його можна розглядати як вимірник здатності всіх підприємств покривати свої витрати, погашати зобов'язання своїми ресурсами та ефективно розміщувати грошові кошти для їхнього примноження.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зазначити таке: категорія “грошові потоки” відрізняється динамізмом та характеризує рух грошових коштів. У

свою чергу, під терміном “грошові кошти” слід розуміти зафіксовану на певну дату їх суму, що включає залишки готівкових та безготівкових коштів у касі та на банківських рахунках підприємства. З погляду фінансового менеджменту, управління грошовими потоками повинно забезпечувати платоспроможність підприємства, а управління грошовими коштами – ефективність їх використання.

Список використаної літератури:

1. Осовська Г. В. Юркевич О. О., Завадський Й. С. Економічний словник. К.: Кондор, 2007. 358 с.
2. Дерій М. Дефініції «грошові кошти» і «грошові потоки»: відмінності та взаємозв'язок [Електронний ресурс]. Економічний аналіз. 2010. Вип. 6. С. 60-64.
3. Крічевець К. Теоретичні основи контролінгу грошових потоків підприємства. Наука молода. Вип. 8. Тернопіль, 2007. С. 172-175.
4. Івченко Л. В. Сутність грошових коштів: підходи до визначення. [Електронний ресурс]. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Вип. 10. 2016. С. 798-803.
5. Шаманська О.І. Управління фінансовими ресурсами на підприємстві. Наукові записки. Вип. 9, Ч. 2. Острог, 2007. С. 490-496.

УДК 664.696 (088.2)

Шегеда О.В., здобувач,

Житомирський національний агроекологічний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ

В Україні статус органічного отримало понад 180 господарств, при цьому

загальна площа земель під органічним виробництвом становила 368,9 тис. га, що дозволило Україні за цим показником посісти 16 місце у світі серед більш ніж 100 країн. Більшість органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Чернівецькій, Тернопільській та Полтавській областях. Житомирщина входить до одного з чотирьох регіонів, де ґрунти ще не забруднені до небезпечних меж і де можливе вирощування екологічно чистої продукції на рівні найсуворіших світових стандартів. Характерною тенденцією є розвиток органічного виробництва фермерськими господарствами.

Відповідно до наявної структури посівних площ потребує трансформації і виробництво товарної органічної продукції. У структурі товарної органічної продукції виробництво продукції озимої пшениці складає 31 %, соняшнику – 27 %, кукурудзи на зерно – 19 %, тоді як сої – 5 %, а цукрових буряків лише 2 %. При цьому, у товарній органічній продукції повністю відсутній асортимент картоплі, овочів, фруктів та ягід. Окрім того, аналіз показує, що більшість виробленої товарної продукції реалізувалась як сировина, без відповідної переробки та формування додаткової доданої вартості (рис.1).

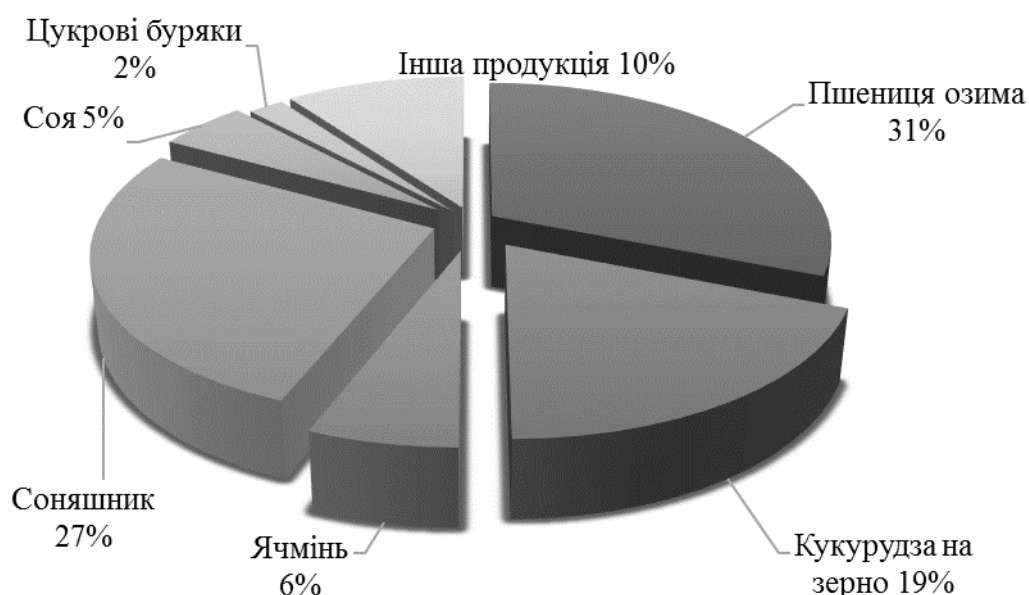

Рис. 1. Структура товарної органічної продукції в Україні, %

Джерело: побудовано за даними [4,6].

За даними Федерації органічного руху в Україні нараховується 130 фермерських господарств, які виробляють органічну сільськогосподарську продукцію, а їх площа становить лише 0,7 % земель сільськогосподарського призначення. Понад 90 % виробленої вітчизняної органічної продукції експортується: продаж продукції всередині країни забезпечує виробникам рентабельність із одного гектара 70 %, тоді як реалізація до країн-членів ЄС – 200 % [3].

В Європі органічні продукти популярні й мають попит серед споживачів, попри те, що вони коштують дорожче. Це вигідний бізнес для фермерських господарств, світовий ринок органіки щороку зростає на 10–15%. Але щоб продавати ці продукти закордон, необхідно пройти відповідну сертифікацію. Органічне землеробство має ряд переваг порівняно з традиційним.

Користь для організму людини. Органічні культури не обробляються хімічними засобами, тому й не мають у своєму складі небезпечних для організму речовин. Також спеціальні методики вирощування дозволяють зберегти максимальну кількість необхідних людині вітамінів та мінералів.

Органічні продукти – безпечні для дітей. Кількість алергіків серед дітей кожним роком зростає. Не в останню чергу на виникнення такої ситуації вплинули несприятливі екологічні фактори. В повітрі багато шкідливих домішок, питна вода також не завжди якісна, а до цього ще й додаються харчові продукти, що можуть містити залишки нітратів та пестицидів.

Органічне землеробство зберігає природне середовище. Окрім користі для організму людини, вирощування таких продуктів має набагато менше негативних наслідків для навколишнього середовища. Традиційне сільське господарство чинить серйозний вплив на землю. Синтетичні добрива та пестициди накопичуються в ґрунтовому шарі та мігрують, забруднюючи й підземні води. В органічному землеробстві використання таких підходів не прийнятне. Збереження природних зон та біорізноманіття. Органічне землеробство передбачає активне застосування сівозмін, а також

культивування рідкісних видів культур. Це підтримує біорізноманіття і створює здоровий генофонд, що стає основою для адаптації нових сортів та видів. Також виникають сприятливі умови для залучення корисних для органічної системи організмів, таких як запилювачі й фаги.

Визначаючи органічну продукцію як пріоритетний напрямок, необхідно надати державну фінансову підтримку органічним виробникам та звільнити їх від оподаткування хоча б у перші 2-3 роки перехідного періоду або передбачити пільги в оподаткуванні. Окреме питання – зниження родючості ґрунтів в Україні, однією з причин якого є те, що земля не є власністю. Також необхідно створити ефективні органи контролю стану земельних ресурсів. Нова редакція законопроекту № 5448 від 24.11.2016 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» має на меті наблизити українське законодавство в галузі органічного виробництва до європейських норм. Також він дає можливість встановити загальні вимоги до виробництва органічної продукції в нашій країні: вимоги щодо сівозмін, обробки ґрунту, насінневого матеріалу, підживлення сільгоспкультур, використання засобів захисту рослин. Реалізація положень проекту Закону має сприяти розширенню зовнішніх ринків її збуту, але перш за все потрібно допомогти збільшити обсяги виробництва такої продукції. В цілому законопроект є прогресивним та європейським.

Проведені дослідження показують, що широкого розповсюдження вітчизняна система органічного землеробства ще не набула. Міжнародний досвід свідчить, що перспективи розвитку екологічного виробництва залежать від декількох складових. По-перше, необхідна наявність природних умов на визначеній території та досвід впровадження відповідних агротехнологій. По-друге, необхідним є наявність національної нормативно-правової бази, що дозволить відпрацювати механізми контролю процесу виробництва екологічно чистої продукції для забезпечення гарантії її якості кінцевому споживачеві.

Список використаної літератури:

1. Антонєць С. С. Регіональний аспект біологізації землеробства: напрямки досліджень, здобутки і перспективи. Вісник Полтавського державного сільськогосподарського інституту. 2001. № 4. С. 15–19.
2. Данкевич Є. Переваги і ризики надконцентрації агропромислового виробництва та земельних ресурсів: економічний, екологічний та соціальний аспект. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2016. Vol. 2. No. 3. С. 60–74.
3. Матеріали Федерації органічного руху України. URL: <http://www.organic.com.ua/>
4. Статистична інформація. Державний комітет статистики України URL: <http://www.propozitsiya.com>.
5. Dankevych Y. Ukraine agricultural land market formation preconditions. *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*. 2017. Vol. 65. No. 1. Pp. 259–271.
6. The World of Organic Agriculture. URL: <http://www.ifoam.org/>
7. Dankevych V.Y. The essence, tasks and functions of the farm land market. *The advanced science journal*. 2013. № 8. P. 12–16.
8. Kuczer A. Efektywność ekonomiczna wycofania użytków rolnych z intensywnej uprawy. Instrumenty i metody przeciwdziałania degradacji gleb użytkowanych rolniczo : materiały Warsztaty Naukowe, 8–9 październik 2015 r. Puławy : IUNG-PIB, 2015. S. 70–71.
9. Land Administration in the UNECE Region: Development Trends and Main Principles / Economic Commission for Europe. New York ; Geneva, 2005. 104 p.

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ РИНКІВ

Ведення бізнесу в епоху глобалізації потребує багато інформації, яка необхідна підприємству для ухвалення рішень. З розвитком науково-технічного прогресу змінюються умови ведення бізнесу на ринку як глобальному так і локальному, змінюються технології виробництва товарів та надання послуг. Збільшується також і кількість підприємств, яким потрібно ухвалювати рішення. Бізнесменам потрібно адекватно оцінювати інформацію яку вони отримують тому, що вона відіграє вирішальну роль у процесі прийняття ефективних управлінських рішень.

Під управлінським рішенням розуміють результат творчого цілеспрямованого аналізу проблемної ситуації, вибору шляхів, методів і засобів її вирішення у відповідності з ціллю системи менеджменту [1].

Прийняття управлінських рішень щодо ведення бізнесу – це певний цикл послідовних дій, що змінюють один одного. Цикл формування рішення зазвичай починається з визначення реально існуючої проблеми, яка вимагає свого рішення, а закінчується виконанням (реалізацією) рішення, тобто досягненням наміченого результату [1].

Ефективність характерна не для всякого взаємодії, а лише для цілеспрямованого, тому дана категорія носить управлінський характер і відображає насамперед ступінь досягнення поставлених цілей. Ефективність менеджменту в зарубіжній літературі прийнято виражати двома ключовими термінами: ефективність і ефект. Ефективність позначає ступінь досягнення

цілей організації, стратегічних або оперативних; успішність діяльності, взаємини з зовнішнім середовищем та ін. Під ефектом розуміють економічність, яка є внутрішнім параметром функціонування організації. Наприклад, співвідношення між обсягом випуску продукції і ресурсами, необхідними для цього випуску. Чим менше споживання ресурсів для випуску одиниці продукції, тим економічніше організація [2].

Ефективність управлінського рішення – це ресурсна результативність, отримана за підсумками підготовки або реалізації управлінського рішення в організації. Управлінські рішення як результат управлінської діяльності керівників оцінюються за результатом, часом та витратами ресурсів підприємства.

Результати управлінських рішень включають в себе: якість рішення, своєчасність, ступінь відповідності цілям, критеріями як індикаторам успішності, вимогам замовника, а також стійкість, точність, внутрішню несуперечливість (узгодженість), можливість розвитку, ступінь удосконалення процедури прийняття рішення і т.д. Час як показник відображає час, що витрачається на усвідомлення проблеми, генерування альтернатив, прийняття рішення (вибір альтернативи), реалізацію рішення. Витратами управлінських рішень є: інформаційні витрати, тимчасові витрати, технічні витрати, трудові ресурси, інші витрати [2].

Розрізняють такі ефективності управлінських рішень як організаційна, економічна, соціальна, технологічна, політична та ін.

Під організаційною ефективністю управлінського рішення розуміють факт досягнення організаційних цілей за рахунок меншого числа працівників або меншого часу. Організаційні цілі пов'язані з реалізацією наступних потреб людини: потреба в організації життя і безпеки, управлінні, стабільності, порядку. Організаційна ефективність і якість управлінського рішення нерозривно пов'язані між собою [2].

Економічна ефективність управлінського рішення – це співвідношення вартості додаткового продукту, отриманого за рахунок реалізації конкретного управлінського рішення, і витрат на його підготовку та реалізацію [2].

Технологічна ефективність управлінського рішення – це факт досягнення певних результатів (галузевого, національного чи світового технологічного рівня виробництва), запланованих у бізнес-плані, за рахунок більш короткого часу або менших фінансових витрат [2].

Політична ефективність управлінського рішення – це факт досягнення політичних цілей організації та персоналу за більш короткий час, меншим числом працівників або меншими фінансовими витратами. Політичні цілі реалізують потреби людини у вірі, патріотизмі, самовияву і самовираженні, управлінні [1].

Отже, в сучасних глобалізованих ринкових умовах підприємствам потрібна достовірна, точна і економічно обґрунтована інформація для прийняття ефективних управлінських рішень. Наявність інформації високої якості полегшує підприємству процес прийняття управлінських рішень. Із підвищенням якості інформації зникне багато загроз і мінімізує втрати для підприємств. Використовуючи процес ухвалення ефективних рішень, бізнесмен зможе заощадити на використанні власних ресурсів такі як час, фінанси, трудові витрати, і використати їх для розвитку власного бізнесу.

Дане дослідження може бути практично застосоване в процесі управління підприємством, а саме, в процесі ухвалення ефективних управлінських рішень.

Список використаної літератури:

1. Петруня Ю. Є. Говоруха В. Б., Літовченко Б. В. та ін. Прийняття управлінських рішень [Текст] : навч. посіб. за ред. Ю. Є. Петруні. 2-ге вид. К.: Центр учбової літератури, 2011, 216 с.

2. Ефективність управлінських рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stud.com.ua/31903/menedzhment/efektivnih_upravlinskih_rishen

СЕКЦІЯ 2.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ

ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ

ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ

АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.

**BEZPOŚREDNIE INWESTYCJE ZAGRANICZNE W
PRZEDSIĘBIORSTWACH WSPÓLCZESNEJ GOSPODARKI AGRARNEJ –
DOSWIADCZENIE POLSKI**

Pojęcie BIZ (Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne) zgodnie z definicją OECD (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju) oznacza międzynarodowy transfer kapitału wykonany przez rezydenta jednego kraju w przedsiębiorstwie rezydenta innego kraju [1]. Głównym celem tej inwestycji jest przejęcie całościowej kontroli nad podmiotem a w rezultacie czerpanie korzyści długoterminowej z poniesionego wkładu kapitałowego [3].

Najważniejszy podział BIZ polega na rozróżnieniu typów zaangażowania kapitału a co za tym idzie sposobów przejęcia kontroli nad jednostką. Należy wyróżnić trzy główne formy: greenfield – budowa od podstaw nowej fabryki za granicą, brownfield – przejęcie przedsiębiorstwa zagranicznego a następnie wykonanie w nim znaczącej modyfikacji technicznej poprzez wprowadzenie na przykład nowych urządzeń produkcyjnych, BIZ polegające na przejęciu zakładu zagranicznego bez wprowadzania w nim restrukturyzacji [4].

Pierwsze Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce pojawiły się w 1990 roku. Napływ BIZ na polski rynek umożliwiło wprowadzenie szeregu ustaw zezwalających na prywatyzację firm przez zagranicznych inwestorów. Powszechne zezwolenie na prywatyzację i walkę z inflacją, polegającą na wyprzedaży zakładów w dużej mierze przyczyniło się do powstania kryzysu gospodarczego - praktycznie zerowy wskaźnik PKB, krach inwestycyjny, upadanie zakładów, przejętych przez zagranicznych inwestorów, ogromne bezrobocie. Dodatkowy wpływ na te zdarzenia miały niestabilne i nie zawsze dobre decyzje początkowej transformacji systemowej w tym - gospodarczej Polski oraz korupcja. Sytuacja z 1990 roku pokazuje, że najmniej korzystną formą BIZ jest wykupienie przez zagranicznego inwestora

zakładu bez wprowadzania w nim restrukturyzacji. Finanse oraz gospodarka Polska zaczęła się poprawiać po 2004 roku, po wprowadzeniu działań mających na celu uporządkowanie oraz ograniczenie wydatków publicznych [7].

Polska jest obecnie korzystnym krajem dla inwestorów zagranicznych, na co wpływ ma wiele czynników takich jak: wygodne geograficzne położenie, rozwinięta infrastruktura, tańsza, niż na zachodzie, siła robocza, rynek Polski - około 40 mln mieszkańców, stosunkowo wysoka liczba ludzi, poszukujących pracę, sprzyjające warunki, umożliwiające redukcję kosztów, zakwalifikowanie Polski do grona 25 najbardziej rozwiniętych gospodarek, kształt systemu depozytowo-rozliczeniowego, uregulowane przepisy prawne na podstawie wytycznych Parlamentu Europejskiego i Rady Europy, wynikające z członkostwa Polski w UE [5,6]. W 2000 roku wartość BIZ w Polsce pierwszy raz przekroczyła 10 mld EUR. Rekordowa wartość BIZ przypada na rok 2007- 14,5 mld EUR. Kolejny kryzys inwestycji zagranicznych, który powstał również w innych światowych gospodarkach, przypada na lata 2008-2010. Wzrost inwestycji zarejestrowano w 2011 roku, lecz ich pozytywny przebieg został spowolniony przez transakcje, związane z odpływem kapitału oraz ograniczeniem inwestycji zagranicznych w UE, co widocznie było zaobserwowano w 2013 roku [2]. Tendencje pozytywnych trendów, związanych z BIZ, w latach 2014-2017 są wzrostowe, o czym poinformowała między innymi Polska Agencja Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiIZ).

Podsumowując, napływ bezpośrednich inwestycji w Polsce ma tendencje wzrostowe, co jest dobrą perspektywą w rozwoju rynku gospodarczego. Istotnym czynnikiem wpływającym na wzrost BIZ jest utrzymanie tendencji rozwojowej rynku a zarazem uregulowanej stabilności. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne będą napływać do regionów, gdzie będzie rozwinięta infrastruktura komunikacyjna, wykwalifikowana siła robocza oraz tam, gdzie inwestor znajdzie okoliczności na pozyskanie korzyści długoterminowej. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne posiadają pozytywne strony takie jak dodatkowy kapitał, zwiększenie kwoty inwestycji, transfer nowej technologii, transfer zdolności menedżerskich, dostęp do nowych rynków zbytu, prowadzenie nowej kultury pracy i przedsiębiorczości, nowe

praktyki konkurowania, dodatkowe wpływy z podatków, podwyższenie eksportu. Kolejną zaletą jest lepsze powiązania z rynkiem międzynarodowym, nowe, dobre praktyki pracy, udostępnianie nowych norm zachowania i kultury. BIZ niosą za sobą również negatywne skutki jakimi są np. odcięcie rodzimych przedsiębiorstw od rynków zagranicznych, zastąpienie produktów lokalnych zagranicznymi produktami, ograniczenie rozwoju lokalnych przedsiębiorstw poprzez specjalizację w produktach wysoko przetworzonych, pogorszenie bilansu płatniczego poprzez wzrost importu i spadek eksportu. Może dochodzić do zwalniania pracowników (w przypadku inwestycji typu brownfield). Korporacje zagraniczne mogą dążyć do przejęcia firmy, gdyż chcą się pozbyć konkurenta w swojej branży, w takiej sytuacji może dochodzić do monopolu na rynku.

LITERATURA

1. BIZ w Polsce, <https://www.nbportal.pl/wiedza/prezentacje/rynek-kapitalowy/biz-w-polsce>.
2. BIZ w Polsce w 2015 roku, https://www.mr.gov.pl/media/36373/BIZ_w_Polsce_w_2015_roku.pdf
3. Bezpośrednie_inwestycje_zagraniczne, https://pl.wikipedia.org/wiki/Bezpo%C5%9Brednie_inwestycje_zagraniczne.
4. Bojar E. *Bezpośrednie Inwestycje Zagraniczne w obszarach słabo rozwiniętych* PWN, Warszawa 2001.
5. Onufer A. *Czynniki sprzyjające i hamujące bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Polsce w okresie transformacji systemowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2004, s. 123-130.
6. Polska awansowała do grona krajów rozwiniętych, http://finanse.wnp.pl/polska-awansowala-do-grona-krajow-rozwinietych,3074_03_1_0_0.html
7. Reformy gospodarcze w Polsce, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/reformy-gospodarcze-w-polsce-2/>

Bikçe Murat Professor Dr.,
Akyol Bünyamin PhD Student
Department of Civil Engineering
İskenderun Technical University
Turkey

EFFECT OF TWO FLOOR SLAB TYPES ON CONSTRUCTION COST

Slabs that transmit both vertical load and horizontal load such as earthquakes to the vertical bearing elements of the structure are generally considered two dimensional, for slab thicknesses can be disregarded compared to the other two dimensions.

In reinforced concrete buildings, solid slab is the most commonly used slab type which transfer load in either one or two directions. The other slab type is ribbed floor slab which is designed with frequent rows of small beams and also works in either one or two directions. When the space between beams is filled with light material in this type of slab, it is called lightweight hollow block slab. Despite its disadvantages, lightweight hollow block slabs are considerably used due to certain reasons such as filling big spaces easily, lower formwork cost, smooth surface on ceilings and thereby allowing flexible choice of where to place an interior wall. Another type of slab is flat slab which is not as common as the other two types mentioned. In this type of slabs, both vertical and horizontal loads are directly transferred to vertical bearing elements.

Solid slab systems are known to affect structural ductility because of high diaphragm rigidity, necessary lateral resistance and translational rigidity and to have an impact on the results of modal analyses (Lam et al 1998, Matthews 2004). In this study, the cost difference has been determined when the buildings up to 10 floors with solid slabs have been changed with lightweight hollow block slabs. It has been aimed to compare the minimum cost differences arising as a result of converting solid and lightweight hollow block slabs of the analysed buildings (Figure 1a,b). That's why, it has been paid attention to keep the necessary changes in the bearing elements

at a minimum level as much as possible. In order to reveal the cost difference, all the other variables such as the number of floors and material features have been fixed while converting the slab types of the analyzed buildings. In the design of lightweight hollow block slabs, the height of ribs has been limited to the level of the beams and edge beams have been formed as commonly-used wide beams. In the design, up-to-date and commonly-used building materials have been preferred.

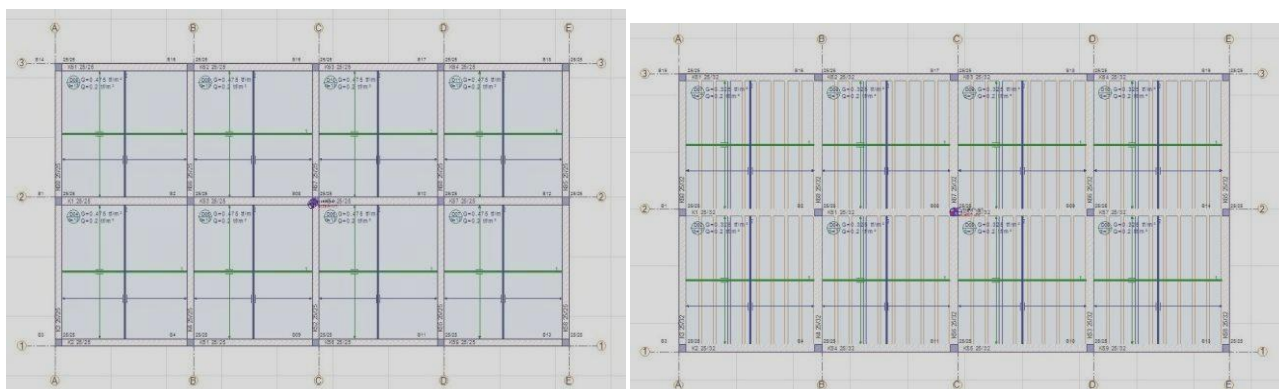

Fig. 1a,b. Sample solid and lightweight hollow block slab type model with 2x4 spacing

Briquettes with a size of 25x40x20cm which are produced from lightweight concrete and commonly used in the market have been preferred as the filling material for the lightweight hollow block slabs. In the analyzed buildings, the coefficient of concrete safety is 1.5, the coefficient of steel safety is 1.15, and the coefficient of concrete unit weight is 2.5 t/m^3 . During the static and dynamic analyses, the updated earthquake regulation and standard have been taken into account (Code 2007; TS500 2000). In all elements, it has been presumed that the size and features of materials do not change along the element. In the calculations, the building with 28500 MPa elasticity modulus of concrete, 0.2 Poisson ratio and 420 MPa outflow strength of steel has been considered to be in the first degree seismic zone, and the local soil class, as one of the parameters (Code 2007). For the selected building in the parametric study, the slab size is 5x5 m, the story height is 3 m and the smallest size of column is 25 cm. In addition, the building importance coefficient I (building importance factor):1, the eccentricity ratio 0.5, the earthquake zone 1 and the

effective ground acceleration coefficient 0.40. Also, the foundation parameters are as follows: soil class Z4 (local site class), spectral characteristics periods $T_a:0.20$ and $T_b:0.90$ (spectrum characteristic periods), allowable bearing value 15 t/m^2 , soil predominant period 0.25s , coefficient of soil reaction 2500 t/m^3 and soil group A (Code 2007; TS500 2000). The infilled walls and coating weight have not been taken into account in the design. The analyses for both slab models have been repeated, and the results obtained from the software have been multiplied by the unit prices to get the building costs.

In parametric examination, the analyses for both slab types of the structures with the same number of floors have been carried out and the graphs showing the cost differences have been presented in Figures 2 and 3.

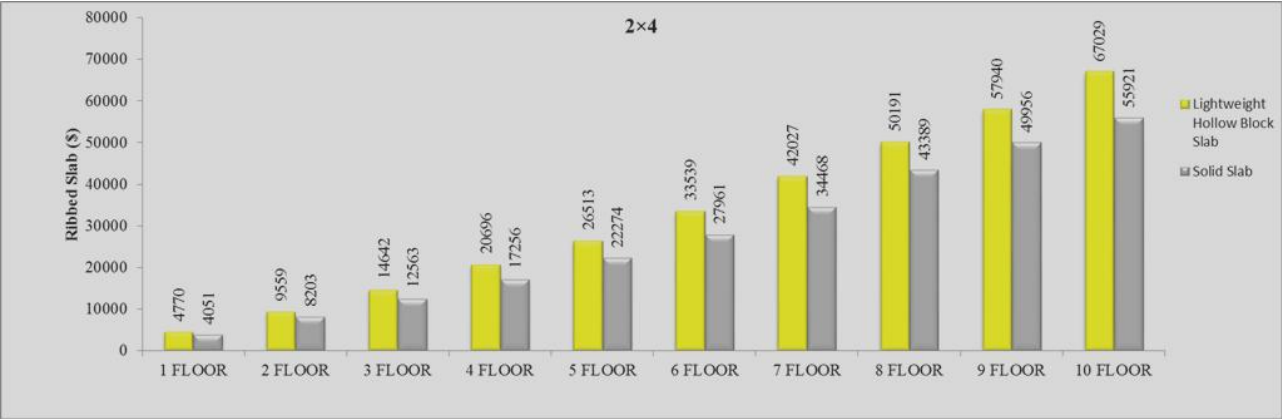

Fig. 2. The cost curves of solid and lightweight hollow block slabs with 2x4 spacing

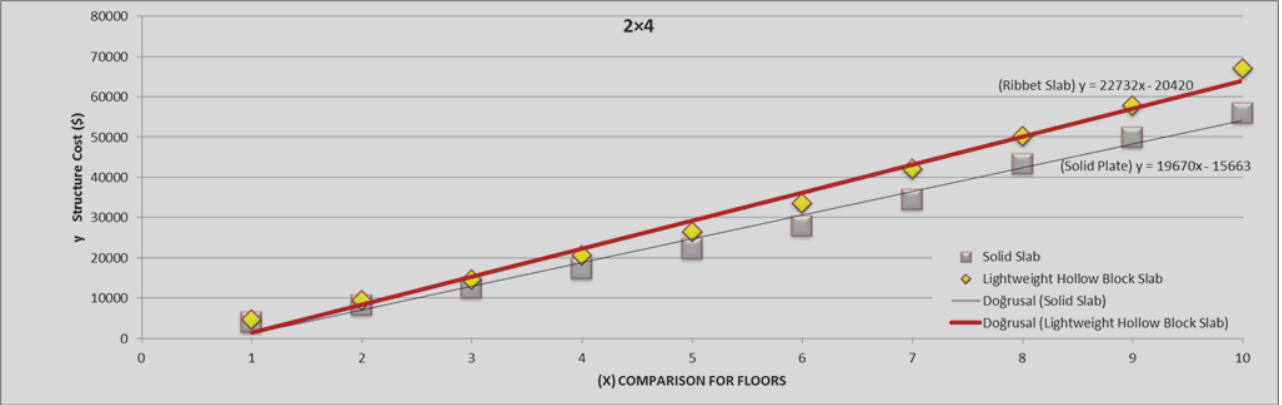

Fig. 3. The cost curves of solid and lightweight hollow block slabs with 2x4 spacing

In this study, the effect of solid and lightweight hollow block slabs on construction cost has been investigated. In all the cases examined, the cost of the building with lightweight hollow block slabs is more than the one with solid slabs. According to the results of the parametric study, it has been determined that lightweight hollow block slabs cost 10.49-21.93 % more than solid slabs.

References

- Lam D, Elliott KS and Nethercot DA. Push-off tests on shear studs with hollow-cored floor slabs. *The Structural Engineer*, 1998, 76(9): 167-174.
- Matthews J. Hollow-core floor slab performance following a severe earthquake, University of Canterbury Civil Engineering Department PhD Thesis, New Zealand, 2004, p. 523.
- TDY (Turkish Earthquake Code). Specification for structures to be built in disaster areas. Ministry of Public Works and Settlement Government of Republic of Turkey. İstanbul, Turkey, 2007.
- TS500 (Turkish Standard). Requirements for design and construction of reinforced concrete structures. İstanbul, Turkey, 2000.

УДК 658.783

Купрейчик Д.В.

УО «Полесский государственный университет»,

Беларусь

АВТОМАТИЗАЦИЯ ПРОЦЕССА УПРАВЛЕНИЯ ЗАПАСАМИ В СИСТЕМЕ 1С:ПРЕДПРИЯТИЕ

The work is devoted to the process of automation of inventory management, the development of document forms and reports.

Современные экономические условия требуют от всех субъектов хозяйствования рационального и эффективного использования всех видов ресурсов. Изменяющаяся инфраструктура рынка вынуждает предприятия проводить жесткую политику в области формирования запасов сырья и материалов. С одной стороны, наличие запасов позволяет обеспечить ритмичную работу предприятия, с другой излишние запасы отвлекают из оборота некоторую часть средств, тем самым снижают эффективность функционирующего капитала.

Проблема материально-технического обеспечения существовала во все времена, однако более острой она становится для предприятия при недостатке финансовых ресурсов, вынуждая экономить каждый рубль.

Материально-техническое обеспечение и контроль за порядком формирования текущих и страховых запасов является одним из трудоемких процессов в экономической системе организации. Современные средства автоматизации учета конечно позволяют получать массу необходимой информации об остатках товарно-материальных ценностей на складах промышленного предприятия, однако эта информация требует дополнительной обработки и расчетов потребности в материальных ресурсах.

Последние разработки в области автоматизации бухгалтерского учета, и управления предприятием созданные на платформе 1С:Предприятие 8.3 дают динамическую основу для внедрения модулей управления запасами. В процессе управления запасами используются следующие виды информации: планируемый объем производства, нормы расхода сырья и материалов на изделие, продолжительность периода планирования, интервалы между поставками и другая информация.

Построение динамических справочников номенклатуры в системе 1С:Предприятие позволяет значительно расширить объем аналитической информации по отдельным позициям. Так за номенклатурной позицией «Готовая продукция» возможно закрепление информации в виде спецификации о нормах списания материалов на ее выпуск. Данный вариант практически

полностью реализован в последних продуктах 1С, так при отражении выпуска продукции на счетах бухгалтерского учета производится автоматическое списание необходимых для производства ресурсов. Такой вариант позволяет сократить документооборот и время на обработку информации.

Применительно к нашему вопросу данные спецификаций могут быть использованы для расчета потребности предприятия в ресурсах. Реализация ранее поставленной задачи управления запасами возможна в системе 1С путем создания отдельного модуля без использования регистров бухгалтерского учета. Возможны три варианта реализации поставленной задачи: создание в рамках используемого продукта отдельных документов и отчетов; создание встроенных обработок; создание внешних обработок.

Функционально решение задачи можно представить в виде схемы.

Имеющиеся ресурсы	Дополнительные документы	Дополнительные отчеты
<ul style="list-style-type: none"> • Информация об остатках материалов (регистр накопления) • Данные по нормам расхода ресурса (регистр сведений) 	<ul style="list-style-type: none"> • Плановый объем производства • Ввод норм запаса 	<ul style="list-style-type: none"> • Плановая потребность в ресурсах на период • Расчет закупки ресурсов

Для реализации задачи необходимо: 1) использование информации об остатках из регистров накопления; 2) создание документа «Плановый объем производства»; 3) использование информации из справочника номенклатуры и регистров сведений; 4) создание документа «Ввод норм запасов»; 5) создание отчетов «Плановая потребность в ресурсах на период», «Расчет закупки ресурсов».

Внедрение модуля управления запасами позволит оперативно осуществлять расчет потребности в ресурсах на определенный период, выявлять отклонения от норм запаса, определять залежалые и неиспользуемые ресурсы с целью их последующей реализации.

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Як захисний і водорегулюючий фактори лісу мають велике значення для розвитку сільського й водного господарства, вони є важливим чинником стабілізації радіоекологічної ситуації.

Необхідність вирішення концептуальних засад розвитку підприємств лісової галузі обумовлено зростаючими потребами суспільства в життєвих засобах і ресурсах та одночасно в чистому й екологічнобезпечному навколишньому середовищі, з одного боку, та обмеженістю природних ресурсів і функціонуванням біосфери за своїми законами – з іншого.

Рациональне лісокористування передбачає проведення науково-технічних, соціально-економічних, культурно-виховних та політико-правових заходів і пов'язане з успішним задоволенням людських потреб, бережливим ставленням до лісових багатств. Це у свою чергу, потребує підвищення рівня екологічного мислення працівників цієї галузі, вдосконалення існуючої структури управління, застосування економічних методів господарювання. Виникає необхідність створення принципово нового організаційно-економічного механізму в зазначеному секторі економіки, який би сприяв поліпшенню ведення лісового господарства, лісозаготівель, переробки деревини. Проблема підвищення ефективності функціонування лісового господарства регіону в умовах євроінтеграції, реформування відносин власності, невизначеності в національній лісовій політиці займає важливе місце в сучасних наукових дослідженнях.

Важливим елементом у системі розвитку є ліси, яким серед інших природних комплексів притаманна максимальна властивість стабілізації довкілля. Ліс є одним із важливих чинників забезпечення життєдіяльності суспільства, створюючи сприятливе природне середовище для проживання населення, його відпочинку, відновлення фізичних сил та психоемоційного стану. Завдяки загальнооздоровчому та культурно-естетичному потенціалу екосистема лісу сприяє організації мережі лікувально-оздоровчих, культурних, спортивних, історико-архітектурних та інших закладів. Не можна недооцінювати і лісосировинну базу, на основі якої розвиваються різні галузі матеріального виробництва, зокрема будівництво, промисловість.

Цілями Снятинського спеціалізованого агролісництва є реалізація державної політики розвитку лісового господарства і раціонального використання лісових ресурсів, охорона і захист лісів переданих в постійне користування, а також одержання прибутку для задоволення ринкових потреб у його продукції та послуг на основі ефективного використання виробничого і фінансового потенціалу. Воно здійснює всі види спеціалізованого використання лісових ресурсів, а також може використовувати закріплені землі для потреб культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних і туристичних цілей. На власних або орендованих потужностях Агролісництво здійснює переробку заготовленої та придбаної лісопродукції, реалізує продукцію суб'єктам господарювання і населенню.

В контексті управління розвитком підприємств лісової галузі в умовах євроінтеграції з метою ефективного використання виробничих ресурсів, предметом діяльності Агролісництва є: лісовідновлення, посадка лісових культур і сприяння природному відновленню лісу, вирощування посадкового матеріалу та заготівля насіння і декоративних порід; лісорозведення створення захисних лісових насаджень і полезахисних лісових смуг; лісовирощування, догляд за лісовими насадженнями, проведення рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства; охорона і захист лісів від самовільних рубок, лісових пожеж; охорона навколишнього середовища, збереження природо – заповідного

фонду; спеціальне використання лісових ресурсів, заготівля деревини під час рубок головного користування, заготівля живиці, заготівля другорядних лісових матеріалів, побічні лісові користування; лісозаготівлі, одержання необробленої деревини, ділової деревини, дров для опалення та хворосту; виробництво теслярських та столярних виробів; реалізація будівельних матеріалів, столярних виробів та інших товароматеріальних цінностей виробничого призначення.

Таким чином, підприємство Снятинське САЛ, здійснюючи свою діяльність в складних фінансово-економічних і політичних умовах, на які впливає зниження купівельної спроможності населення, загострення конкурентної боротьби, потребує пошуку ефективного функціонування.

Для цього нами запропоновано здійснити такі заходи: забезпечити виконання прогнозованого товарообороту; провадити заходи щодо оптимізації рівня і мінімізації суми операційних витрат; намагатися заключати договори тільки з підприємствами-виробниками продукції; зменшити питому вагу товарів імпортного виробництва; забезпечити постійний контроль за станом виконання планових завдань.

Список використаної літератури:

1. Волинець І. Г. Управління виробничою діяльністю підприємств лісового господарства на засадах гнучкості : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Волинець Ірина Григорівна ; Приват. ВНЗ "Львів. ун-т бізнесу та права". - Львів, 2016. - 20 с.

2. Кудряшова К. М. Стратегічні пріоритети розвитку лісового господарства України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Кудряшова Катерина Миколаївна ; Чернігів. нац. технол. ун-т. - Чернігів, 2016. - 19 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ВИРОБНИЧИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Сучасна економіка більшості країн світу має тенденції до зростання нематеріального сектору, основну частину якого становить сфера послуг.

Розвиток ринкової економіки України відбувається в умовах жорсткої конкуренції на національному ринку послуг і на ринках послуг за кордоном (що зачіпає інтереси експортерів). Відставання в деяких галузях вітчизняної економіки від світових лідерів, з одного боку, та значні здобутки, навіть піонерні розробки, в інших, наявність корпусу галузевих фахівців і навіть географічні переваги, з іншого, визначають рівень та специфіку участі вітчизняних суб'єктів ринку послуг у міжнародному співробітництві, а також міру та інструменти державного втручання в перебіг подій на ринку послуг.

Ринок послуг складається з окремих ринків, кожен з яких функціонує і розвивається з певними особливостями. Дослідники сфери послуг розробили значну кількість класифікацій, в яких використані такі критерії, як: відчутність, характер попиту, обсяг послуг, складність, рівень кваліфікації, трудомісткість, економічна та соціальна орієнтація, ступінь контактності зі споживачем.

Торгівля послугами може бути чи не бути прив'язаною до матеріального блага – товару. Власне, за цією ознакою слід виділяти послуги виробничі та невиробничі [1;2;3].

Дана тематика є важливою для розвитку не тільки ринку виробничих послуг як такого, а й для практично всіх секторів економіки, оскільки виробничі послуги забезпечують здійснення процесу виробництва як матеріальної продукції, так і нематеріальних благ (інших послуг).

Слід зазначити, що вітчизняні та зарубіжні науковці у своїх дослідженнях часто мало уваги приділяють цій тематиці, здебільшого висвітлюють питання ринку послуг загалом (О. Моргулець, Р. Малері, В. Базилевич, О. Пащук та ін.) або ефективності виробництва окремих видів продукції (А. Андрійчук, М. Малік, О. Крупа, П. Березівський тощо). Щодо виробничих послуг то їх дослідження подекуди проводяться (Н. Бондарчук, Г. Вислободська), проте це відбувається вкрай рідко. Проте, це не зменшує актуальність та необхідність більш детального їх вивчення.

Ринок виробничих послуг в Україні є досить містким, оскільки об'єднує послуги, що забезпечують виготовлення найрізноманітнішої продукції – від продуктів харчування, до промислових товарів та «товарів без матеріальної форми». Слід також зазначити, що одні і ті ж види послуг можуть використовуватися у виробничому процесі кардинально різних видів продукції.

Аналізуючи стан розвитку інфраструктури ринку виробничих послуг України, слід визначити, що ринковою її ще важко назвати. Існуюча інфраструктура є перехідною, незрілою, несформованою, причому в кожному з означених складових елементів: інституційному, інформаційному, юридичному та соціальному. Розвиток інфраструктури ринку виробничих послуг повинен бути побудований за міжнародними стандартами, але із врахуванням специфіки нашої країни.

Сучасний стан і розвиток інфраструктури ринку фінансових послуг в Україні характеризують такі особливості:

- 1) динамічний розвиток всіх елементів інфраструктури;
- 2) удосконалення законодавчої бази щодо надання послуг та управління процесами, пов'язаними із наданням виробничих послуг;
- 3) залежність інфраструктури ринку від зовнішніх факторів: законодавчої бази, політичної ситуації в країні, демографічних факторів, заощаджень населення, рівня життя тощо;
- 4) формування нового ринкового мислення (менталітету) у населення до виробничих послуг, цін на них тощо.

Основними причинами розвитку інфраструктури ринку є суспільний поділ праці, кооперація праці і розвиток суспільного характеру виробництва.

Формування ринкових відносин в Україні передбачає збалансований розвиток ринку виробничих послуг та інфраструктури, здатної зв'язати в єдине ціле всі сегменти ринку, що функціонують у ній. Інфраструктурна діяльність забезпечує єдність і нерозривність відокремлених у просторі і часі процесів виробництва матеріальних компонентів суспільного продукту.

Розвинутий ринок виробничих послуг і його інфраструктура є ефективними чинниками раціонального й ефективного господарювання. Підвищенню ділової активності його суб'єктів сприяють послідовна економічна політика держави, економічна і фінансова стабільність, дієздатність органів влади і місцевого самоврядування.

Список використаної літератури:

1. Вислободська Г. П. Виробнича сільськогосподарська послуга як економічна категорія. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 15. С. 64–66.

2. Вислободська Г. П. Взаємозв'язок ринку послуг та сільськогосподарського виробництва. *Наукові здобутки на шляху до вдосконалення економіки країни: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., (м. Дніпропетровськ, 7–8 серп. 2015 р.)* С. 44–46.

3. Вислободська Г. П. Державне регулювання діяльності сільськогосподарських підприємств на ринку виробничих сільськогосподарських послуг. *Вісник Львівського національного аграрного університету : Економіка АПК*. 2015. №23 (1). С. 77-81.

Скрипник В. С.

заступник директора з навчальної роботи, доцент, кандидат технічних наук

Надвірнянський коледж Національного транспортного університету

Яворсика К. М.

бакалавр спеціальності «Облік і оподаткування»

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ

СКЛАДОВІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Одночасно з початком економічних реформ в Україні розпочався процес реформування системи облікового забезпечення діяльності підприємств. Прийняття національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку покликала до життя можливість багатоваріантних підходів до вибору методів обліку та оцінки економічних явищ, господарських процесів та об'єктів. Міжнародна практика бухгалтерського обліку свідчить про потребу такого вибору, який і формує облікові політики господарюючих суб'єктів. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» передбачив обов'язковість формування підприємствами власної облікової політики в правовому полі вітчизняних чи міжнародних стандартів і нормативів бухгалтерського обліку. З 2000 року більшість підприємств України визначилось з власною обліковою політикою, але наступна податкова реформа та постійне удосконалення національних стандартів обліку та фінансової звітності викликали потребу у внесенні змін до облікової політики та її відповідність сучасним нормам і правилам ведення обліку.

Однією з провідних галузей економіки України є сільське господарство. Дана галузь економіки забезпечує населення продовольством, а промисловість - сировиною. Згідно зі законодавством бухгалтерський облік на підприємствах

здійснюють у господарських товариствах, сільськогосподарських кооперативах, селянських (фермерських) господарствах, колективних селянських спілках, державних сільськогосподарських підприємствах. Головним засобом виробництва у сільському господарстві є земля. Якщо в інших галузях економіки засоби виробництва у процесі використання зношуються, то при дотриманні правил агротехніки, в результаті осушення, іригації, інших меліоративних робіт земля набирає нових властивостей, підвищує віддачу. Земля не зношується, щодо неї не нараховують амортизацію. Оскільки земля - основний фактор сільськогосподарського виробництва, виникає необхідність точного обліку вкладень у підвищення її родючості. Територіальна розпорошеність земельних ділянок потребує значного переміщення сільськогосподарської техніки. Сільськогосподарське виробництво пов'язане не тільки з технологічними, речовими та організаційними, а й із біологічними факторами і кліматичними умовами. Для сільськогосподарських підприємств характерним є те, що в результаті виробництва отримують кілька видів продукції (молоко, приплід, зерно і солону тощо) [1].

Зазначені особливості зумовлюють і певні особливості в організації бухгалтерського обліку сільськогосподарських підприємств:

- 1) для сільськогосподарських підприємств характерним об'єктом обліку є біологічні активи;
- 2) собівартість продукції визначають у кінці року;
- 3) не нараховують амортизацію на землю;
- 4) обліковують витрати минулих періодів під урожай поточного року і витрати поточного року під урожай майбутніх років;
- 5) рівень собівартості одного виду продукції залежить від собівартості іншого.

Сільськогосподарська діяльність - це процес управління біологічними перетвореннями з метою отримання сільськогосподарської продукції або додаткових біологічних активів [2].

Визначення справедливої вартості активів та сільськогосподарської продукції ґрунтують на цінах активного ринку. До незрілих довгострокових біологічних активів відносять біологічні активи, операційний цикл створення яких перевищує 12 місяців, які у звітному періоді ще не здатні давати сільськогосподарську продукцію або додаткові біологічні активи визначеної якості. Сюди належать, зокрема, багаторічні насадження, що не досягли пори плодоношення.

Висновок. Облікова політика підприємства є важливим інструментом, завдяки якому існує можливість оптимального поєднання державного регулювання і власної ініціативи підприємства в питаннях організації та ведення бухгалтерського обліку. Облікова політика формується на декількох рівнях, кожен з яких передбачає наявність нормативно-правового забезпечення, спрямованого на регламентацію різних аспектів облікової політики. При розгляді облікової політики виділяють три основних аспекти її формування: методичний, організаційний і технічний. Наведені у статті пропозиції можуть бути використані при розробці облікової політики для малих і середніх аграрних підприємств та сприяють кращому розумінні її організаційних засад.

Список використаної літератури

1. Жук В.М. Бухгалтерський облік: шляхи вирішення проблем практики і науки: Монографія. К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки
2. Облікова політика: починаємо новий рік [Електронний ресурс] О. Водоп'янова. Дебет-Кредит.2010. № 5. Режим доступу до журн.: <http://dtk.com.ua/show/1cid04362.html>.

ІНТЕГРАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ У СФЕРІ ВИРОЩУВАННЯ НІШЕВИХ КУЛЬТУР

На сучасному етапі розвитку аграрної сфери економіки України вирощування нішевих культур є досить суттєвим чинником вирішення проблеми пошуку шляхів виходу із досить складної економічної ситуації порівняно дрібних сільськогосподарських виробників, яка в умовах поглиблення процесу дуалізації має виражену тенденцію до погіршення у зв'язку із набагато нижчою конкурентною спроможністю цих суб'єктів підприємницької діяльності, ніж крупніші підприємства, а тим більше – агрохолдинги. Розвиток нішевого виробництва у сільському господарстві дає можливість сільськогосподарським виробникам одержати максимум прибутку при мінімальних площах, задіяних у процесі вирощування нішевих культур.

Нішеві культури (продукти) — це все небіржові культури. Споживаються не масовим споживачем, тому мають обмежений попит, але низьку цінову еластичність попиту. Інакше кажучи, ціна на нішеві продукти може значно перевищувати ціну на, так би мовити, звичайні і часто визначається нематеріальними якісними характеристиками, такими як: смак, букет, «корисність», «здоровість» і т.д. (Арістов, 2017). Як правило, продукція вирощування нішевих культур продається на ринку, де немає (поки-що) високого рівня конкурентної боротьби. Всі ці особливості – висока ціна, незначні ресурси, низька конкуренція - є наслідком наразі невеликих обсягів виробництва продукції нішевого виробництва, а в низці випадків – наслідком відсутності внутрішнього попиту і експортом всієї вирощеної продукції за кордон. Прикладом останнього є, наприклад, шафранові крокуси, вирощування

яких дає можливість в умовах України (наразі є приклади його вирощування кількома фермерами у Херсонській області) одержувати 15 і більше тисяч євро з гектара – попиту на цю королівську спецію в Україні практично немає, а за кордоном за 1 кг цієї присмаки платять 1500-2500 євро. Шафран вважається найдорожчою спецією у світі, він надає стравам унікальний смак та аромат, має лікувальні властивості. Збирають на спецію вручну рильця з квіток, з одного гектару можна отримати 4-10 кг рилець (В Україні...2017).

Досить перспективним в цьому плані видається розвиток нішевого виробництва продукції вирощування кіноа, перші кроки у якому вже зроблені в Україні - першу українську партію насіння кіноа було вирощено на базі навчально-наукового виробничого комплексу Сумського національного аграрного університету (СНАУ) (Їжа ...2017). Кіноа - дуже близький родич лободи, з якою звикли боротися наші аграрії. Цю культуру традиційно вирощують на бідних ґрунтах південноамериканських гір Анд. Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун ще у 2013 р. заявив, що ця сільськогосподарська культура може зробити величезний внесок у забезпечення продовольчої безпеки у світі і на досягнення цілей розвитку тисячоліття в цілому. Світ є протеїново-дефіцитним, а кіноа — одне з найкращих джерел білку (його вміст у культурі сягає 16-20%). Крім того, насіння цієї культури багате на незамінні амінокислоти та фолієву кислоту, що робить його унікальним та дуже цінним. В усьому світі люди шукають способи покращити здоров'я, харчуватися краще, жити довше, і кіноа — продукт, який може у цьому допомогти (Їжа...2017).

Основними проблемами на шляху дальшого розвитку нішевого напряму аграрного підприємництва в Україні є, в першу чергу, відсутність належного достатнього досвіду, а крім того, практично абсолютна відособленість окремих виробників цих видів продукції. Тому досить практичним кроком на шляху вирішення зазначених проблем могли б стати реальні намагання певним чином об'єднати зусилля окремих виробників шляхом відповідної їх інтеграції. Наприклад, вертаючись до вже згаданого шафрану, можна було б говорити про необхідність інтенсифікації в Україні власної переробної бази продукції

вирощування шафранних крокусів, що, зі свого боку, об'єктивно б сприяло формуванню відповідного попиту на цю продукції всередині країни і тим самими - стимулювало сільськогосподарських виробників до його вирощування. Інтеграційне формування, яке б включало в себе виробників сировини та її переробників відповідним чином формувало б крупні партії продукції, створювало свою торгову марку і займало відповідно стабільні позиції вже на конкурентному ринку Європи. А умови для вирощування цієї продукції є набагато кращі, ніж у країнах, де цей напрям виробництва розвивається вже давно. Голландський фермер, що продав посадковий матеріал фермеру з Херсонщини, був здивований величиною цибулин, які той отримав, — у Нідерландах немає таких багатих ґрунтів, тому в них цибулини дрібніші (Іноземні...2017).

Таким чином, розвиток інтегративних зв'язків переважно вертикального характеру у вирощуванні нішевих культур може забезпечити одержання високого синергетичного ефекту за рахунок підвищення ефективності виробництва на основі зниження витрат на стадіях купівлі необхідних матеріалів, використання технічних засобів, збирання урожаю, підготовки продукції до зберігання, транспортування та реалізації, глибокої переробки, формування оптимальних товарних партій, в т.ч. і на експорт, страхування тощо. Крім того, все це в комплексі позитивно відображається на рівні ефективності використання виробничих ресурсів кожного учасника інтеграції.

Список використаної літератури

Арістов В. 2017. Фермери чи агрохолдинги? Оптимальна модель розвитку українського бізнесу <https://kurkul.com/blog/398-fermeri-chi-agroholdingi-optimalna-model-rozvitku-ukrayinskogo-biznesu>.

В Україні активно освоюють технологію вирощування шафрану. 2017. <https://kurkul.com/news/8202-v-ukrayini-aktivno-osvoyuyut-tehnologiyu-viroschuvannya-shafranu>.

Іноземні фермери оцінили український шафран. 2017. <https://kurkul.com/news/9037-inozemni-fermeri-otsinili-ukrayinskiy-shafran>.

Їжа для астронавтів, або Досвід вирощування першої української ділянки кіноа. 2017. <https://kurkul.com/spetsproekty/144-yija-astronavtiv-dosvid-viroschuvannya-pershoyi-ukrayinskoyi-dilyanki-kinoa>.

УДК 339.1

Редзюк Є. В. к.е.н., доцент, с.н.с.

сектор міжнародних фінансових досліджень

ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України

м.Київ

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ: ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД, МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ

Відкрити ринок землі в Україні постійно пропонують іноземні радники, партнери та міжнародні організації (Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, ЄБРР та ін.), особливо цей процес посилюється за останні 3-4 роки, коли під таке рішення МВФ навіть гарантував надати чергову фінансову допомогу.

Відзначимо, що Україна за територією посідає І-ше місце в Європі /603,6 тис. кв. км/, має 30% світового чорнозему в сприятливому кліматичному поясі (з помірним, м'яким кліматом). Позитивним є і близькість /спільний кордон/ з багатьма країнами Центральної та Західної Європи, наявність інфраструктурної і транспортної розвиненості – в цілому, зазначені фактори приваблюють, як приватних, так й інституційних міжнародних інвесторів до отримання земельних активів в Україні. При цьому 70% території України складають землі сільськогосподарського призначення, з них 76% – це рілля [1].

На думку директора Світового банку в справах України, Білорусі та Молдови, Сату Кахконен: мораторій на продаж землі сільськогосподарського призначення – серйозна перешкода для інвестицій, отримання іноземних позик

і розвитку України. Відкритий ринок землі в Україні міг би на її погляд збільшити макрофінансову допомогу Україні, а вартість гектара чорноземів після його запуску склала б не менше 3-3,5 тис. дол. США [2].

Вищезазначені припущення, на наш погляд, є занадто оптимістичними, враховуючи існуючі умови функціонування крупних агропромислових підприємств, середніх і дрібних фермерських господарств та сільськогосподарського населення України. Крупні агропромислові холдинги в основному через офшорні компанії контролюють значні земельні площі, не особливо переймаючись їх станом та розвитком сільськогосподарських територій й населення. Так, через юрисдикцію США володіють 534,8 тис. га, Кіпр – 448 тис. га, Люксембург – 405 тис. га, Російська Федерація – 261 тис. га, Нідерланди – 245 тис. га. Найбільш крупними є компанії: UkrLandFarming контролює в Україні 654 тис. га, Агропросперіс (NCH Capital) – 430 тис. га, Кернел Груп – 385 тис. га (380,8 тис. га в обробітку), Миронівський хлібопродукт – 370 тис. га, Астарта-Київ – 250 тис. га, Українські аграрні інвестиції – 225 тис. га. Укрупнюючись, зазначені агрохолдинги скуповували земельні активи по ціні 250-1200 дол. США за гектар.

В цілому, 17 найкрупнішим агрохолдингам з іноземними інвестиціями належить в Україні 2,4 млн. га; 32303 фермерським господарствам – 4,3 млн. га; 4,1 млн. особистим селянським господарствам – 5,4 млн. га [3].

Станом на 1-ше півріччя 2018 р. середні і дрібні фермерські господарства, а також особисті селянські господарства не мають коштів для купівлі додаткових земельних площ і сільськогосподарської техніки, щоб в подальшому її обробляти. Вартість кредитів в Україні є дуже дорогою для аграріїв, поінформованість і зацікавленість сільськогосподарського населення є мінімальною, тому по суті скористатися відкриттям ринку землі в Україні зможуть тільки крупні агрохолдинги та іноземні фонди. При цьому потрібно врахувати ризики подальшої монополізації ринку землі в Україні, що базуються на існуючих проблемах функціонування крупних агрохолдингів в Україні. Так, посиляться соціально-економічні наслідки, а саме: продовжиться зниження

рівня життя, руйнування інфраструктури сільськогосподарських регіонів, посилятся безробіття на селі. Крім того, очікуються й негативні наслідки для природного середовища: руйнування верхнього родючого шару ґрунту, отруєння ґрунту засобами захисту рослин, забруднення навколишнього середовища тощо.

Існуючі проблеми тільки посиляться в Україні, якщо в умовах існуючої законодавчої бази України та соціально-економічного стану впровадити ринок землі. В розвинених країнах Заходу і в Східній Європі (Польща, країни Прибалтики, Словаччина, Чехія, Угорщина) при запуску ринку землі орієнтувались на підтримку зайнятості сільськогосподарського населення і залучення значної кількості вітчизняних дрібних фермерських господарств до ринку землі. Такий підхід надав можливість покращити продовольчу безпеку в цих країнах, суттєво розширив асортимент пропопуємої продукції на внутрішній і зовнішній ринок, знизив рівень безробіття в аграрних регіонах. Навіть найбільші агрохолдинги в цих країнах мають не більше 10-20 тис. га у власності, а в найбільш лібералізованій країні світу – США в обороті є тільки 20% землі сільського призначення.

В цьому контексті Україні потрібно відкрити тільки частку своїх земель для відкритого продажу, а також обмежити максимальне володіння на одну особу-резидента (максимум 100-250 га). Головне, на наш погляд, ринок землі в Україні потрібно спрямувати, в першу чергу, для місцевих середніх і дрібних фермерських господарств, що створюють робочі місця в регіонах обробки землі з врахуванням екологічних стандартів. Тому було б доцільним впровадити в кожному районі України 4 групи земель з наявністю певного резерву: 1-й – для особистого ведення господарства; 2-й – для місцевих дрібних фермерів району; 3-й – для дрібних і середніх фермерів області; 4-й – для крупних агрохолдингів. Тільки місцева громада району має визначити пропорції цих 4-х груп земель і мати важелі впливу для контролю за використанням цих земель. Крім того, потребує уваги впровадження прозорих, актуалізованих і доступних геокадастрів, систем оренди, систем видачі права власності або права оренди,

систем оплати за власність або оренду – всі ці елементи не сформовані, законодавчо не оформлені і в подальшому можуть суттєво вплинути на тінізацію і корупцію в сфері обігу землі. Для активізації і успішного запуску цієї реформи необхідна також система доступного та довгострокового кредитування, лізингу і страхування для дрібних й середніх агропромислових виробників.

Список використаної літератури:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Как запустить рынок земли: условия, цена и риски для аграриев / Интернет-портал: «BIZAGRO» / 11.05.2018 // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://bizagro.com.ua/kak-zapustit-rynok-zemli-usloviya-tsena-i-riski-dlya-agrariiev/>
3. Науково-громадський семінар «Екоцентру» за підтримки Land Matrix Initiative на тему "Великий земельний шопінг українських агроходдингів", м.Київ, 08 лютого 2017 р.

УДК 662.767.2

Шугало В. М. аспірант

Львівський національний аграрний університет

ОДЕРЖАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГІЇ З БІОГАЗУ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМОК АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

На сучасному етапі розвитку агропромислового комплексу набуває все більшого поширення еколого-економічно ефективне перероблення відходів та можливості отримання від цього побічної продукції. І у відповідності до масштабу виробництва та переробки відходів, обсяг побічної продукції впливає на підвищення економічної ефективності усіх сфер агропромислового комплексу.

Своєрідність природно-кліматичних зон, непередбачуваність погодних умов, сезонність і циклічний характер сільськогосподарського виробництва призводять до нестабільності сировинної бази підприємств переробної промисловості. Найважливішими цілями агропромислової інтеграції є одержання прибутку, який за своїм розміром перевищує суму прибутків структурних підрозділів (тобто забезпечення синергічного ефекту), досягнення надійності та стабільності їхньої господарської діяльності [2]. Становлення інтегрованих формувань сприяє комплексному вирішенню питань виробництва, переробки, зберігання та реалізації сільськогосподарської продукції. Основними завданнями агропромислової інтеграції є оптимізація розмірів сировинних зон переробних підприємств, транспортних потоків сировини і технологічних відходів переробки, поліпшення використання побічної продукції, сприяння процесам спеціалізації та концентрації, вирішення соціальних проблем [4].

Поглиблення переробки власної сировини забезпечує інтегративному об'єднанню можливість одержання максимальної доданої вартості. До того ж агропромислові формування одержують додатковий ефект за рахунок виробництва і реалізації кінцевої продукції, яка завжди оцінюється вище, ніж сировина [1].

Практично всі великі інтегровані агропідприємства України мають біоенергетичні комплекси, які дозволяють економити електроенергію і газ. Зокрема, агроіндустріальний холдинг «Миронівський Хлібопродукт» використовує біогазовий комплекс потужністю 5,5 МВт і почав будівництво другої черги. Альтернативна енергетика для МХП - це не тимчасова примха, а важливий напрям, що інтенсивно розвивається .

Побудований у 2014 році біоенергетичний комплекс у Глобиному (агрохолдингу «Астарта») створювався для утилізації жому та економії природного газу на цукровому заводі. Кожен новий сезон витрата газу на тонну переробки цукрового буряку скорочується в середньому на 5-10%, в сезоні 2017/2018 показник склав вже 24 куб м, а в 2017 році цукровий підрозділ

«Астарти» скоротив споживання газу на 9%, електроенергії — на 5%. На додачу, у 2015 році біогаз з біоенергетичного комплексу у Глобино почали поставляти на соєпереробний завод, для чого провели двокілометровий біогазопровод. Також у найближчій перспективі мають намір виробляти електроенергію з біогазу і продавати її за «зеленим» тарифом.

Активно розвиває біоенергетичний напрям компанія Good Valley (Даноша). Першу біогазову установку компанія запустила у 2013 році, а зараз готується побудувати в Івано-Франківській області новий біогазовий завод потужністю 1,1 МВт.

У 2017 році в Україні були добудовані і почали виробляти біогаз відразу чотири комплекси загальною потужністю 7,33 МВт, найбільший з яких - потужністю 5,109 МВт — запустила компанія Україна-2001.

Цьогоріч в селищі Окни Одеської області завершив будівництво першої черги комплексу з виробництва біогазу Торговий дім «Вимексим». Переробляють органічні відходи у біогаз також свинарський комплекс «ГалсАгро» та компанія «Агроспецсервіс».

Сонячна енергетика стала другим за популярністю напрямком альтернативної енергетики, яким цікавляться аграрії. МХП у 2018-2019 планує побудувати кілька сонячних електростанцій. Енергію сонця вже використовують в агрохолдингу «Мрія». А от агрохолдинг HarvEast у поточному році готовий інвестувати на встановлення сонячних панелей 1 млн грн. Згідно з попередніми розрахунками, сонячні батареї допоможуть знизити енергоспоживання на 60% [3].

Практично всі великі агропідприємства України мають біоенергетичні комплекси, які дозволяють економити електроенергію і газ. Тобто підприємство під час своєї діяльності, а саме: вирощування, обробки, зберігання та реалізації певної культури нагромаджує відходи які стають цінною сировиною, з якої можна отримати біогаз, біодобрива, додаткову теплова енергія, а також ефективну та самоокупну утилізацію відходів. Також при цьому є можливість встановлювати когенератор та перетворювати біогаз в електроенергію,

забезпечуючи себе при її перебоях та й взагалі покривати частково чи повністю свої потреби, і, звичайно, продавати енергію у мережу за зеленим тарифом.

Список використаних джерел

1. Брезвін М. 2000. Організаційно-методологічні засади інтеграції виробництва в АПК. Економіка АПК. № 3. С. 15-17.
2. Гладій Н.В. 2005. Особливості поглиблення агропромислової інтеграції. Економіка АПК. № 12. С.55-58.
3. EcoTown - спеціалізований ресурс про альтернативну енергетику в Україні, 2018. [online] (Останнє оновлення 24 Квітня 2018) Доступно: <<http://ecotown.com.ua/news/YAk-ukrayinski-ahrokompaniyi-vyroblyayut-biohaz-i-otrymuyut-vid-tsoho-dodatkovyuu-prybutok/>> [Дата звернення 5 Травня 2018].
4. Зубець М. 2003. Розвиток інтеграції та інвестиційно-інноваційної діяльності наукових установ в АПК. Економіка АПК. № 11. С.3-9

УДК 334: 637

Яців С. Ф. к.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м. Львів

РОЛЬ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ У ВИРОБНИЦТВІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

Проблеми функціонування господарств населення досліджуються багатьма вітчизняними вченими. Переважно вони сходяться в тому, що провідна роль господарств населення у виробництві продукції тваринництва

сформувалася внаслідок спаду виробництва в сільськогосподарських підприємствах, зниження рівня купівельної спроможності населення країни. Так, П.М. Макаренко, розглядаючи динаміку обсягів виробництва окремих видів продукції, зазначає, що в ринкових умовах підприємницькі структури не мають наміру виробляти низькорентабельну продукцію, натомість у господарствах населення всі види продукції виробляються в основному для особистого споживання, і ніхто не обчислює рівень її рентабельності [3, с. 410]. С.М. Онисько зазначає, що діяльність в особистому селянському господарстві є формою вимушеної зайнятості в умовах неможливості одержання доходів від діяльності в інших сферах економіки [4, с. 107].

Зростання рівня життя сільського населення веде до згорання виробництва в особистих селянських господарствах. Основні трудові зусилля сільських родин зосереджуються на досягненні успіхів у діяльності поза межами їх господарств. Водночас у публікаціях вітчизняних економістів відсутні результати системних досліджень особливостей функціонування господарств населення в умовах існуючої економічної кризи.

Поголів'я великої рогатої худоби, свиней, обсяги виробництва основних видів продукції тваринництва в господарствах населення Львівської області досягли максимуму на початку першого десятиліття поточного століття. У подальшому спостерігається стійка тенденція до їх зменшення, яка пов'язана з низкою соціально-економічних чинників: кількісним збільшенням джерел доходів сільських сімей, не пов'язаних з веденням особистого господарства; погіршенням демографічної ситуації на селі та посиленням трудової міграції, внаслідок чого помітно зменшилась чисельність осіб, активно зайнятих в особистих селянських господарствах; структурними змінами в пропозиції на ринку продовольчих товарів за рахунок певних позитивних змін у діяльності сільськогосподарських підприємств та імпорту.

У господарствах населення станом на 1 січня 2017р. відносно 1 січня 2016р. зменшилось виробництво м'яса – на 3,4% та молока – на 5,2%, але збільшилось виробництво яєць на 2,1%.

Основна частина сільськогосподарських тварин зосереджена у господарствах населення: на початок 2017 року вони утримували 90,1% від загальної кількості великої рогатої худоби, у тому числі корів – 94,0%, свиней – 40,0%, птиці свійської – 68,2%, овець та кіз – 84,4%. Частка господарств населення у виробництві продукції тваринництва, у 2016р становила 70,8%

Наведені в таблиці дані свідчать про те, що вплив економічної кризи на виробництво продукції тваринництва в господарствах населення області не можна назвати суттєвим. У 2016 році продовжилася тенденція до зменшення поголів'я великої рогатої худоби й корів у тому числі. Спостерігалось помітне зменшення поголів'я свиней.

Таблиця 1- Динаміка поголів'я тварин та обсягів виробництва тваринницької продукції в господарствах населення Львівської області

Показник	2013р.	2014р.	2015р.	2016р.	2016 р. у % до 2013 р.
Поголів'я на кінець року, тис. голів: великої рогатої худоби	217,6	189,5	183,3	176,0	80,9
в т.ч. корів	137,6	128,4	121,9	114,0	82,8
свиней	181,9	166,6	151,9	142,7	78,4
Вирощено худоби і птиці всіх видів у живій вазі, тис. т	48,0	45,5	48,3	48,2	57,8
у т.ч. великої рогатої худоби	34,2	33,9	37,0	37,5	109,6
свиней	25,4	29,6	30,2	26,2	103,1
птиці	13,8	11,6	11,3	10,7	77,5
Надоєно молока, тис. т	593,0	576,1	545,6	517,0	87,2
Вироблено яєць, млн. штук	463,8	462,9	477,3	487,3	105,1

Варто зазначити, що у 2016 році порівняно з попереднім зменшилася частка господарств населення у виробництві основних видів продукції тваринництва в загальному обсязі їх виробництва всіма категоріями господарств. Це означає, що тенденції в розвитку галузі тваринництва в господарствах населення були гіршими, ніж у сільськогосподарських підприємствах.

Згорання виробництва тваринницької продукції в господарствах населення є стійкою тенденцією, вплив на яку глибокої економічної кризи, що розпочалася наприкінці 2008 року, є відносно невеликим. Особисті селянські господарства поступово втрачають статус ключового інструмента соціального захисту сільського населення. Останнє, у принципі, має позитивний характер, адже свідчить про зменшення залежності рівня життя селян від виснажливої низькопродуктивної праці в їх особистих господарствах.

З іншого боку, розглядувана тенденція веде до зменшення пропозиції продукції тваринництва на вітчизняному аграрному ринку, що створює загрозу для продовольчої безпеки. Прогнозуємо дедалі помітніше зменшення обсягів виробництва продукції тваринництва, насамперед скотарства, в господарствах населення. Це вимагає від державних органів більш послідовних і концентрованих дій, спрямованих на відродження тваринництва в сільськогосподарських підприємствах.

Бібліографічний список

1. Державна служба статистики України, 2017. Сільське господарство України: статистичний збірник. Київ. URL: [http:// www.ukrstat.gov.ua/](http://www.ukrstat.gov.ua/)(дата звернення: 17.09.2018).
2. Державне регулювання інноваційного розвитку економіки України: стратегічні пріоритети: монографія / за заг. ред. д.держ.упр., проф. М. А. Латиніна. Харків. ХарРІ НАДУ, 2014. С. 140–157.
3. Макаренко П. М. Моделі аграрної економіки : монографія / П. М. Макаренко. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 682 с.

4. Онисько С. М. Соціально-економічні умови функціонування особистих селянських господарств / С. М. Онисько, Т. О. Шматковська // Економіка АПК. – 2009. – №12. – С. 104-109.

5. Хорунжий М.Й., Заболотний В.М. Обґрунтування доцільності входження особистих селянських господарств в інтегроване виробництво // Економіка АПК. – 2015. - № 2. – С. 29-34.

СЕКЦІЯ 3.

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ

ІННОВАЦІЙНОСТІ

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ

ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ

АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ В ДОЛГОСРОЧНОЙ ПЕРСПЕКТИВЕ

Развитие и благосостояние современных предприятий, функционирующих в эпоху перехода к экономике, базирующейся на знаниях, достижениях научно-технического прогресса и инновациях с одной стороны, и в условиях жесткой конкуренции, ограниченности ресурсов, с другой стороны, предопределяет изменение понимания роли человека в организации. Человеческая составляющая бизнеса все чаще рассматривается как один из наиболее важных условий прибыльности, инновационного развития, достижения конкурентоспособности, создания репутации и имиджа предприятия [1]. А в условиях регионального развития, интеграции и интернационализации бизнеса роль человеческой составляющей значительно возрастает.

Теоретические аспекты темы изложены в многочисленных трудах зарубежных и отечественных ученых, таких как: М. Армстронг, Г. Беккер, К. Боумэн, П. Боксалл, Б. Бэкану, К. Бэрбулеску, П. Друкер, Р. Каплан, Б. Карлофф, М. Портер, Г. Минцберг, Ф. Тэйлор, А. Томпсон, Д. Нортон, О. Николеску, Й. Шумпетер, А. Быркэ, Л. Биляш, Л. Бугаян, М. Георгицэ, И. Дорогая, А. Котельник, С. Киркэ, М. Николаеску. Теория человеческого капитала получила развитие в 50-80-х годах XX века в работах известных ученых Г. Беккера, Т. Шульца, Д. Минсера, Э. Денисона, Р. Лукаса, Р. Солоу.

Основным показателем оценки человеческого труда является производительность, и ее рост предопределяет рост доходов и прибыли предприятия [4]. Вместе с тем, закономерностью экономического роста, как утверждает известный австрийский и американский экономист *И. Шумпетер*,

является рост инвестирования в основной капитал компании, вызванное внедрением инноваций, что, в свою очередь, обуславливает необходимость формирования человеческого капитала компании. Отсюда, можно констатировать, что конкурентные преимущества экономики, возможности ее развития и модернизации напрямую определяются накопленным и реализованным человеческим капиталом. Развитие общества определяется не только и не столько наличием природных ресурсов, объемом финансового капитала, но и воплощенным в человеке запасом знаний и навыков, интеллекта, квалификационных и инновационных способностей [6]. То есть эффективность человеческой составляющей уже определяется не только ее физической силой, сколько ее интеллектуальным и квалификационным потенциалом. И как следствие, на первый план выдвигаются принципы экономики основанной на знаниях, где человеческий капитал выступает как товар, имеющий стоимость.

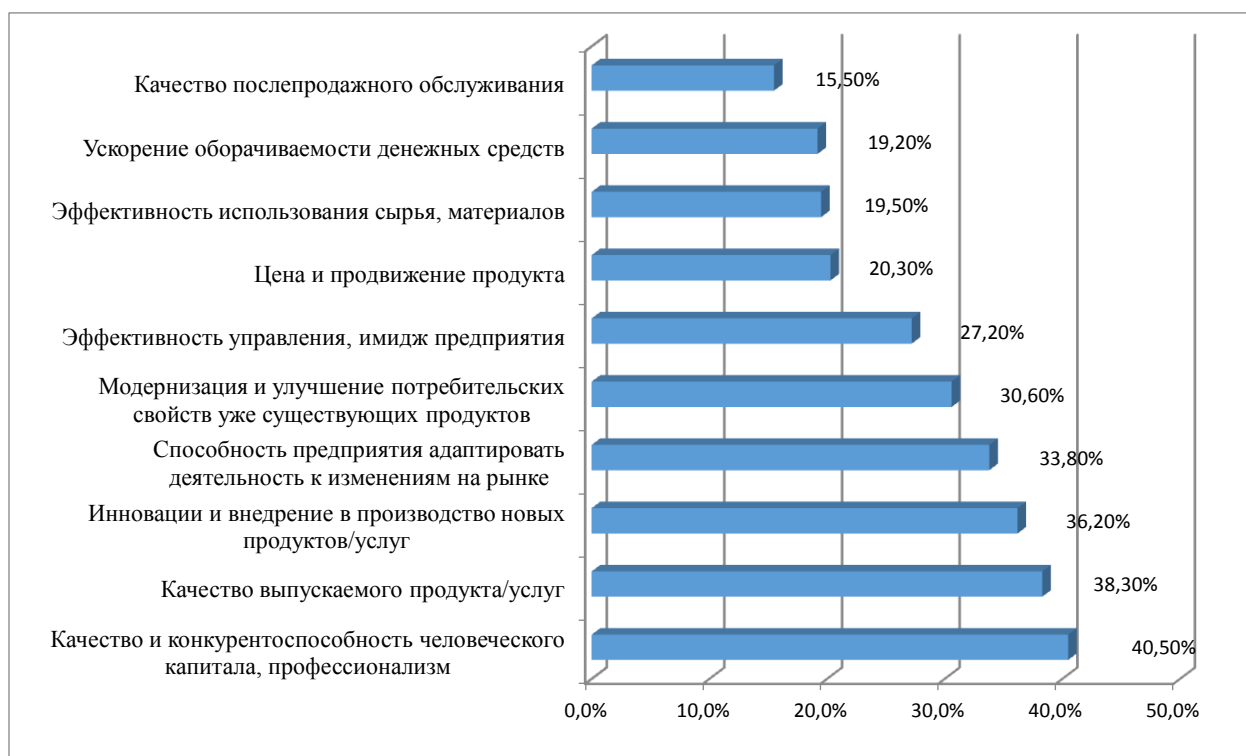
С целью изучения конкурентоспособности человеческого капитала в северном регионе Республики Молдова, было осуществлено социологическое исследование, разработана программа и инструментарий исследования. В исследовании приняли участие более 800 респондентов из 160 предприятий Северного и Центрального региона Республики Молдова. По результатам проведенного опроса, уровень экономического благополучия исследуемых предприятий, в основном, варьирует от 60 до 90%, на это указали 74,4% респондентов. На исследуемых предприятиях, в последние 3-5 лет, по оценкам респондентов, наблюдается следующая динамика экономических показателей:

- рост объемов производства продукции / оказания услуг отметили 59,3% респондентов;
- ассортимента производимой продукции / оказанных услуг отметили 53,2% респондентов;
- рост количества покупателей продукции / услуг (46,3% респондентов);
- рост уровня производительности труда (42,9%);
- рост инвестиций в персонал - обучение, тренинги, семинары, повышение квалификации (40,5%);

- рост прибыли и рентабельности предприятий, на которых работают (41%), 34,1% - отметили неустойчивую тенденцию изменения этого показателя и только 8,8% указали на снижение.

Таким образом, в опросе приняли участие в большинстве, экономически благополучные предприятия, получающие прибыль и планирующие развитие деятельности в перспективе. При этом, факторы, которые могут обеспечить конкурентоспособность предприятия, респондентами были ранжированы следующим образом (рис.1).

Как показано на рисунке, основными факторами, обеспечивающими конкурентоспособность предприятия является: качество и конкурентоспособность человеческого капитала, его профессионализм (на это указало 40,5% респондентов); качество выпускаемого продукта/услуг (38,3% респондентов); инновации и внедрение в производство новых продуктов/услуг (36,2% респондентов).

Рис.1. Ранжирование факторов, обеспечивающих конкурентоспособность предприятия

Источник: разработано автором на основе результатов исследования

Вместе с тем, основными проблемами, с которыми сталкивается предприятия в своей деятельности, респонденты называют:

- присутствие на рынке предприятий, производящих аналогичную продукцию /услуги (49,0%);
- уровень квалификационной подготовки персонала (45,0%);
- недостаточный уровень технологического оборудования (43,1%);
- риски и неопределенность в деятельности предприятия (40,5%);
- перебои в поставках сырья, полуфабрикатов, материалов (25,6%);
- низкий спрос на продукцию (услуги) предприятия (14,7%);
- неэффективная политика руководства предприятия (8,3%);
- низкое качество продукции (5,9%).

При этом, по мнению респондентов, конкурентоспособность предприятия от 80% до 100% определяется конкурентоспособностью персонала предприятия (65,4% респондентов), которую необходимо планировать. Необходимость планирования конкурентоспособности персонала отметили 64,7% респондентов, особенно в тех случаях, когда выбранные стратегии развития предприятия предполагают выход на новые рынки сбыта продукции/услуг, при внедрении в производство новых и/или модифицированных продуктов в условиях здоровой конкуренции.

Следует отметить, что на анализируемых предприятиях конкурентоспособность работника влияет не только на оплату труда, профессиональную карьеру, но и на взаимоотношения между работниками, руководителями и работниками, клиентами и работниками. И это влияние не всегда имеет положительную тенденцию развития во всех направлениях. Чаше, высокая конкурентоспособность и профессионализм работника вызывает негативную реакцию как со стороны руководства, так и со стороны коллег. Это указывает на факт слабой корпоративной культуры и отсутствия стратегического видения развития бизнеса у руководства предприятия.

Вместе с тем, стратегическая конкурентоспособность предприятия и персонала по мнению респондентов, является важным условием выхода на

новые рынки, как национальные, так региональные и мировой рынок. Как показали исследования, конкурентоспособность персонала формирует конкурентоспособность предприятия на 80-100%, что характеризует, прежде всего, высокую производительность труда.

Таким образом, конкурентоспособность человеческого капитала является важным фактором эффективности деятельности предприятия, увеличивает объемы выпуска и продаж произведенной продукции, а также содействует выходу предприятия на новые рынки. При этом, факторами формирования стратегической конкурентоспособности выступают такие как: регулярность повышения образовательного уровня, соответствие профессиональным требованиям, коммуникабельность, отношения с руководством, коллегами, клиентами, партнерами и информированность в области рыночной экономики.

Литература:

1. Армстронг М. Стратегическое управление человеческими ресурсами. Москва: Изд. Инфра-М, 2002.
2. Корицкий А. Введение в теорию человеческого капитала: Учебное пособие. Новосибирск: Изд. СибУПК, 2000.
3. Портер М. Конкуренция. Москва: Изд. дом Вильямс, 2000.
4. Попазова О. А., Прозоровская К. А. Модели стратегического управления персоналом. Санкт-Петербург: Изд: СПбГУЭФ, 2012.
5. Симонова И. Стратегические аспекты управления персоналом. Москва: Изд. Экономика, 2000.
6. Шумпетер Й. Теория экономического развития. Москва: Изд. Прогресс, 1982.

Kotliński W. Doktor nauk ekonomicznych
Staropolska Szkoła Wyższa w Kielcach
Kurzeja M. Magister ekonomii
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

PROGRAMY POMOCOWE DLA POLSKIEGO ROLNICTWA W LATACH 2014 - 2020

Wstęp. Przemiany w polskim rolnictwie jak również na terenach wiejskich są w ostatnich latach mocno związane ze wsparciem, które jest otrzymywane w ramach Wspólnej Polityki Rolnej, co związane jest nie tylko ze skalą uzyskiwanych środków, jak również z charakterem wdrażanych instrumentów pomocowych. Pomimo bardzo mocno zachodzących przeobrażeń, w dalszym ciągu modernizacja polskiej wsi będzie wymagała bardzo dużych nakładów inwestycyjnych oraz kolejnych lat aktywnych działań. Objęcie polskich rolników mechanizmami WPR jak również uruchomienie różnych programów w ramach funduszy strukturalnych doprowadziło do tego, że na obszary wiejskie skierowane zostały większe aniżeli do tej pory środki finansowe.

Programy pomocowe. W perspektywie finansowej, w latach 2014 – 2020, finansowe publiczne wsparcie skierowane jest do polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich, które jest ukierunkowane aby realizować cele określone w „Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa” oraz celów, które zostały sformułowane w dokumentach wspólnotowych i odnoszą się do polityki rozwoju obszarów wiejskich.

W ramach PROW 2014-2020 realizuje się łącznie 15 działań. Pomoc finansowa ze środków Programu kierowana jest przede wszystkim dla sektora rolnego. Sektor ten ma szczególne znaczenie z powodu zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i wymaga dość znacznego i w odpowiedni sposób ukierunkowanego wsparcia. Zaplanowane w Programie instrumenty pomocy finansowej służą przede wszystkim rozwojowi gospodarstw rolnych (Modernizacja

gospodarstw rolnych, Restrukturyzacja małych gospodarstw rolnych, Premie dla młodych rolników, Płatności dla rolników przekazujących małe gospodarstwa rolne). Aby mogło dojść do dalszego rozwoju sektora rolnego i wzrostu jego konkurencyjności skierowano także instrumenty pomocy finansowej. Do tych instrumentów zaliczyć można Transfer wiedzy i innowacji oraz Doradztwo rolnicze. Ważnym i nowym instrumentem, którego zadaniem jest wspieranie i wdrażanie innowacji w sektorze rolno-spożywczym jest działanie Współpraca. W jego ramach należy spodziewać się poprawy organizacji łańcucha żywnościowego. Oprócz tego przewidziano wsparcie inwestycji, które są związane z przetwórstwem i marketingiem artykułów rolnych, szeroki rozwój grup i organizacji producentów a także systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych. Aby ułatwić sprzedaż bezpośrednią artykułów rolnych, zaplanowano kontynuację wsparcia na rzecz budowy i modernizacji targowisk (Ministerstwo Rolnictwa ...).

Budżet unijny na WPR w Polsce na lata 2014-2020 wyniesie około ponad 32 mld euro. Polska uzyska w perspektywie finansowej 2014-2020 na rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich około 12% więcej unijnych środków niż otrzymała w latach 2007-2013. W latach 2007-2013 budżet UE dla Polski na WPR wyniósł 28,6 mld euro (A. Czyżewski 2011, s.78).

Tabela 5. Środki dla Polski z budżetu UE w ramach płatności bezpośrednich i rozwoju obszarów wiejskich w latach 2014-2020 (mln EUR, ceny bieżące)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Łącznie
Płatności bezpośrednie	2970	2987	3005	3022	3042	3062	3062	21148
Rozwój obszarów wiejskich	1570	1567	1565	1565	1561	1559	1556	10941
Łącznie płatności PROW	4541	4557	4573	4589	4607	4625	4623	32081

Źródło; <http://www.wodr.poznan.pl/component/k2/item/3361-wsp%C3%B3lna-polityka-rolna-wpr-na-lata-2014-%E2%80%93-2020?tmpl=component&print=1>
(12.09.2017)

Jeśli chodzi o środki z budżetu UE przeznaczane na WPR, ich udział w ogólnych wydatkach spada nieprzerwanie od lat 70. XX w. Jeszcze w 1970 stanowiły one 86,9% łącznego budżetu, w latach 80. było to średnio 65%, a w budżecie na lata 2014-2020 przeciętnie zaledwie 36,2%. w ostatnim czasie zwiększa się też rola polityki spójności, co stanowi wyraz reorientacji priorytetów wsparcia z budżetu unijnego. Jest to o tyle niezrozumiałe, że od rolnictwa oczekuje się coraz więcej. To ten sektor ma być odpowiedzialny za ograniczanie skutków zmian klimatycznych (czego przejawem jest tzw. zazielenienie WPR), jak i dostarczanie szerokiego wachlarza dóbr publicznych. Nie da się tego zapewnić bez zewnętrznego finansowania, o czym zdają się zapominać osoby krytykujące, ich zdaniem, nadmierne wsparcie rolnictwa i obszarów wiejskich (A. Czyżewski, S. Stępień 2011, s. 9).

Na lata 2014-2020 na finansowanie WPR przewidziano łącznie kwotę 373,3 mld euro. Struktura WPR w postaci dwóch filarów zostaje zachowana, przy czym pierwszy filar (dopłaty bezpośrednie i środki rynkowe) ma być bardziej nastawiony na działania proekologiczne, drugi filar ma się koncentrować na konkurencyjności i innowacyjności, zmianach klimatu, a także środowisku naturalnym. Kwotowo, na I filar WPR trafi 278 mld euro (tj. 74,4%), w tym w znacznej większości na dopłaty bezpośrednie (interwencja rynkowa stanowi niewielką część I filaru). Fundusze na rozwój obszarów wiejskich (II filar) wyniosą 84,9 mld euro, czyli niecałe 23% łącznej sumy działu „Zasoby naturalne” (pozostałe 2,8% stanowi gospodarka morska i rybołówstwo). w porównaniu z okresem 2007-2013 nastąpił spadek wydatków na działania związane z zasobami naturalnymi o 11,3% (47,5 mld euro), a w tym w zakresie środki I filaru zmniejszyły się o 17,5%, wzrosły natomiast fundusze na rozwój obszarów wiejskich (ponad 9%). w kolejnych latach budżet na dział związany z zarządzaniem zasobami naturalnymi kurczy się z 55,9 mld euro w 2014 roku do 50,6 mld euro w 2020 roku (A. Czyżewski, S. Stępień 2011, s. 10).

W nowym Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich ważna jest innowacyjność oraz rolnictwo oparte na wiedzy. Uzyskują one wsparcie z różnych środków w ramach całego Programu. Zostanie wzmocniona współpraca pomiędzy sektorem

rolnictwa i tym naukowym w celu zwiększenia napływu nowych technologii. Wzmocniony jest system doradztwa i edukacji, również w zakresie postaw proekologicznych, dbania o środowisko i zmiany klimatyczne. Rolnicy nadal będą mogli liczyć na dotacje związane z restrukturyzacją i modernizacją gospodarstw, niekiedy nawet wyższe niż w poprzednim okresie. Dodatkowa pomoc została przewidziana jest dla młodych rolników, którzy na rozpoczęcie działalności mogą otrzymać do 70 tys. euro. Poszerzone zostały fundusze ubezpieczeniowe i wspólnego inwestowania tak, aby zapewnić zainteresowanym rolnikom możliwość stabilizacji dochodu. Przy stracie dochodu na poziomie 30 proc. możliwe będzie wypłacenie z funduszu nawet 70% tej kwoty. Uczestnictwo w mechanizmach zapobiegania przed ryzykiem nie jest jednak obowiązkowe, a państwa członkowie mogą jedynie zachęcać rolników, do których należy ostateczna decyzja (E. Różyńska ...).

Nowe ustalenia zakładają ponadto, że co najmniej 30% środków pochodzących z PROW-u będzie przekazywane na płatności rolno-środowiskowe, na rzecz klimatu, rozwoju rolnictwa ekologicznego bądź projekty o charakterze korzystnym dla środowiska naturalnego. Zmiany dotyczą również obszarów górskich oraz te z ograniczeniami naturalnymi. w przypadku tych pierwszych kwoty wsparcia mogą osiągnąć maksymalnie nawet 450 euro na hektar. Jest to więc o 200 euro więcej, niż było w latach 2007-2013. Natomiast obszary z ograniczeniami naturalnymi zostaną określone na nowo, na podstawie ośmiu kryteriów. Zaczną one obowiązywać najpóźniej od 2018 roku (A. Czyżewski, S. Stępień 2012, s. 41). W odniesieniu do całej WPR zmniejszone zostaną kontrole na obszarach, gdzie w poprzednich latach nie stwierdzono uchybień i ogólna ocena była pozytywna. Odwrotnie będzie na obszarach, na których wykryto problemy. Wszystkie rodzaje pomocy w ramach WPR, będą upublicznione, z pominięciem danych dotyczących gospodarstw kwalifikujących się do programu dla drobnych producentów rolnych. w celu precyzyjnej oceny nowej reformy począwszy od 2018 roku co cztery lata przedstawiane będzie sprawozdanie na temat jej wyników (A. Czyżewski, S. Stępień 2012, s. 41).

W ramach nowej perspektywy finansowej dokonano modyfikacji w obszarze przyznawania płatności bezpośrednich. Uwzględniona została możliwość różnicowania wysokości dopłat w postaci następujących kategorii: płatność za praktyki rolnicze korzystne dla klimatu i środowiska (zazielenienie), płatności dla małych gospodarstw, płatności dla młodych rolników, płatności związane z produkcją i płatności z tytułu obszarów o ograniczeniach naturalnych (A. Mickiewicz ...)

Tabela 6. Plan finansowy PROW 2014-2020 według projektu MRiRW oraz KE [w tys euro]

Działania i poddziałania	Plan PROW wg MRiRW (15 kwietnia 2014 r.)	Plan finansowy zatwierdzony przez KE (12 grudnia 2014 r.)
Transfer wiedzy i działalność informacyjna	43 001,3	58 001,3
Usługi doradcze i zarządzanie gospodarstwem/	65 002,5	75 002,5
Modernizacja gospodarstw rolnych	33 004,2	33 004,2
Przetwórstwo i marketing produktów rolnych	2 816 064,5	2 401 064,5
Scalanie gruntów	693 070,5	693 070,5
Przywracanie potencjału produkcji rolnej	138 994,7	138 994,7
Premia dla młodych rolników	584 997,7	717 997,7
Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej	413 939,9	413 939,9
Restrukturyzacja małych gospodarstw	749 980,7	882 980,7
Rozwój przedsiębiorczości-rozwój usług rolniczych	64 999,4	64 999,4
Płatności dla rolników przekazujące małe gospodarstwa	130 000,3	130 000,3
Targowiska – podstawowe usługi	74 966,6	74 966,6
Odnowa wsi – podstawowe usługi	1 000 000,1	1 000 000,1
Tworzenie grup i organizacji producentów	352 987,5	402 987,5
Działania rolnośrodowiskowe i klimatyczne	1 060 062,8	1 184 062,8
Rolnictwo ekologiczne	699 961,5	699 961,5
Płatności dla obszarów z ograniczeniami	2 329 998,6	2 165 998,6
Zalesienia i tworzenie terenów zalesionych	300 997,1	300 997,1
Współpraca	42 999,7	57 999,7
Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach Natura 2000	0	61 500,0
Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach OSN	0	37 500,0
Leader	734 999,9	734 999,9
Pomoc techniczna	208 283,4	208 283,4
Renty strukturalne – zobowiązania	560 000,0	560 000,0
Razem	13 513 294,8	13 513 294,8

Źródło: http://www.arimr.gov.pl/fileadmin/pliki/zdjecia/Centrala/konferencje/18_grudnia_2014/Broszura_PROW_2014-2020.pdf (12.09.2017)

W obecnej perspektywie finansowej wyróżniono 9 działań o wyraźnym charakterze ekonomicznym, 3 o społecznym i 3 o środowiskowym. Wśród nich 3 nie można było jednoznacznie przyporządkować, a 5 ma charakter wielokierunkowy. Podział środków potwierdza szumnie głoszoną tezę o przeznaczeniu min. 30% środków WPR 2014-2020 na operacje środowiskowe. Odbywa się to kosztem działań społecznych (m.in. rezygnacja w perspektywie 2014-2020 z przyznawania nowych rent strukturalnych), lecz z uwagi na wcześniejszą dysproporcję środków na niekorzyść ładu środowiskowego uznać można ten stan rzeczy za rekompensatę i dążenie do zrównoważenia budżetowego pomiędzy trzema sferami w długim okresie (M. Szymańska ...).

Analizując plan finansowy PROW 2014-2020 warto zwrócić uwagę, że największe wsparcie finansowe skierowano na modernizację gospodarstw rolnych (2,4 mld euro, czyli 17,8%), ponadto na płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (2,2 mld euro, czyli 16,0%), działania rolnośrodowiskowo-klimatyczne (1,2 mld euro, czyli 8,8%) oraz odnowa wsi – podstawowe usługi (1,0 mld euro, czyli 7,4%). Omawiane cztery działania czy poddziałania obejmują łącznie kwotę 6,8 mld euro, która stanowi ponad 50% instrumentów finansowych przewidzianych dla PROW 2014-2020 i wyznaczają w ten sposób wektory rozwoju obszarów wiejskich (A. Czyżewski, S. Stępień 2012, s. 41). Jak wiadomo, środki finansowe dostępne w ramach II filaru WPR UE, to nie jedyne źródło wsparcia rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich. W jego ramach można realizować na obszarach wiejskich wiele innych instrumentów, które wpływają na poprawę konkurencyjności sektora rolnego, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi czy działania w zakresie ekologii i klimatu. Środki EFRROW pozwalają na realizację działań na poziomie gospodarstw rolnych, grup producentów rolnych, a także w ramach szerszej zbiorowości społecznej obszarów wiejskich (A. Czyżewski, S. Stępień 2012, s. 42).

W PROW 2014-2020 dla każdego działania i poddziałania ustalono w sposób szczegółowy podstawy prawne, kryteria dostępu, zakres i opis działania, definicję

beneficjenta oraz poziom i wysokość wsparcia. Taka szczegółowość wynika z faktu, że każde działanie stanowi swoiste i niepowtarzalne zjawisko, ponieważ w zapisach pojawiają się specyficzne i szczegółowe wymagania, które adresowane są do pojedynczego gospodarstwa rolnego bądź do grupy producentów rolnych lub większej społeczności lokalnej. Obok opisowej części programu, znalazły się również: liczbowy wymiar działań, poziom środków finansowych przewidzianych do wykonania, koszty przypadające na jednego beneficjenta i wiele innych danych. Ogólnie biorąc dzięki wsparciu inwestycyjnemu dofinansowanych zostanie około 200 tys. gospodarstw rolnych (12,8% ogółu gospodarstw), utworzonych zostanie 22 tys. nowych miejsc pracy oraz powstanie 2 tys. grup producentów rolnych (GPR), które poszerzą liczbę już 3 tys. istniejących grup. Istotnym elementem wsparcia na rzecz odtwarzania, ochrony i wzbogacania ekosystemów będą realizowane praktyki korzystne dla środowiska i klimatu na obszarze 19% użytków rolnych kraju (A. Czyżewski, S. Stępień 2012, s. 43).

Zakończenie. Przystąpienie do UE dało polskiemu rolnictwu szansę na istotne zmiany ekonomiczne warunków produkcji. Zmianie uległy także sposoby wspomagania tego sektora, zakres i warunki ingerencji w podstawowe rynki rolne. Polscy rolnicy uzyskali również dostęp do dopłat bezpośrednich, stanowiących istotną składową dochodów rolniczych. Wprowadzono również możliwość korzystania ze środków pomocowych w ramach programów wspierających rolnictwo i obszary wiejskie. Członkostwo w Unii Europejskiej znacznie zwiększyło poziom wsparcia polskiego rolnictwa i obszarów wiejskich, przy równoczesnym zapewnieniu stabilności pomocy.

Literatura

1. A. Czyżewski, A. Matuszczak, B. Wieliczko, *Kluczowe uwarunkowania wspierania rolnictwa w Unii Europejskiej w okresie 2014-2020*, IERiGŻPIB, Warszawa 2011
2. A. Czyżewski, S. Stępień, *Wspólna polityka rolna Unii Europejskiej po 2014 a interesy polskiego rolnictwa*, „*Ekonomista*” 2011, nr 1

3. A. Czyżewski, S. Stępień, *Stare i nowe we wspólnej polityce rolnej 2014- 2020 – próba oceny z punktu widzenia interesów polskiego rolnictwa*, „Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego (SGGW) w Warszawie: Polityki Europejskie, Finanse i Marketing” 2012, nr 8/57
4. A. Mickiewicz, B. Mickiewicz, *Charakterystyczne cechy nowego programu rozwoju obszarów wiejskich na lata 2014-2020*, <http://ageconsearch.umn.edu/record/232990/files/17-1-Mickiewicz.pdf>
5. Ministerstwo Rolnictwa i Obszarów Wiejskich, *Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020*, <http://www.minrol.gov.pl/Wsparcie-rolnictwa/Program-Rozwoju-Obszarow-Wiejskich-2014-2020>
6. E. Różyńska, *Wspólna Polityka Rolna na lata 2014-2020*, <http://www.wodr.poznan.pl/component/k2/item/3361-wsp%C3%B3lna-polityka-rolna-wpr-na-lata-2014-%E2%80%93-2020?tmpl=component&print=1>
7. M. Szymańska, *Przewodnik po PROW 2014-2020*, [http://www.bsczluchow.pl/plik,432,przewodnik-prow-sgb-2016-pdf.pdf\(12.09.2017\)](http://www.bsczluchow.pl/plik,432,przewodnik-prow-sgb-2016-pdf.pdf(12.09.2017))
8. <http://www.wodr.poznan.pl/component/k2/item/3361-wsp%C3%B3lna-polityka-rolna-wpr-na-lata-2014-%E2%80%93-2020?tmpl=component&print=1>
(12.09.2017)

MIEJSCE OTWARTYCH INNOWACJI W POLSKIM PRZEMYŚLE SPOŻYWCZYM

Proces globalizacji i rozwój nowoczesnych technik i technologii ma zasadnicze znaczenie w funkcjonowaniu i rozwoju przedsiębiorstw reprezentujących wszystkie branże, w tym przemysł spożywczy. Wdrażanie nowoczesnych technik zarządzania, opracowywanie innowacji produktowych i procesowych stanowi istotny czynnik budowy przewagi konkurencyjnej podmiotów gospodarczych.

Problematykę innowacji i ich wpływu na działalność i rozwój przedsiębiorstw w literaturze przedmiotu poruszało wielu naukowców zagranicznych, jak i krajowych. W polskiej literaturze istnieje bogaty dorobek publikacji dotyczący analizy wdrożeń innowacji w funkcjonowaniu przedsiębiorstw, zarówno rozważań pod względem teoretycznym, jak i praktycznym. Jednak stosunkowo nowym zagadnieniem jest koncepcja otwartych innowacji i ich wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorstw reprezentujących branżę przemysłu spożywczego.

Celem niniejszego artykułu jest analiza wpływu otwartej innowacji na polski przemysł spożywczy.

Summary

A relatively new issue is the concept of open innovations and their impact on the functioning of businesses representing the food and beverage industry. The purpose of this article is to analyze the impact of open innovation in the Polish food and beverage industry.

1. Innowacja- ujęcie teoretyczne

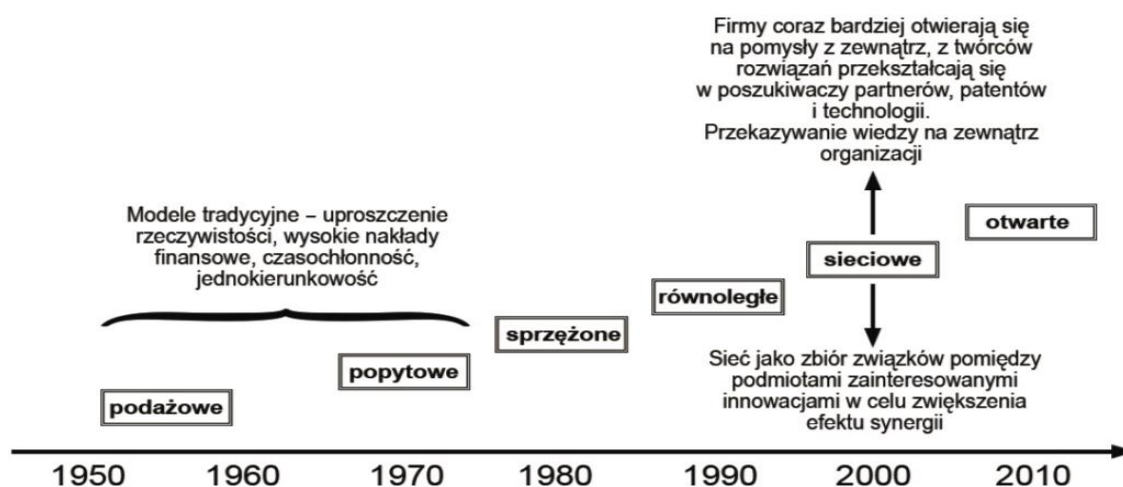
Termin „innowacja” pochodzi od łacińskiego *innovatis*, czyli „odnowienie, tworzenie czegoś nowego”. Sownik wyrazów obcych definiuje innowacje jako „wprowadzenie czegoś nowego, rzecz nowo wprowadzoną, nowość, reformę”

(Tokarski, 1980). Innowacja określana jest również mianem zmiany, oznacza wprowadzenie nowych produktów, procesów czy modeli zarządzania, efektywniejszych i tańszych od dotychczas stosowanych (Janasz, Koziół, 2007).

Najbardziej znaczącym źródłem informacji dotyczącym gromadzenia i użytkowania danych na temat działalności innowacyjnej w przemyśle jest podręcznik Oslo. Definiuje on innowacje jako „wdrożenie nowego lub znacząco udoskonalonego produktu (wyrobu lub usługi) lub procesu, nowej metody marketingowej lub nowej metody organizacyjnej w praktyce gospodarczej, organizacji miejsca pracy lub w stosunkach z otoczeniem” (*Podręcznik Oslo ...*, 2008, s. 48)

Podobne podejście do powyższego zagadnienia reprezentują m.in. Allen 1966, Kubik 1999, Siekierski 2011, Janasz, Koziół 2007.

Na przestrzeni lat model innowacji ewoluował od modelu podażowego lata 50-60. XX wieku, który zakładał efekt procesów związanych z postępowaniem w nauce do koncepcji innowacji otwartej na współpracę w środowisku biznesowym (Wojnicka 2011, Misztal 2017).

Rysunek 1. Ewolucja modeli innowacji

Źródło: Misztal 2017, s. 30

Koncepcja innowacji otwartej (z ang. *open innovation*) dotyczy większej otwartości przedsiębiorstw na pomysły pochodzące z zewnątrz, poprzez zaangażowanie większego grona zewnętrznych interesariuszy (klientów, partnerów, dostawców), a także wewnętrznych interesariuszy (pracowników w projektowanie czy doskonalenie produktów lub usług).

Otwarte innowacje polegają na zakupie nowych technologii, patentów, licencji oraz nowatorskich rozwiązań, co daje obopólne korzyści dla dawcy, jak i biocy tych rozwiązań. Dawca zyskuje korzyści finansowe, a ponadto zwiększa się jego pozycja rynkowa jako podmiotu innowacyjnego. Natomiast przedsiębiorstw korzystające z wiedzy innych, redukuje koszty własne prowadzenia działalności gospodarczej. Ponadto zyskuje on nowe rozwiązanie w procesie produkcji czy zarządzania, które ze względu na ograniczone źródła finansowe nie byłby w stanie samodzielnie opracować (Misztal 2017, s.30).

Branże, które najczęściej wdrażają niniejszą koncepcję to przedsiębiorstwa przemysłu komputerowego i informatycznego, farmaceutycznego, biotechnologicznego, czy usług finansowych.

2. Otwarte innowacje, a przemysł spożywczy

Otwarte innowacje stanowią szansę przede wszystkim dla małych przedsiębiorstw, które posiadają ograniczone środki pieniężne na samodzielne działania innowacyjne, ponieważ daje możliwość uzyskanie wysokiej efektywności przy stosunkowo niskich nakładach.

W przemyśle spożywczym pozytywny rezultat działalności innowacyjnej nie jest kreowany na sukcesie jednej innowacji, która może być chroniona przez patenty. Opiera się on w głównej mierze na innowacjach ewolucyjnych, drobnych zmianach produktów i procesów, przynosząc nową wartość dla klientów (Juchniewicz 2014, s.109). Innowacyjność przemysłu spożywczego jest ściśle związana z tzw. „technology-pushed”. Rozwój w biotechnologii i nanotechnologii, stwarzają bardzo duże możliwości zwiększenia wartości dodanej produktów żywnościowych, spełniając zmieniające się wymagania konsumentów (Juriaanse A.C. 2006). Dostęp do wiedzy zewnętrznej może pomóc w generowaniu lub lepszym wykorzystaniu źródeł przewagi konkurencyjnej w gospodarce. W tym przypadku istotny jest poziom współpracy przedsiębiorcy z partnerami oraz rodzaj instytucji partnerskich, którą uważają za najkorzystniejszą dla ich innowacyjnej działalności.

W Europie, w 2016 r. wartość rynku żywności funkcjonalnej sięgnęła wg KPMG 117 mld EUR, w Polsce zaś – 3,7 mld EUR. Wg ekspertów Banku Zachodniego WBK ten

sektor cały czas rośnie i w nadchodzącym czasie będzie charakteryzował się tendencją rosnącą, tak w kraju, jak i za granicą.

Sektor spożywczy w Polsce odpowiada za 18% produkcji sprzedanej przemysłu. Ponadto, Polska jest ósmym eksporterem żywności wśród państw UE. W ostatnich latach na polskim rynku spożywczym przedsiębiorcy obserwują zmieniające się trendy w zachowaniach konsumentów, które wpływają na zmiany preferowanych rodzajów produktów wśród nabywców tego rynku, a mianowicie:

- wzrasta zainteresowania potrawami warzywnymi, typowo wegetariańskimi,
- wzrasta sprzedaż dań gotowych i chłodzonych na foliach przystosowanych do podgrzania w mikrofalówce lub piekarniku,
- większą popularnością cieszą się dania gotowe o przedłużonym terminie ważności do 12 miesięcy
- wzrost popularności produktów gotowych w małych opakowaniach np. płatki zbożowe, budynie itp.
- wzrasta zainteresowanie wśród konsumentów gotowymi daniami przeznaczonymi dla osób odchudzającymi się oraz aktywnych sportowo
- rozwój gotowych dań etnicznych: greckich, francuskich, meksykańskich, azjatyckich, itd. (Kociszewski, Szwacka 2007, s.86).

Współpraca przedsiębiorstw z innymi podmiotami rynku stanowi istotny element funkcjonowania przedsiębiorstw na współczesnym rynku. Otwarte innowacje stanowią, więc szansę dla rozwoju przedsiębiorstw przy niedostatecznym poziomie dofinansowania inwestycji w sferze innowacji w Polsce, stanowią one szansę na szerszy dostęp do wiedzy i nowoczesnych technik zarządzania i technologii, równocześnie powodują obniżenie kosztów, a także zmniejszają ryzyko prowadzonej działalności gospodarczej.

Jednak polskim przemysł spożywczy charakteryzuje się niewielkim znaczeniem otwartych innowacji w rozwoju działalności tych przedsiębiorstw. Jeśli przedsiębiorstwa z tej branży dążą do wprowadzania innowacyjnych rozwiązań, są one kreowane w głównej mierze wewnątrz przedsiębiorstw. Zgodnie z danymi GUS współpracę w ramach działalności innowacyjnej prowadzi w Polsce ok. 6%

przedsiębiorstw przemysłowych ogółem. Większą otwartością na współpracę z interesariuszami w Polsce cechuje producentów napoi tj. 8%, a niżeli producentów artykułów spożywczych tj. 3% (Juchniewicz 2014, s.110 cyt. za GUS 2011). Powyższe dane prezentują przedsiębiorstwa prowadzące zarówno działalność innowacyjną, jak i tych, które jej nie podejmują. Współpraca podczas opracowywania nowych rozwiązań pomiędzy przedsiębiorstwami charakteryzuje te najbardziej aktywne pod względem innowacyjności. Należy podkreślić, że przedsiębiorstwa te mają zasadnicze znaczenie na poziom kreowania innowacyjności poszczególnych branż. Największa liczba przedsiębiorstw charakteryzujących się działalnością innowacyjną w Polsce dotyczy producentów wyrobów tytoniowych, natomiast najniższa podmiotów zajmujących się produkcją odzieży (Juchniewicz 2014, s.110).

Podsumowanie

Współcześnie istotnym czynnikiem wyróżniającym przedsiębiorstwa na tle konkurencji są innowacyjne rozwiązania. Umiejętność wdrażania innowacji generuje większe zyski przedsiębiorstwa i umacnia jego pozycję rynkową. Współczesnym trendem na rynku są otwarte innowacje, które polegają na otwartości przedsiębiorstwa na pomysły pochodzące z zewnętrznego otoczenia. Model ten jest szczególnie korzystny dla małych przedsiębiorstw, które nie mają wystarczających możliwości finansowych na prowadzenie badań i wdrażanie nowoczesnych rozwiązań na własny koszt. Jednak polski przemysł spożywczy rzadko otwarty jest na współpracę z podmiotami zewnętrznymi. Podmioty rynku spożywczego podejmują działalność innowacyjną wewnątrz własnego przedsiębiorstwa. Podsumowując, rozpoczęcie współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami przemysłu spożywczego może wpłynąć pozytywnie na opracowywanie nowoczesnych rozwiązań z zakresu zarządzania produkcją, procesami organizacyjnymi czy kreowanie nowych produktów, równocześnie pozwoli ograniczyć koszty.

Literatura

1. Allen J.A. *Scientific Innovation and Industrial Prosperity*, Longan, London 1966.

2. Janasz W., Koziół K., *Determinanty działalności innowacyjnej przedsiębiorstw*, Wyd. PWN Warszawa 2007.
3. Juriaanse A.C., *Challenges ahead for food science. International Journal of Dairy Technology*, No. 59, 2006.
4. Juchniewicz M., *Model otwartych innowacji w przemyśle spożywczym: skala i znaczenie zjawiska* s. 107-118 W: *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*, 2014.
5. Kociszewski M., Szwacka J., *Innowacyjność stymulatorem rozwoju przedsiębiorstw przemysłu spożywczego*, s. 81-89 W: *Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu Prace Naukowe Nr 45, Innowacje i innowacyjność w sektorze Agrobiznesu*, Warszawa 2008.
6. Kubik J., *Strategia rozwoju administracji celnej w okresie poprzedzającym przystąpienie Polski do Unii Europejskiej*, s. 105-125 W: *Zeszyty Naukowe MWSE w Tarnowie 1999*, *Polityka gospodarcza, zeszyt 1*, Tarnów 1999.
7. Misztal A., *Otwarte innowacje w polskich przedsiębiorstwach – ewaluacja*, s. 27- 37 W: *Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie*, t. 33, nr 1, Toruń 2017.
8. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Departament Strategii i Rozwoju Nauki – wydanie polskie, *Podręcznik Oslo. Zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji*, wyd. trzecie, Warszawa 2008.
9. *Podręcznik Oslo. Zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji*, wyd. trzecie, Warszawa 2008.
10. Siekierski J., *Innowacyjność w przemyśle spożywczym Unii Europejskiej i Polski*, s. 223-234 W: *Zeszyty Naukowe MWSE w Tarnowie, Ekonomia nr 1(17)*, prace z zakresu Zarządzania, Rolnictwa, Tarnów 2011.
11. Tokarski, J. (1980). *Słownik wyrazów obcych*. Warszawa: PWN.
12. Wojnicka E., *Popytowe podejście do innowacji – charakterystyka koncepcji*, s. 6–20, 2001 w: <http://docplayer.pl/4026586-Popytowe-podejscie-do-innowacji-charakterystyka-koncepcji-elzbieta-wojnicka.html> (dostęp: 3.05.2018r.)

INNOWACYJNE ROZWIĄZANIA TECHNOLOGICZNE W SŁUŻBIE ROLNICTWA INDUSTRIALNEGO

Rolnictwo industrialne, dominujące przede wszystkim w krajach północno-atlantycznych, w swym rozwoju koncentruje się na mechanizacji i chemizacji produkcji oraz postępie biologicznym – wprowadzaniu nowych odmian i ras, odpowiednio w produkcji roślinnej i zwierzęcej. Poza wszelkimi oczywistymi osiągnięciami, w tym głównie gwarancji ekonomicznej efektywności produkcji żywności, zauważalnym skutkiem negatywnym tego kierunku rozwoju rolnictwa jest to, że najczęściej zbyt mocno oparte jest ono na nieodnawialnych zasobach naturalnych, a długofalowo prowadzi do degeneracji gleby czy zanieczyszczenia wód, ponadto nie rozwiązuje problemu dochodowości, jednocześnie poważnie podwyższa koszty środowiskowe i społeczne. W naturalny sposób pojawiły się więc nowe kierunki poszukiwań, sięgające po takie dyscypliny, jak: biotechnologia, inżynieria genetyczna i zaawansowane technologie (np. rolnictwo precyzyjne z zastosowaniem pozycjonowania satelitarne – GPS). Ostatnie lata przyniosły rozwinięcie idei rolnictwa zrównoważonego oraz wielofunkcyjnego, w którym gospodarowanie polega przede wszystkim na racjonalnym wykorzystywaniu zasobów przyrody, umożliwiającym ograniczenie negatywnego wpływu rolnictwa na środowisko. Niektóre z proponowanych przez naukę rozwiązań wywołują jednak gorące spory, np. w związku z wprowadzaniem do produkcji organizmów modyfikowanych genetycznie (GMO).

Nieodłącznym elementem idei rozwoju rolnictwa jest wdrożenie innowacyjnych technologii dedykowanych przedmiotowemu sektorowi, wykorzystujących najnowsze techniki, takie jak chociażby komputeryzacja, Internet, łączność satelitarna czy inżynieria genetyczna. Massachusetts Institute of Technology

opublikował w 2015 roku raport, w którym stara się odpowiedzieć na pytanie, w jaki sposób globalny system produkcji żywności jest w stanie wyjść naprzeciw wyzwaniu wykarmienia blisko dziesięciomiliardowej populacji ludzi, jaka zamieszkiwać będzie Ziemię w 2050 roku. Jedną z alternatyw jest rolnictwo precyzyjne i technologie informatyczne w tym sektorze.

Wśród przykładów zaawansowanych rozwiązań technologicznych efektywnie służących rozwojowi rolnictwa industrialnego z pewnością wyróżnić należy teledetekcję, czyli metodę zdalnej i nieinwazyjnej obserwacji obiektów. Dzisiejszy stopień rozwoju techniki umożliwia obserwację pól uprawnych z poziomu satelity oraz sfotografowanie obszaru wielu tysięcy kilometrów kwadratowych z dużą dokładnością, wykorzystując przy tym sensory o różnych zakresach spektralnych (np. zdjęcia radarowe, w paśmie widzialnym, podczerwieni, termalne). W procesie industrializacji rolnictwa szczególne ważne są zdjęcia w podczerwieni, ponieważ na ich podstawie można oceniać stan roślinności (np. przewidywać plon i podejmować decyzję o intensywności stosowania zabiegów agrotechnicznych) oraz oceniać różnego typu zagrożenia dla upraw (stres wodny, porażenia chorobami, pojawienie się szkodników, czy nawet szacowanie szkód łąwieckich).

Technologią dnia dzisiejszego możliwą do natychmiastowego zastosowania na szeroką skalę jest umieszczanie w glebie podłączonych do sieci bezprzewodowych czujników, które na bieżąco monitorują własności gleby i przekazują te informacje rolnikowi. W przypadku branży mleczarskiej możliwe jest zaś wykorzystanie zdjęć satelitarnych i obserwacji naziemnych w celu tworzenia prognoz wegetacyjnych dla łąk i pastwisk. Dzięki tym danym możliwe jest przewidywanie ilości produkowanego mleka, co w rezultacie umożliwia planowanie i lepszą organizację procesu przetwórczego w mleczarniach.

Innowacje technologiczne dedykowane rolnictwu industrialnemu są również przedmiotem zainteresowania logistyków.

Zastosowanie odpowiednich systemów nawigacyjnych może istotnie usprawnić transport mleka, plonów rolnych czy nawozów. Niestety często pojawiającą się barierą wdrożenia się tego typu aplikacji są trudności wyznaczania przez mapy

cyfrowe trasy z uwzględnieniem dróg polnych i leśnych, które rzadko obsługiwane są przez dostępne na rynku tradycyjne mapy i rozwiązania nawigacyjne.

Kolejnym zagadnieniem jest kwestia planowania transportu - największe w Polsce mleczarnie odbierają mleko każdego dnia od nawet kilkunastu tysięcy rolników, wykorzystując do tego floty przeważnie kilkudziesięciu samochodów. Dedykowane systemy optymalizujące planowanie tras, wykorzystując algorytmy heurystyczne, są w stanie wyznaczyć optymalne w przybliżeniu trasy dla całej floty, co umożliwia zarówno minimalizować koszty dzięki redukcji zużycia paliwa, jak też ograniczać ilość emisji dwutlenku węgla do atmosfery.

Bibliografia:

Mirkowska Z. Innowacje i innowacyjna gospodarka a rolnictwo, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej- 2010, nr 4, s. 122-133.

Woś A., Zegar J., Rolnictwo społecznie zrównoważone, IERiGŻ, Warszawa 2002.

Pudęłko R., Technologie satelitarne dla innowacyjności w rolnictwie, www.nowoczesnerolnictwo.info, dostęp 11.05.2018.

Massachusetts Institute of Technology Review, High-Tech Food Chain, 2015, s. 5-11.

Krasowicz S., Możliwości rozwoju różnych systemów rolniczych w Polsce, Roczniki Nauk Rolniczych, seria G, t. 96, z. 4, 2009, s. 112-116.

WZROST ZNACZENIA KORPORACJI TRANSNARODOWYCH W GOSPODARCE ŚWIATOWEJ

Korporacje transnarodowe są jedną z grup podmiotów pozapaństwowych, które szczególnie wyraźnie artykułują swoje ekonomiczne interesy na rynkach krajowych i międzynarodowych. Często stanowią one siłę napędową postępu ekonomicznego a także technicznego oraz pełnią rolę potężnych dostawców wiedzy i zaawansowanych technologii, dzięki którym mogą wywierać istotny pozytywny wpływ na poziom rozwoju gospodarczego kraju goszczącego.

Pomimo wielu korzyści przedsiębiorstwa te posiadają również liczne negatywne cechy. Wśród negatywnych następstw działalności tych podmiotów na rynkach międzynarodowych wymienia się przede wszystkim stosowanie w biznesie praktyk utrudniających rozwój firm krajowych (tworzenie barier wejścia do sektorów, struktur bliskich monopolom, stosowanie cen transferowych), możliwość nadmiernego uzależnienia gospodarek krajowych od obcego kapitału w następstwie przejmowania kontroli nad branżami strategicznymi oraz ryzyko wystąpienia tzw. efektu wypierania, którego bezpośrednią konsekwencją jest ograniczanie krajowej aktywności inwestycyjnej [7]. Co więcej, przedsiębiorstwa międzynarodowe są niekiedy oskarżane o próby podporządkowywania instytucji państwa własnym interesom poprzez wywieranie nacisków za pomocą narzędzi finansowych lub technologicznych czy przekształcenia na lokalnych rynkach pracy (niekorzystne dla pracowników zmiany w kodeksie pracy: dążenie do ograniczania przywilejów socjalnych, obniżanie płac) [5]. Potencjał ekonomiczny korporacji, ich system zarządzania oraz rozbudowana sieć przedstawicielstw sprawiły, iż podmioty te uzyskały znaczny stopień kontroli i wpływu na wzrost gospodarczy i rozwój państw, przemysł, handel, konsumpcję oraz międzynarodowy podział pracy [4, s. 168].

Korporacje transnarodowe tworzą dziś podstawowe więzi gospodarcze między krajami, poprzez kreację wymiany towarowej oraz przepływy kapitału. Prowadzą działalność w skali globalnej i mają tendencję do wchodzenia na rynki, które są bezpieczne z punktu widzenia stabilności społeczno-politycznej, spełniają określone kryteria opłacalności ekonomicznej oraz dopuszczają funkcjonowanie przedsiębiorstw międzynarodowych w swoim lokalnym ustawodawstwie [1, s. 324]. W wysoko uprzemysłowionych krajach korporacje transnarodowe skupiają się wokół sektora usług oraz przemysłu przetwórczego, z kolei kraje słabo rozwinięte przyciągają przedsiębiorstwa, których przedmiot zainteresowania stanowią przemysł wydobywczy, spożywczy, metalowy, tytoniowy lub chemiczny [6, s. 280]. Najczęściej firmy międzynarodowe stanowią przedsiębiorstwa, zlokalizowane w najbardziej rozwiniętych regionach świata, tj. w Stanach Zjednoczonych, w Europie (państwa Unii Europejskiej) oraz w Azji Południowo-Wschodniej (Chiny, Indie, Japonia). Dynamiczny przebieg procesów globalizacyjnych sprzyja odnotowalnemu umacnianiu ekonomicznej pozycji przedsiębiorstw transnarodowych.

Ostatnie dekady pozwalają zaobserwować systematyczny wzrost znaczenia korporacji transnarodowych dla gospodarki światowej. Przyczyną tego zjawiska jest wzrastający poziom umiędzynarodowienia aktywności przedsiębiorstw międzynarodowych oraz wartości znajdującego się w ich posiadaniu majątku (aktywów). Coraz więcej jest firm międzynarodowych, pochodzących z krajów, gdzie odnotowuje się względnie największą dynamikę rozwoju, a także korporacji w sektorach usług – przede wszystkim telekomunikacyjnych, finansowych oraz komunalnych. Ponadto zauważalny jest także wzrost aktywności korporacji transnarodowych rodzinnych i państwowych z rynków wschodzących [2, s. 56].

W najbliższym czasie należy spodziewać się dość potężnego wzrostu znaczenia korporacji transnarodowych jako następstwa tworzenia przez nie nowych relacji gospodarczych, społecznych i politycznych, których podłożem jest posiadany potencjał finansowy i rzeczowy. Kolejnym czynnikiem, jakie należy się spodziewać jest skuteczne wpływanie na strukturę i jakość konkurencji międzynarodowej, a także aktywizowanie lokalnych zasobów wytwórczych oraz wykorzystywanie liberalizacji

do powiększania skali prowadzonej działalności, głównie w drodze poszukiwania obszarów o niskich kosztach czynników produkcji oraz względnie mało dotkliwych barierach ochronnych rynku wewnętrznego [3, s. 413 – 414].

Podsumowując, zauważyć należy, iż korporacje transnarodowe odgrywają we współczesnej gospodarce światowej coraz większą rolę. Właśnie ta grupa podmiotów gospodarczych, intensywnie dokonując inwestycji zagranicznych, w największym stopniu przyczynia się do aktywnego postępu procesu globalizacji. Ponadto najważniejsze funkcje, jakie efektywnie wypełniają przedsiębiorstwa międzynarodowe, to są: transmitowanie nowych metod i wzorców, wiedzy i technologii, generowanie miejsc pracy, pobudzanie wzrostu i efektywności gospodarczej, aktywizowanie lokalnych zasobów i konkurencji na rynku czy podnoszenie poziomu rozwoju krajów goszczących. Jednakże, biorąc pod uwagę także czynniki o charakterze negatywnym, ciężko jest jednoznacznie precyzyjnie określić, czy korporacje transnarodowe są względnie dobre, czy złe, trudno bowiem jest wydać ocenę wpływu, jaki działalność korporacji wywiera na globalną gospodarkę. Można jedynie stwierdzić, iż firmy międzynarodowe są po prostu efektem pewnej wypadkowej, który trzeba uważnie kontrolować, i na którym obiektywnie trzeba wymuszać pewne zachowania. W przeciwnym razie korporacje zaczną żyć dla siebie, czerpiąc korzyści z innych. Rola państw narodowych polega głównie na tym, aby korzyści z działania korporacji odnosiły nie tylko same zainteresowane przedsiębiorstwa oraz powiązani z nimi ludzie, ale także by te korzyści były sprawiedliwie podzielone między wszystkich, z którymi korporacje się spotykają, i z których działalności korzystają.

Bibliografia:

1. Bąkiewicz A., Żuławska U., *Rozwój w dobie globalizacji*, PWE, Warszawa, 2010.
2. Orłowska R., Żołądkiewicz K., *Globalizacja i regionalizacja w gospodarce światowej*, PWE, Warszawa, 2012.
3. Rymarczyk J., *Międzynarodowe stosunki gospodarcze*, PWE, Warszawa, 2010.
4. Sala S., *Rozwój korporacji transnarodowych w gospodarce światowej*, *Przedsiębiorczość – Edukacja* nr 1, Kraków, 2005.
5. UNCTAD, *World Investment Report*, 1999.

6. UNCTAD, *World Investment Report, 2006*.

7. UNCTAD, *World Investment Report, 2011*.

УДК 662.767.2

Баланюк С. І.

к.е.н., викладач кафедри менеджменту і маркетингу

Тимінський Р. І.

бакалавр спеціальності обліку і оподаткування

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

м. Івано-Франківськ

ПЕРЕРобКА ВІДХОДІВ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ НА БІОГАЗ

Сільське господарство в Україні позиціонується як одна із її провідних галузей економіки. Воно формує сигнатурну поведінку України на міжнародній арені ще з часів її незалежності. Землеробство і скотарство – традиційні види занять населення країни з часів Трипілля (4-2 тис. р. до н. е.). Сприятливі кліматичні умови і ґрунти України забезпечують відносно високу врожайність. З 2005 року намітилась позитивна динаміка в рослинництві, де Україна поступово займає лідируючі позиції у світі. Зокрема, у виробництві насіння соняху, пшениці, ячменю, кукурудзи, вівса, жита, сої. Сільськогосподарське виробництво України формує 16-22% національного доходу, за даними Державної служби статистики 2012-2015 років.

Однією із найсерйозніших проблем у веденні сільського господарства в Україні після відсутності у сільськогосподарських товаровиробників мотивації до дотримання агроекологічних вимог постає переробка відходів та вторинної сировини. Вона виникає через значну обмеженість місць утилізації відходів,

компаній по переробці та рециркулювання, неналагоджену логістику з питань транспортування відходів до місць їх подальшої переробки чи ліквідації.

Переробка відходів – здійснення будь-яких технологічних операцій, пов'язаних зі зміною фізичних, хімічних або біологічних властивостей відходів, з метою підготовки їх до екологічно безпечного зберігання, перевезення, утилізації чи видалення [1]. У сільському виробництві застосовують переробку в основному органічних відходів. Такі відходи поділяються на біологічні (жири, інші харчові відходи та нечистоти) і стічні води. Накопичення біовідходів на підприємстві може становити велику загрозу для навколишнього середовища як на його території, так і за її межами.

Одним із варіантів використання відходів у сільському господарстві є перетворення їх на добрива. Наприклад, розроблені технологічні процеси одержання з фосфогіпсу (багатотоннажні відходи деяких хімічних виробництв, що містить у відсотках: гіпс – 80-90, фосфорну кислоту – 0,5-0,6, глину – 5-6) корисного хімічного добрива – сульфату амонію $(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$, а також вапна для хімічної меліорації сланцевих ґрунтів [2].

Ми вважаємо, що одним із найефективніших рішень проблеми переробки відходів на агропромислових підприємствах є їхній контрольований розклад на біогаз. Біогаз – узагальнена назва горючої газової суміші, що одержується при природному розкладі речовин органічного походження в результаті анаеробного мікробіологічного процесу (метанового бродіння) [3]. Частіше за все сировиною для приготування біосубстрата виступає рідкий гній та кукурудзяний силос.

В умовах високої вартості енергоносіїв та зростаючої кількості органічних відходів від сільського господарства і людської життєдіяльності, біогаз виступає важливим продуктом альтернативної енергетики. Найважливіша функція біогазової установки – це гарантована енергетична безпека як окремого виробництва (свиноферми, теплиці, зерносховища), так і великих агропромислових комплексів. Біогаз може виступати ключовим об'єктом теплового або електро-централізованого забезпечення. У

сьогоднішніх кризових умовах розвитку України цей фактор набуває особливої значимості.

Постійні підвищення цін на природний газ, структурні кризи і ринкові спекуляції на тлі політичної нестабільності послужили поштовхом для розвитку технологій отримання газу штучним шляхом з використанням відходів різних виробництв. За два десятиліття бурхливого розвитку технологій біогазова галузь стала потужною. Інженери розробили вже декілька поколінь технічно надійних установок із виробництва достатньо великої кількості енергії з біовідходів.

Сьогодні в Німеччині функціонує понад 7000 біогазових установок потужністю від 500 кВт/год до 2 МВт/год [4]. Біогаз виробляється всюди де доступні біовідходи з енергетично цінною рослинною сировиною. Основною діючою силою такого розвитку біогазової галузі в Німеччині була підтримка держави, встановлений гарантований “зелений” тариф на електроенергію від альтернативних джерел.

У свою чергу український уряд теж 2016 року вніс зміни до Закону України “Про електроенергетику” щодо коефіцієнтів “зеленого” тарифу для електроенергії, виробленої з використанням альтернативних джерел енергії [5]. Головна ідея цих змін була у стимулюванні виробництва такої енергії шляхом зниження ставок оподаткування “зелених” підприємств та надання їм різних пільг.

Як показують дослідження, проведені Європейською комісією, розвиток біогазової енергетики вирішує проблеми зайнятості в сільських районах і підвищує реальні доходи населення. Крім цього, впровадження біогазових технологій сприяє розвитку енергетичної інфраструктури економічних районів, що позитивно позначається на рівні життя сільського населення, сприяє збереженню сіл.

Отже, на основі досліджень, можна впевнено сказати, що переробка відходів агропромислових підприємств на біогаз є перспективним напрямом у вирішенні не тільки цієї, а й дотичних проблем у розвитку економіки України.

По-перше, хоча б якась переробка біовідходів з метою продовження їхнього циклу виробництва є набагато кращим явищем, ніж їх повна утилізація. По-друге, розвиток і розробка альтернативних джерел енергії всередині країни слугує фактором її зовнішньої незалежності, зменшенням важелів впливу зі сторін інших країн, можливістю заявити про свою конкурентоспроможність на світовому ринку ресурсів. По-третє, зародження і розвиток будь-якого напрямку в економіці країни породжує цілі ринки суб'єктів підприємництва, які зацікавлені в робочій силі, що тягне за собою збільшення робочих місць і зайнятості населення, зменшення безробіття і зростання валового внутрішнього продукту.

Список використаної літератури:

1. Переробка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BA%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%85%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%B2 (дата звернення 10.05.2018 р.).

2. Боротьба з відходами виробництва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/14201126/ekologiya/borotba_vidhodami_virobnitstva. (дата звернення 10.05.2018 р.).

3. Біогаз. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%96%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D0%B7>. (дата звернення 10.05.2018 р.).

4. Технологія виробництва біогазу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agropump.com.ua/ua/statti/34-biogas-z-widhodiv>. (дата звернення 10.05.2018 р.).

5. Про внесення зміни до Закону України "Про електроенергетику" щодо коефіцієнтів "зеленого" тарифу для електроенергії, виробленої з використанням альтернативних джерел енергії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1804-19>. (дата звернення 10.05.2018 р.).

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ РИЗИКІВ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

PEST-аналіз відоміший з теорії маркетингового управління і становить чітку класифікацію слабких і сильних сторін організації, впливу зовнішніх чинників та можливостей, які є для подолання негативних явищ та подальшого ефективного управління. Саме ці інструменти можна використовувати для оцінки ризиків як інвестиційної, так і поточної діяльності. Стратегічні інвестиційні рішення пов'язані швидше не з внутрішніми, а з зовнішніми чинниками. Тому зовнішній аналіз повинен охоплювати такі сфери, як економіка, політика, технологія та соціальний розвиток держави. Можливості для такого аналізу і дає PEST-аналіз.

Він дає змогу поєднати кількісну та якісну оцінку ризикованості інвестиційної діяльності з метою подальшої побудови стратегії управління ризиком на основі нечітко-лінгвістичного підходу.

Як видно з таблиці 1 всі чинники зовнішнього впливу мають під собою ризиковану основу для розвитку будь-якої галузі АПК. Будь-який із наведених чинників може призвести до невиконання інвестиційного проекту, його затримки або здорожчання, що у свою чергу призводить до невизначеності в прийнятті рішення щодо інвестування.

Кількісно виміряти вплив чинників за допомогою системи єдиних показників досить складно, адже на кожен галузь, на кожне підприємство вони впливають індивідуально, але враховувати ці чинники необхідно обов'язково. Саме тут найкорисніше використовувати нечітко-лінгвістичні моделі оцінки ризиків інвестиційних проектів. Як зазначалось вище, PEST-аналіз є

попереднім етапом загального аналізу ризиків інвестиційних проектів. Але і на цьому етапі можна визначити загальні для всієї системи ризику.

Таблиця 1

PEST-аналіз інвестиційних ризиків в агропромисловому виробництві*

	Політика		Економіка
P	<ol style="list-style-type: none"> 1. Нестабільна політична ситуація. 2. Адміністративні бар'єри. 3. Недосконала законодавча та податкова бази. 4. Пряме державне регулювання галузі. 5. Необхідність дотримуватися норм СОТ в законодавчій і нормативній діяльності щодо імпорту-експорту АПК. 6. Недовіра суспільства до влади та її органів. 	E	<ol style="list-style-type: none"> 1. Криза у світовій фінансовій системі 2. Нестабільний економічний розвиток держави. 3. Високий рівень інфляції. 4. Слабке залучення іноземних і вітчизняних інвестицій у галузь. 5. Відсутність резервного або інвестиційного фонду розвитку галузі. 6. Висока облікова ставка НБУ, високі ставки кредитування комерційних банків. 7. Висока залежність економіки країни від іноземних кредитів. 8. Низький платоспроможний попит внутрішнього ринку. 9. Нестача обігових коштів у підприємств. 10. Низька рентабельність виробництва. 11. Нестабільний курс гривні.
	Соціум		Технологія
S	<ol style="list-style-type: none"> 1. Скорочення кількості працездатного населення. 2. Низький рівень соціального захисту працівників АПК. 3. Рівень кваліфікації кадрів. 4. Немає чітко вираженої орієнтації на якість продукції сільського господарства та харчопереробної галузі як основу конкурентоспроможності. 5. Низька престижність праці у виробничій сфері. 	T	<ol style="list-style-type: none"> 1. Застаріле обладнання, яке не орієнтоване на економію енергоносіїв. 2. Незначний рівень впровадження нових технологій та диверсифікації виробництва. 3. Незначна інноваційна активність підприємств. 4. Істотне зношування активної частини основних фондів.

Зокрема, для агропромислового виробництва характерні ризику, які мають систематичний характер:

1. Політичний ризик: політична нестабільність, що призводить до частої зміни керівництва держави і водночас курсу економічної політики держави та неприйняття і невиконання нормативно-правового підґрунтя розвитку галузі.

2. Економічний ризик: зростання інфляції, знецінення національної валюти, і як наслідок зниження платоспроможності підприємств всіх галузей економіки України, що призводить до зростання боргових зобов'язань перед підприємствами галузі і зниження темпів відтворення.

3. Соціальний ризик: зростання безробіття, зниження купівельної спроможності населення призводять до недофінансування і неможливості здійснювати інвестиційну діяльність, зниження доступності банківських кредитів.

4. Технологічний ризик: застаріле обладнання й труднощі в розробці та впровадженні новітніх енергоощадних та очисних технологій виробництва.

Як можна побачити, ризики розташовані в порядку їх виникнення. Тобто можна констатувати, що політична нестабільність призводить до економічних втрат, які виражаються в зниженні платоспроможності всієї економічної системи (як підприємств, так і населення) й технологічному відставанні виробництва.

Усвідомлюючи важливість поліпшення інвестиційного клімату в Україні, основним завданням на короткострокову перспективу є удосконалення необхідної правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Для цього необхідно вжити низку першочергових заходів з формування єдиних стратегічних цілей та послідовності економічних реформ, забезпечення незмінності та гарантованості захисту прав і свобод інвестора.

Нарощування інвестицій без структурних змін в економіці, без підпорядкування інвестиційної політики вирішенню стратегічних завдань економічної політики держави не буде доцільним з точки зору підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Список використаної літератури

1. Гордієнко П. Л. Стратегічний аналіз : навч. посібник / К. : Алерта, 2006. 404 с.
2. Мацибора Т. В. Іноземні інвестиції в АПК України : монографія / Т. В. Мацибора. К. : ННЦ ІАЕ, 2008. 186 с.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ФОРМИ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Одним з важливих напрямів забезпечення конкурентоспроможності підприємств аграрної сфери є розвиток інтеграційних процесів в АПК. Переваги інтеграції для сільськогосподарських підприємств полягають у можливості: цілеспрямованого розвитку, орієнтованого на кінцевий результат-прибуток; зростання ділової активності; розробки та впровадження перспективних програм.

На думку вчених-економістів, ідея підвищення конкурентоспроможності національної економіки на основі реалізації кластерних стратегій не є новою [1]. Але на етапі виходу з кризи, коли традиційні методи вже не можуть дати належної віддачі, використання кластерної моделі організації бізнесу, як адекватного інструменту модернізації економіки, вже не має альтернативи.

Останнім часом кластерний підхід, зокрема і в аграрній сфері, стає все більш популярним напрямом досліджень фахівців у галузі економіки, зокрема С. Соколенка, Л. Ринейської, Г. Антонюк, Л. Задорожної, О. Собкевича, В. Русана, А. Юрченка та ін.

Про ефективність кластерної стратегії в розвитку сільського господарства та сільської території свідчить зарубіжний досвід, зокрема успішне функціонування аграрних кластерів у США, Канаді, Австралії, Бразилії, Аргентині, Туреччині, Фінляндії, Нідерландах, Данії, Польщі, Швеції, Італії, Японії, Франції, Португалії та ін.

Яскравим є приклад Чилі, де за ініціативою глави держави було створено кластер чилійського вина. Об'єднання на підставі кластерної ідеології праці

фермерів, наукових установ, органів державної влади та залучення зарубіжних експертів дало змогу в декілька разів наростити експорт вина, суттєво підняти рівень його якості та претендувати на численні міжнародні нагороди, випереджаючи Аргентину, у якій вдвічі більше виноградників (Чилі зараз посідає четверте місце у світі за експортом вина і прямує до 3 млрд. доларів США річного прибутку, а Аргентина посідає лише 11–14-те місце [2]).

Квітковий кластер в Еквадорі також має цікаву історію. У цій країні була велика кількість незадіяних сільськогосподарських площ, які вирішили використати для вирощування квітів, адже саме цей сегмент має найвищу рентабельність. У результаті заснування кластеру та залучення іноземних інвесторів, а також фахівців з Нідерландів, які привезли технології, саджанці та насіння, Еквадор займає третє місце у світі за експортом квітів.

Всесвітній Економічний Форум (ВЕФ) у Давосі вже понад десять років щорічно публікує показники та індекси сучасного економічного розвитку. У кожній щорічній доповіді ВЕФ міститься розділ «Внутрішня конкуренція й розвиток кластерів». Серед 143 показників, субіндексів та індексів доповіді, які вивчаються й публікуються, є 13 показників, які характеризують стан кластеризації економіки кожної з 117 країн, що досліджуються [3].

У світовій практиці функціонування кластерів виділяють такі їх моделі:

- італійську (кластер складається з великої кількості малих фірм, які об'єднуються в різні асоціації для підвищення своєї конкурентоспроможності),
- японську (у кластері існує фірма-лідер із високим масштабом виробництва, яка інтегрує велику кількість постачальників на різних стадіях технологічного ланцюжка),
- фінську (кластер має високий рівень інтернаціоналізації бізнесу та інновацій),
- північноамериканську (найсильніше виражена конкуренція між фірмами, більшість взаємозв'язків опосередковуються ринком),
- індокитайську (основну роль відіграють прямі іноземні інвестиції, які приносять сучасні технології та дають вихід на світові ринки),

- радянську моделі (ринкові відносини і конкуренція зведені до мінімуму, виробництво сконцентроване на великих фірмах).

Але їх можна умовно згрупувати за європейським (Польща, Чехія, Угорщина, Бразилія, Австрія, країни Балтії, Німеччина, Франція, Данія, Швеція та ін.), американським (США, Колумбія, Філіппіни, Ізраїль, Мексика, Болівія, Саудівська Аравія, Аргентина, Панама) та японським (Індія, Південна Корея, Гонконг, Таїланд, Малайзія, Росія) напрямками [3].

Отже, вважаємо, що Україні притаманна індокитайська модель розвитку кластеризації, яка передбачає розвиток кластерів шляхом залучення великих міжнародних компаній через прямі іноземні інвестиції для освоєння передових технологій та виходу на світові ринки. Водночас, поділяючи погляд про необхідність залучення іноземних інвестицій, ми хочемо підкреслити важливість мобілізації власних ресурсів, адже сподівання лише на допомогу західних країн вже призвело до кризових явищ в економічній та соціальній сфері. Тому взаємозв'язок між процесами кластеризації, підсилення конкурентоздатності та прискорення інноваційної діяльності в АПК дають змогу протистояти натиску конкуренції та відповідати вимогам національного і регіонального розвитку.

Список використаної літератури:

1. Антонюк Г. Кластери як ключ до розвитку сільського господарства. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile/3613.pdf>.

2. Ніколаєнко С.М. Світовий та вітчизняний досвід формування кластерних структур. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/19397/1/3.pdf>.

3. Ринейська Л.С. Кластери у сучасній глобальній економіці. Ефективна економіка. 2016. № 5. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4971>.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Інвестиційна політика в системі АПК повинна бути підпорядкована завданням структурної перебудови економіки і спрямована на забезпечення збалансованого та гармонійного розвитку всіх ланок комплексу, на оновлення виробничого потенціалу, підвищення ефективності його використання на основі впровадження у практику досягнень науково-технічного прогресу, освоєння ресурсозберігаючих технологій, модернізації та реконструкції виробництва.

Основними механізмами реалізації інвестиційної політики в АПК є:

- формування взаємовигідних економічних відносин між сільським господарством та іншими сферами діяльності, що сприяють досягненню і підтримці продовольчої безпеки країни;
- створення умов для самостійного інвестування у виробництво і можливості залучення фінансових ресурсів у зовнішніх інвесторів на взаємовигідних умовах;
- державно-приватне партнерство в сферах розвитку інфраструктури та реалізації інноваційних проектів, що стимулюють виконання завдань розвитку АПК. (Орленко Я. Ю. Економіка та держава. 2012. № 11, с. 137-140)

Щодо заходів економічної політики в АПК, які спрямовані на підвищення фінансової стійкості та інвестиційної привабливості аграрного сектора, це субсидії на покриття частини витрат на придбання матеріальних ресурсів, інших виробничих витрат, витрат на оплату частини або в повному розмірі процентної ставки за короткостроковими та інвестиційними кредитами, отриманими товаровиробниками в комерційних банках. У розвинутих країнах

світу значна частина інвестиційних та інноваційних проектів фінансуються за рахунок кредитних ресурсів. Прискорене нагромадження ресурсів банківською системою України створювало можливості для поживлення довгострокового кредитування суб'єктів корпоративного сектора. Але надто високі ризики довгострокового кредитування таких проектів із заздалегідь невідомим результатом, порівняно висока інфляція та загальна макроекономічна нестабільність зумовлюють надмірний (з точки зору товаровиробника) рівень реальної процентної ставки по кредитах.

Нині банківська система недостатньою мірою бере участь у фінансовому забезпеченні нових видів економічної діяльності (Захарін С. 2008. №12, с. 48-57.)

- субсидії для стимулювання заходів, спрямованих на технологічну модернізацію виробництва, раціональне використання земельних ресурсів, збереження агроландшафтів, які здійснюються відповідно до досягнень аграрної науки;
- пільги з оподаткування з метою стимулювання використання власних коштів товаровиробників для здійснення інвестиційної та інноваційної діяльності, а також розвитку кооперації у виробництві сільськогосподарської продукції;
- компенсація частини витрат зі страхування врожаю сільськогосподарських культур і поголів'я сільськогосподарських тварин;
- реалізація проектів державно-приватного партнерства з будівництва об'єктів виробничої інфраструктури, створення перспективних комерційних технологій, проведення досліджень у галузі науково-технологічного, інноваційного розвитку аграрного сектора економіки.

Основними напрямками підвищення ефективності державної підтримки інвестиційних проектів, що реалізуються аграрними підприємствами, є: збільшення термінів інвестиційного кредитування і зниження або диференціація процентних ставок; спрощення схеми субсидування процентних

ставок державою; вдосконалення системи страхування аграрних інвестицій; організація державного фінансування інвестиційних проектів інноваційного характеру через інвестиційні фонди. Удосконалення системи державної підтримки інвестиційних проектів в аграрному секторі дозволить значно підвищити фінансову стійкість підприємств та конкурентоспроможність продукції, яку вони виробляють.

Стимулювання банківського кредитування інвестиційних проектів аграрного сектору можливо за рахунок впливу державного і приватного сектору. Державне регулювання обумовлено необхідністю підтримки не тільки аграріїв, але і фінансових установ, що забезпечують функціонування аграрних підприємств що надають їм кредитні ресурси.

Банки, в свою чергу, повинні враховуючи всі аспекти процесу інвестиційного кредитування намагатися розширити співпрацю з сільськогосподарськими виробниками та всіляко їх підтримувати. Необхідними умовами для активізації банківського інвестиційного кредитування агроформувань, з боку самого банку є підготовка фахівців та методичного забезпечення для більш точного та ефективного оцінювання інвестиційних проектів і потенційних позичальників. Банкам доцільно враховувати при створенні програм надання інвестиційних кредитів такі організаційно-економічні аспекти: вимоги законодавства; розподіл ризиків; доступність кредитів для позичальників; розміри підприємства-позичальника; тривалість діяльності позичальника; термін на який надається кредит; можливість поєднання кількох кредитних програм; процес повернення кредиту, включаючи штрафні санкції.

Отже, за рахунок раціональної та ефективно організації процесу інвестиційного кредитування сільськогосподарських підприємств, як на рівні держави так і на рівні банків та самих суб'єктів господарювання вдасться створити умови для розвитку сільськогосподарського сектору та загального підвищення стану економіки в державі.

Для цього необхідно, щоб банківська система відповідала вимогам сьогодення та потребам усіх учасників ринкових відносин, а державні органи влади створили всі необхідні умови для ефективного здійснення процесу інвестиційного кредитування сільського господарства.

Список використаної літератури:

Захарін С. Фінансові інструменти активізації інвестиційної та інновативної діяльності. Економіка України. 2008. №12. С. 48-57.

Орленко Я. Ю. Вдосконалення державного регулювання інвестиційних процесів у аграрному секторі економіки. Економіка та держава. 2012. № 11. С. 137-140

УДК 631.243.32

Колодійчук В. А. д.е.н., доцент

Львівський національний аграрний університет

м. Львів,

ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ ЗБЕРІГАННЯ ЗЕРНА В УКРАЇНІ

Основна маса зерна в Україні зберігається на державних великотоннажних залізобетонних елеваторах, побудованих у 60-х роках минулого століття, обладнання яких морально і фізично застаріло, через що знижується якість зерна та пропускна здатність елеваторів. Причому елеватори переважно віддалені від зерновиробника, що підвищує логістичні витрати, а вартість їх послуг становить майже 25 % вартості закладеного на зберігання зерна. Як локальні монополісти вони диктують сільгоспвиробникам свої умови, необґрунтовано занижуючи якість зерна, а господарства вимушені зберігати його на непристосованих для тривалого зберігання елеваторах і відкритих майданчиках, що призводить до втрати якості, а відтак до збитків. Отже,

підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств без належної системи зберігання зерна неможливо.

Більшість державних елеваторів, що дістались у спадок від колишнього СРСР, розраховані переважно на відвантаження зерна для залізничних перевезень у межах колишнього Радянського Союзу. Реконструкцію цих елеваторів належить проводити із врахуванням індивідуальних умов транспортного сполучення та введення в експлуатацію відповідного технологічного обладнання для забезпечення транспортно-складської вантажопереробки. При цьому перевагу слід надавати вертикальним силосним місткостям, які можуть забезпечити набагато більшу інтенсивність відвантаження зерна порівняно з підприємствами, що використовують підлогову технологію зберігання зернових мас. В Україні співвідношення між баштовими і підлоговими місткостями для зберігання зерна становить 46 % до 54 %.

Важливим моментом у реконструкції елеваторів є забезпечення відповідними приймальними пристроями автомобілів-зерновозів, тоннажність і габарити яких значно зросли в останні десятиліття.

Для формування ефективної системи зберігання зерна в Україні ідеальним варіантом є забезпечення кожного господарства власним сучасним зерносховищем. У реаліях – брак фінансових ресурсів і відсутність дієвих програм державної підтримки та потенційні інвестиційні ризики для фінансово-банківського сектору економіки гальмують будівництво об'єктів для зберігання зернових мас.

У аграрно розвинутих країнах Європи, а також у США і Канаді до 80 % урожаю зберігається у його виробників у силосних зерносховищах з активною вентиляцією, а в Україні цей показник складає лише 1 %. Для окремих вітчизняних виробників із відповідними фінансовими можливостями є всі умови для використання цього досвіду, адже в Україні, за нашими оцінками, приблизно 50 компаній пропонують міні-елеватори переважно імпортного виробництва (Польща, Німеччина, Китай, Італія, Іспанія, Франція, США,

Туреччина) та п'яти вітчизняних виробників. Міні-елеватори забезпечують обсяг одноразового зберігання до 5 тис. т зерна і їх будівництво обходиться в 3 – 4 млн дол. США. Замовниками цих елеваторів є переважно господарства із земельним банком до 10 тис га, що спеціалізуються на рослинництві і мають ресурси для створення власної елеваторної бази, а також зернотрейдери для консолідації партій зерна на перевалочних пунктах.

Для створення ефективної системи зберігання зерна в Україні необхідно забезпечити виконання таких завдань:

1) забезпечити відповідність системи зберігання зерна чинним виробничо-санітарним нормам, визначеним Технічним регламентом зернового складу [1];

2) уберегти кондиційні властивості зерна від впливу метеокліматичних факторів;

3) захистити зерно від шкідників і хвороб у процесі зберігання;

4) забезпечити вентиляцію та охолодження зерна для гальмування фізіологічної активності біологічних компонентів;

5) запобігати змішуванню різних партій зерна;

6) створити умови для консолідації і розукрупнення партій зерна;

7) створити техніко-технологічні передумови для обліку зерна і дистанційного контролю його температури [2].

Система зберігання зерна повинна забезпечити безперервний контроль його температури, вологості, зараженості шкідниками й хворобами, а також контролювати запах і колір зерна і у разі відхилень – вживати адекватні заходи.

Таким чином, більшість державних елеваторів, що дістались у спадок від колишнього СРСР, розраховані переважно на відвантаження зерна для залізничних перевезень у межах колишнього Радянського Союзу. Реконструкцію їх належить проводити з врахуванням індивідуальних умов транспортного сполучення й введення в експлуатацію відповідного технологічного обладнання для забезпечення транспортно-складської вантажопереробки. При цьому перевагу слід надавати вертикальним силосним

місткостям. Ще одним важливим моментом у реконструкції елеваторів є забезпечення відповідними приймальними пристроями автомобілів-зерновозів, тоннажність і габарити яких значно зросли в останні десятиліття.

Список використаної літератури

1. Технічний регламент зернового складу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0835-04/page>.
2. Колодійчук В. А. Ефективність логістики зерна та продуктів його переробки : монографія / В. А. Колодійчук. – Львів : Український бестселер, 2015. – 574 с.

УДК 330.341.1 : 351.863

Корженівська Н. Л. к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

ІННОВАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Успішний розвиток та зміцнення економіки суб'єктів господарювання обов'язковим елементом передбачає заходи економічної безпеки. Все більшої ваги набуває реалізація підприємствами науково-технічного потенціалу, який спроможний забезпечити підвищення конкурентоспроможності та протистояння зовнішнім і внутрішнім загрозам економічного зростання.

Науковці стверджують, а практичний досвід свідчить, що на сучасному етапі розвитку світового господарства значна частина країн знаходиться на перехідному етапі до шостого технологічного укладу, що характеризується насамперед безперервним розвитком інноваційних процесів.

Динамічне зростання обсягів інноваційно-інвестиційних проектів викликає необхідність посилення заходів безпеки, зокрема економічної, науково-технологічна складова якої в умовах глобалізаційних викликів є вкрай актуальною. Особливо це питання важливе для аграрної галузі, як однієї з основних експортоспроможних в країні. Трудовий, техніко-технологічний, фінансовий потенціали спроможні, за умов їх ефективного формування та використання на інноваційних засадах, забезпечити стабільну динаміку позитивного економічного зростання.

Найбільш перспективним напрямком інноваційних впроваджень в аграрній сфері є використання ІТ технологій. Впровадження нових технологічних розробок сприяє більш ефективному веденню аграрного бізнесу. Пріоритетними є використання супутникового моніторингу політ, сканування ґрунту, облік земельного банку, ERP (інформаційна система, що оптимізує ресурси, робочі процеси та здійснює контроль), CRM (система управління взаємовідносинами з клієнтами) та софт для управління підприємством, адаптоване програмне забезпечення, безпілотні літальні апарати-моніторинги, трекінг техніки та облік пального, контроль зрошення, GPS-навігація тощо.

За інформацією департаментів агропромислового розвитку облдержадміністрацій в агропромисловому комплексі України реалізується 474 інвестиційних проектів загальною вартістю майже 41,3 млрд. грн. Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств і організацій – понад 74,3 % загальної вартості. Соціальний ефект – понад 16 тис. робочих місць. Напрямки реалізації інвестиційних проектів включають розвиток скотарства, свинарства, птахівництва, обробка і зберігання зернових та технічних культур, овоче- та фруктосховища, багаторічні насадження, зрошення. Загалом капітальні інвестиції у сільське господарство, лісове та рибне господарства зросли у 2017 р. в порівнянні з 2016 р. на 30,7 %. При цьому освоєно (використано) інвестицій понад 57,8 млрд. грн. [1].

Проте, на шляху до впровадження агроінновацій виникає багато перешкод та ризиків, що визначають загрози економічній безпеці

товаровиробників. Як системні, так і безсистемні ризики потребують привітних заходів їх уникнення або прогнозованості. Відхилення фактичних показників від планових також формує загрози економічній безпеці підприємств. Виникають цінові ризики, які в кінцевому результаті впливають на функціонування сільськогосподарського товаровиробника. Інноваційні вкладення не завжди приносять очікувану фінансову окупність, оскільки в аграрній сфері є певні особливості впровадження інноваційних продуктів, зумовлені багатьма чинниками, які визначають можливості ефективності оцінки та застосування заходів економічної безпеки [2].

Стійкий інноваційний розвиток, враховуючи особливості їх впровадження в аграрному бізнесі, може бути забезпечений за умов мінімізації ризиків шляхом експертних оцінок інноваційних проектів з розробкою стратегій інноваційного розвитку.

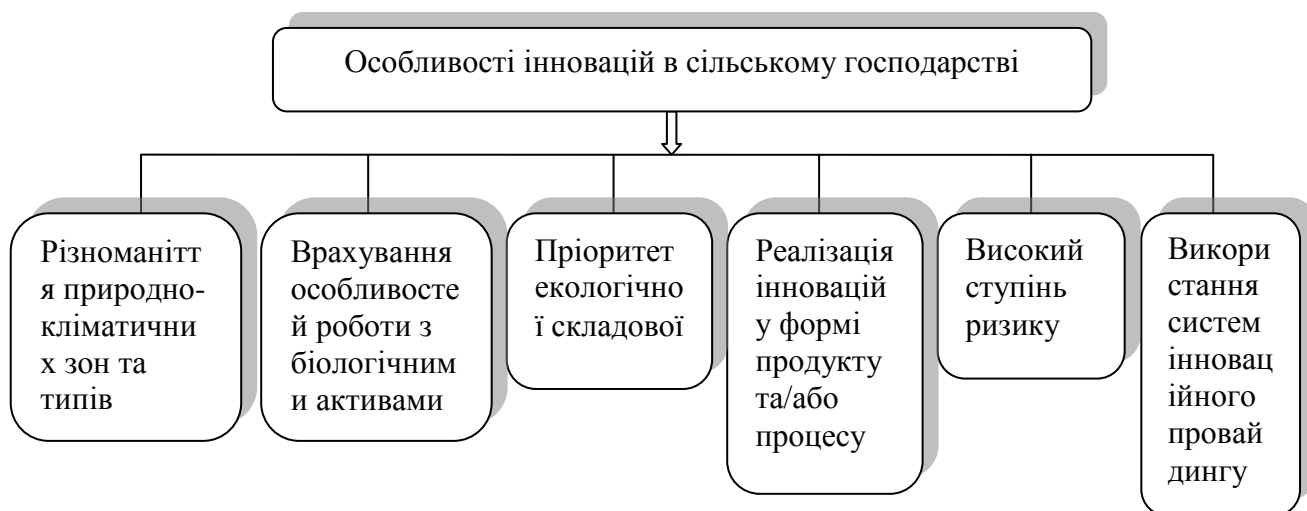

Рис. 1. Особливості інновацій в сільському господарстві

Джерело: розроблено автором з використанням [Волощук 2012, с. 63-70]

Своєчасна ідентифікація факторів ризику дозволить визначати їх категорію, що підвищить економічну безпеку та забезпечить пріоритетність реалізації інноваційних проектів.

Процеси впровадження інновацій в аграрну сферу обов'язковим елементом мають передбачати забезпечення умов соціально-економічного розвитку як товаровиробників, так і сільських територій, де вони здійснюють свою діяльність. Ключовою особливістю має бути пріоритетність дотримання

вимог соціальної відповідальності бізнесу, умови дотримання якої передбачають впровадження таких розробок, які б забезпечували створення додаткових робочих місць, сприяли поліпшенню навколишнього середовища, використання енерго- та ресурсозберігаючих технологій.

Список використаної літератури:

1. Міністерство аграрної політики та продовольства України.
http://minagro.gov.ua/system/files/Регіональні%20інвестиційні%20проекти%20в%20АПК%20України_0.pdf

2. Янковська О. І. Особливості інновацій в сільському господарстві
http://eprints.zu.edu.ua/8544/1/Янковська%20О.І._тези_Особливості%20інновацій%20в%20сільському%20господарстві.pdf

3. Волощук К. Б. Інноваційно-інвестиційний провайдинг агропромислових підприємств. Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С. З. Гжицького. 2012. Том 14. № 4 (54). С. 63-70.

УДК 330.332

Лазарєва О.В. д.е.н., доцент

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

м. Миколаїв,

СТВОРЕННЯ ЗЕМЕЛЬНО-МАЙНОВИХ КОМПЛЕКСІВ ЯК УМОВИ ІННОВАЦІЙНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В сільському господарстві інноваційним важелем розвитку сільськогосподарських підприємств є створення земельно-майнових комплексів у складі адміністративно-територіальних утворень.

При цьому земельно-майнові комплекси повинні охоплювати сфери діяльності у таких галузях, як сільськогосподарські підприємства та

об'єднання, система рослинництва, система тваринництва, обслуговуючі і підсобні промислові виробництва, допоміжні виробництва сільськогосподарських підприємств, комплекси матеріально-технічного забезпечення, торговельна мережа, переробка відходів, рекреаційні, природоохоронні та оздоровчі, освітні, соціальні, будівництво, інноваційна інфраструктура.

З метою координації окремих видів діяльності у сфері виробництва, переробки, зберігання та збуту продукції всі види підприємств мають право на створення об'єднань, серед яких найбільш виразно проявляються: агрофірми, асоціації, корпорації, холдинги, консорціуми та ін.

Хоча найкращим варіантом розвитку таких об'єднань є земельно-майновий комплекс інноваційної інфраструктури, до якого мають входити центри, що здійснюють спостереження за якісним станом ґрунтового покриву з метою адекватного реагування на ситуацію та відділи маркетингу, завданням яких є планування розвитку земельно-майнового комплексу, контроль за його роботою.

Не виключаємо важливість створення технопарків, які поєднують в собі наукові дослідження, інноваційну діяльність та нововведення у розвиток сільських територій. Проте в Україні технопарки не знаходять свого широкого поширення, як, наприклад у США, Німеччині, Голландії, Великій Британії [Геєць. 2006, с. 191].

Формалізуючи земельно-майнові комплекси як самостійні сфери діяльності у рамках конкретних адміністративно-територіальних утворень вважаємо, що методологічний підхід до створення сільськогосподарських підприємств має полягати в тому, що агропідприємство має функціонувати як система, що забезпечує синергетичний ефект, при якому досягається така послідовність: освіта – наука – бізнес – достойне життя.

Визначальним моментом для у формуванні земельно-майнових комплексів є розробка землевпорядної документації для кожного із земельно-майнових комплексів – встановлення меж адміністративно-територіальних

утворень, встановлення меж населених пунктів, розмежування земель державної і комунальної власності, розробка документації щодо створення земельно-майнових комплексів, землеустрій сільськогосподарських землекористувань.

При цьому наукову методологію землеустрою сільськогосподарських землекористувань слід розглядати у контексті міжфакторної взаємодії земельно-майнових комплексів, що породжує нову якість проектів землеустрою: розміщення господарських дворів, розміщення інженерної інфраструктури, організація земельних угідь, впорядкування території ріллі, багаторічних насаджень та кормових угідь, визначення соціально-економічної ефективності, визначення ступеня запобігання екологічних збитків.

Передумовою розробки землевпорядної документації на земельно-майнові комплекси є зонування земель за категоріями та типами землекористування з врахуванням еколого-економічної придатності земель та суспільних потреб.

Зазначена, що представлена інноваційна модернізація розробки проектів землеустрою земельно-майнових комплексів є засобом ефективного розвитку сільськогосподарських підприємств. При цьому фінансові ресурси доцільно переорієнтувати на підтримання інноваційної діяльності. Визначальною умовою розвитку сільських територій, зростання соціально-економічного добробуту мають бути і внутрішні інвестиції за рахунок заощаджень громадян.

Крім того, кожний вид бізнесу, в рамках того чи іншого земельно-майнового комплексу, повинен супроводжуватися розробкою бізнес-плану, який визначатиме результат господарської діяльності. Така практика, будучи перенесена на решту територій адміністративно-територіальних утворень (сільські ради, райони), забезпечить розв'язання проблем, що нині існують в аграрному секторі економіки.

Для цього необхідно сформувати конкурентне ринкове середовище через розвиток альтернативного недержавного підприємницького сектора економіки з

наданням пільгової допомоги стартового капіталу на основі інвестиційної привабливості бізнес-планів земельно-майнових комплексів.

Отож вважаємо, що ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств у великій мірі визначається ступенем їх інтеграції в системі земельно-майнових комплексів, які охоплюють всі суспільно-важливі сфери господарської діяльності у межах адміністративно-територіальних утворень.

Список використаної літератури

Геєць В.М. Інноваційні перспективи України / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. Харків: Константа, 2006. 272 с.

УДК 658.152 : 658.589

Пурха В.С., магістрант

Ємець О.І. к.е.н., доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ

Основою економічного зростання будь-якої країни слугує активна інноваційно-інвестиційна діяльність на базі використання досягнень науково-технічного прогресу. Структурну перебудову української економіки можна здійснити лише за умови пріоритетності інноваційного шляху розвитку, а також утвердити Україну як конкурентоспроможну високотехнологічну державу.

Інвестиційний розвиток господарюючого суб'єкта є структурованою сукупністю декількох взаємозв'язаних аспектів, таких як: інституційний,

економічний, нормативно-правовий, інформаційно-аналітичний. Зазначені аспекти є взаємозв'язаними, їх структуризація і розподіл пріоритетів між ними, на наш погляд, дозволяє мати чітке уявлення про розробку і реалізацію стратегії інвестиційного розвитку підприємства на засадах економічної безпеки (Ємець 2017, с.220).

Ефективне співвідношення і використання чинників зростання інвестицій та основних шляхів інноваційного розвитку підприємств, а також тісний взаємозв'язок через систему управління між інноваційною, виробничою та маркетинговою діяльністю приводять до позитивного результату здійснення інноваційної стратегії.

Важливим елементом фінансового механізму інноваційного розвитку є державне стимулювання, яке, на нашу думку, можна розділити на дві групи: пряме та непряме.

У більшості європейських країн збільшуються масштаби фінансування інноваційних досліджень і розробок з усіх джерел, зростає також їх результативність.

Зарубіжна практика свідчить, що в умовах нестабільного розвитку економічних систем, що характеризуються високим рівнем інфляції та кризових явищ, важелі прямого стимулювання з боку держави (дотації з державного бюджету, субвенції) повинні відступити на другий план. Вирішальна роль тут належить важелям непрямого стимулювання: податковим пільгам, кредиту, відсотковим платежам за кредит, страхуванню, амортизаційним відрахуванням та ін.

Варто зауважити, що ідеального джерела фінансування інновацій не існує, у кожного з перелічених є свої переваги і недоліки. До прикладу, у разі високого терміну окупності інновацій відволікання значних обсягів прибутку може сповільнити виробничий процес. Багато підприємств є низькорентабельними, тому не можуть самостійно фінансувати інноваційні проекти, особливо, якщо вони пов'язані з ризиками.

Різноманітність інструментів впровадження інновацій на українському ринку дозволяє компаніям вибрати прийнятні фінансові інструменти та побудувати власний механізм, який буде відповідати обсягу ресурсів, потребам, внутрішнім корпоративним особливостям та управлінським уподобанням.

У випадку відмови від залучення іноземного капіталу, відмови від співпраці з іншими державами, від реформації заради вступу в міжнародні організації нас чекає економічна стагнація й поступова втрата суверенітету (Ємець 2017, с.300).

На макроекономічному рівні в сучасних умовах необхідна зміна акцентів у аграрній політиці. По-перше, зміна сировинного вектору українського АПК в напрямок високотехнологічного та продуктивного агровиробництва, з урахуванням екологічного аспекту. По-друге, необхідний курс на підвищення рівня безпечності продовольства, що здатен підвищити якість харчування споживачів і забезпечити приріст високомаржинального експорту. І по-третє, нарощення виробництва та експорту продукції з високою часткою доданої вартості, завдяки чому зменшується залежність українського АПК від волатильності сировинних ринків.

До важливих позитивних змін впровадження інновацій у аграрне виробництво належать:

- 1) підвищення урожайності сільськогосподарських культур;
- 2) підвищення рентабельності діяльності аграрних підприємств;
- 3) підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- 4) підвищення якості продукції та економія виробничих ресурсів;
- 5) впровадження енерго та ресурсозберігаючих технологій.

Можемо зробити висновок, що в Україні один з основних шляхів розвитку сільського господарства є інноваційний. Лише завдяки інвестиціям в інновації АПК Україна має реальні шанси стати визнаним лідером з експорту конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції.

Список використаної літератури:

1. Ємець О.І. Інтеграція як пріоритетна точка у реформуванні країни в поняттях інвестиційної привабливості / О.І.Ємець // Уроки Реформації – шанс для України. Збірник наукових праць / Упоряд. канд. пед. наук, доц. Генік Л. Я. – Івано-Франківськ: Плай, 2017. – С.279-300.

2. Ємець О.І. Концептуальні підходи до організації розвитку інвестиційної діяльності підприємств на засадах парадигми економічної безпеки / О.І.Ємець // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – Збірник наукових праць – № 875 Серія: менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – Львів: Видавництво Львівської політехніки. – 2017. – С. 215-222.

УДК 65.014.1 : 006.83

Ємець О.І. к.е.н., доцент

Хилько М.М. магістрант,

Красій Ю.І. магістрант

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

На більшості підприємств, що займаються виробництвом і обслуговуванням, витрати на задоволення очікувань споживача в області якості складають значні суми, що у дійсності не знижують величину прибутку, тому представляється логічним, що витрати на якість повинні бути виявлені, оброблені і представлені керівництву подібно іншим витратам. На жаль, багато керівників не мають можливості одержувати наочну інформацію про рівень витрат на якість просто тому, що в компанії немає системи для їхнього збору й

аналізу, хоча реєстрація і підрахунок витрат на якість – не складна, уже відпрацьована процедура. Визначені один раз, вони забезпечать керівництво додатковим могутнім інструментом керування.

Ефективне управління якістю продукції залежить повинна здійснюватись на протязі всього процесу виробництва, тому для підприємств стає важливою діяльність із формування та забезпечення якості (Маховка 2016, с.190).

Дослідження різних наукових підходів до управління якістю продукції, а зокрема тотального управління якістю (TQC) та загального менеджменту якості (TQM) дозволило на теоретичному рівні встановити, що при побудові системи управління якістю слід використовувати комплексне поняття якості, що базується на системно-інтегрованих засадах.

В сучасних ринкових умовах управлінський елемент виступає головною мотивацією використання ефективної системи менеджменту якості. На нашу думку, доцільно до «петлі якості» включити таку підсистему, як мотивація праці, що визначається реальною практикою організації та впровадження систем управління якістю на вітчизняних підприємствах.

Для отримання ПП «Креатив Плюс» максимально високих результатів необхідно найбільш повно реалізувати його ринкові можливості та забезпечити максимально високий рівень його внутрішньої ефективності. Автором доведено, що у практиці менеджменту вибір методів оцінювання показників якості продукції залежить від самого підприємства і, в першу чергу, від поставлених цілей.

Наявність на досліджуваному підприємстві сучасного устаткування та високотехнологічного обладнання дозволяє забезпечити високу якість відбілювальної глини за помірну вартість, що внаслідок дає всі можливості успішно конкурувати не лише на місцевому, але й на національному ринках.

ПП «Креатив Плюс» виготовляє сертифіковану продукцію, що підтверджено висновком державної санітарно-епідеміологічної експертизи, сертифікатом безпеки, паспортом безпечного використання продукту, сертифікатом аналізу.

Нами доведено, що резерви зростання ефективності системи управління якістю на ПП «Креатив Плюс» визначаються як комплекс якісних важелів і впливів на підвищення ефективності управління розвитком підприємства на основі дослідження СМЯ.

Політика підприємства у сфері якості є актуальною, цілі сфери якості відповідають стратегічним цілям підприємства, однак система менеджменту якості не повністю відповідає вимогам ISO та потребує змін на основі розроблених корегуючих, попереджувальних дій та заходів щодо усунення недоліків СМЯ на досліджуваному підприємстві.

Визначено, що підвищення достовірності результатів оцінювання ефективності системи менеджменту якості досягається шляхом врахування доходу (прибутку) від впровадження системи, витрат на її впровадження, функціонування та попереджувальні заходи згідно з витратним підходом до розрахунку ефективності СМЯ.

Аналіз витрат на якість проводиться в основному з метою визначення найважливіших і першочергових задач по підвищенню якості. У залежності від цілей, задач аналізу на якість і можливостей одержання необхідної інформації методи керування витратами можуть бути різні. На це впливає і проходження продукцією визначеного етапу діяльності підприємства.

В сучасних умовах підприємства ВТК є контролюючою організацією, головний обов'язок якої полягає в запобіганні випуску продукції, що не відповідає СТП та інструкційно-технологічним картам, технічним описам.

ВТК виконує такі завдання як регулювання відносин із замовниками, регулювання якості виробів, що випускаються, координація робіт всіх відділів, виробничих ділянок підприємства, що направлена на забезпечення стабільного високого рівня якості продукції підприємства. ВТК контролює якість сировини, напівфабрикатів по всьому виробничому циклу, а також здійснює контроль якості готової продукції.

Сьогодні все актуальнішим серед вітчизняних підприємств стає питання побудови системи менеджменту якості та підтримки її в діючому стані (Сімкова

2016, с.483). Для вдосконаленню системи управління якістю, керівництву підприємства можна запропонувати створити на базі відділу ВТК службу контролю якості, а також в перспективі запровадити комплексну систему якості на підприємстві, частиною якої буде система аналізу якості керівництвом підприємства.

Список використаної літератури:

1. Сімкова Т. О., Кириченко А. І. Тенденції розвитку систем управління якістю підприємств України за рахунок впровадження світових стандартів. // Економіка та управління підприємствами – 2016 – Випуск 7. – Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/81.pdf.

2. Маховка В.М. Формування системи управління якістю продукції підприємства в сучасних умовах господарювання / В.М. Маховка, В.М. Вишовський // Економічний форум: наук. журн. – Луцьк: Луцький Нту, 2016. – № 2. – С.189-193.

УДК 666.791

Гіренко Ю.О., м.н.с.

Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки”

м.Київ

ОКРЕМІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ХМЕЛЯРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Галузь хмелярства – важлива складова агропромислового сектору економіки. Адже, хміль, як основний продукт галузі широко використовується у промисловому виробництві, особливо у пивоварінні. Проте, за останні роки, у вітчизняному хмелярстві відбулось значне скорочення натуральних і вартісних показників. Так, за період з 2005 по 2016 роки, продуктивні площі хмелю

скоротились з 665 до 128 га , а кількість діючих підприємств – з 46 до 5 од. Виробничі витрати, з розрахунку на 1 га , за досліджуваний період, збільшились – з 13,1 до 111,2 тис. грн . Повна собівартість 1 ц реалізованого хмелю зросла – з 2,1 до 5,9 тис. грн.

Враховуючи значну, щорічну потребу українського ринку в хмелярській продукції (100 т), вважаємо актуальним у запропонованій статті розглянути можливі шляхи збільшення економіки виробництва вітчизняного хмелю [1].

Можливість збільшення економічної ефективності хмелярських підприємств, тісно пов'язана зі здійсненням модернізаційних змін на інноваційній основі. При цьому, пріоритетними об'єктами модернізації мають бути не лише основні засоби, а й матеріальні ресурси (оборотні засоби сфери виробництва) та людський капітал. Останній, на наш погляд, необхідно модернізувати в першу чергу. Адже, як свідчить досвід успішно функціонуючих підприємств Європи, Сполучених штатів Америки, Японії та інших високо розвинених країнах, первинним і вирішальним чинником формування конкурентних переваг підприємства є його персонал, а саме наявність в останнього найсучасніших професійних знань, умінь і навичок, здатності швидко адаптуватися до постійно мінливого зовнішнього середовища та максимально використовувати існуючі й приховані можливості у процесі діяльності.

Таким чином, подальший розвиток виробництва хмелепродукції має відбуватися інтенсивно – екстенсивним шляхом, тобто з акцентуванням уваги на чинники підвищення урожайності хмелю, поліпшення його якісних характеристик. Збільшення ж площі посадки культури повинно носити похідний характер, за виключенням тих підприємств, в яких площа хмелю менша 15 га (за результатами дослідження науковців – хмелярів встановлено, що впровадження сучасної прогресивної техніки і технології вирощування хмелю доцільне на площі від 15 – 20 га).

Ключовими заходами підвищення урожайності хмелю можуть бути наступні:

– впровадження у процес формування молодих хмільників технології вирощування саджанців на зразок «in vitro» для отримання оздоровленого високо продуктивного садивного матеріалу;

– застосування висококонкурентних сортів хмелю вітчизняних та закордонних селекцій.

– застосування добрив і засобів захисту рослин на органічній основі (широке використання мікроорганізмів, а не хімічних препаратів);

– підвищення рівня механізації та автоматизації виробничих процесів, що забезпечить зменшення втрат продукції (погіршення якісних параметрів) і збільшення рівня використання генетичного потенціалу урожайності сортів хмелю.

Крім того, пропонуємо хмелярам об'єднатися в обслуговуючі кооперативи для реалізації можливості придбання гранулятора та переробки шишок хмелю у гранули. Як свідчить практичний досвід, якісні характеристики хмелю при цьому не втрачаються, зберігання і транспортування його дешевше (порівняно з шишками хмелю), а ціна реалізації – значно вища. При цьому, рекомендуємо надавати перевагу виробництву гранульованого хмелю типу 90, який користується значно більшим попитом у пивоварів порівняно з гранульованим хмелем типу 45 (в останнього вміст альфа – кислоти у 2 рази вища).

Реалізація програми інвестиційного забезпечення модернізації підприємств галузі хмелярства забезпечить оновлення та нарощування авансованого капіталу хмелярів та якісно покращить систему маркетингу суб'єктів господарювання. Ключовими напрямками тут мають бути, розробка та впровадження у практичну діяльність хмелярських підприємств системи формування попиту на хмелепродукцію та системи стимулювання її збуту, включаючи вихід на світовий ринок.

Таким чином, досягнення економічної ефективності – важливий аспект розвитку вітчизняних хмелярських господарств. В запропонованій статті, розглядаються деякі шляхи поліпшення основних напрямів виробництва

хмелярської продукції в Україні, що в перспективі матиме позитивний вплив на динаміку економічних показників.

Список використаної літератури:

1.Гіренко Ю. О. Інвестиційне забезпечення модернізації хмелярських підприємств в Україні / Ю. О. Гіренко. Економіка АПК. 2018. №1. С. 92 – 100.

УДК 657:631.162.

Жук О. І.

к. е. н, доцент кафедри обліку і аудиту

Шанюк О. М.

бакалавр спеціальності облік і оподаткування

ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника"

м. Івано-Франківськ

ПРОБЛЕМА УНІФІКАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

На сьогоднішній день управління підприємством є неможливими коли лишень у керівництва є інформація про доходи, витрати, стан майна на підприємстві. Інформацію яку потрібно для управління підприємством потрібна бути оперативною, зведеною, обов'язково порівняною. Нажаль в Україні фінансова і управлінська звітність належним чином не є досконалою. Багато підприємств конкурують і співпрацюють з іноземцями. Найглобальнішою проблемою є уніфікація бухгалтерського обліку. Щоб вирішити це питання потрібно зосередити зусилля на проблемах розвитку фінансових і інвестиційних ринків, це призведе до утворення нового виду обліку. Тому ця тема є актуальною в наш час.

Це питання розглядало багато вчених: А. Т. Сафарова, С. Ф. Голов, О. М. Петрук, О. Р. Охрамович, В. М. Пархоменко та інші. Вчені вдосконалювали фінансову звітність і систему рахунків. В процесі їх дослідження було виявлено негативні наслідки, тому що мало уваги приділяється теоретичним і практичним засадам уніфікації бухгалтерської системи, вона потребує більшого вивчення.

Щоб вирішити питання протиріч слід зазначити, що існує підхід облікової гармонізації. Окрему увагу приділено напрямкам гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів господарювання. Виділено зокрема такі: [Нищенко 2008, с. 8].

- гармонізація з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та Міжнародними стандартами фінансової звітності;
- гармонізація бухгалтерського обліку та звітності в Україні з директивами ЄС;
- гармонізація обліку всередині країни.

Існує декілька підходів, щоб визначити поняття “уніфікації”:

Наприклад Голов С. Ф. стверджував: “Уніфікація означає що форма переважається над суттю, це дуже суперечить над принципом, а наслідком є постійне збільшення рядків у звітності, це значно сприяє унеможливленню відображення галузевої діяльності підприємства” [Голов 2010, с. 5].

Петрук О. М. вважав що процес уніфікації є одним з найдієвішим зведенням бухгалтерського обліку в єдину форму звітності [Петрук 2005, с. 358].

На даний час в розвитку бухгалтерської системи уніфікації вчені наголошують на трьох рівнях: міжнародний, національний, регіональний, та на рівні підприємства.

Всі ці рівні розвиваються, що дає змогу позитивно розвивати систему бухгалтерського обліку. В Україні принцип уніфікації проводиться відповідно до міжнародних стандартах.

Обліковий реєстр є прикладом уніфікації документів. Він не є

обов'язковим для застосування, але носить рекомендаційний характер. Також План рахунків бухгалтерського обліку в нашій державі є уніфікованим, незважаючи, що в міжнародних стандартах єдина структура Плану рахунків бухгалтерського обліку [Охрамович 2010 с. 156].

Давайте розглянемо позитивні аспекти уніфікації, якщо ми об'єднаємо документи, то нам потрібно буде створити єдині форми оформлення господарських операцій. Це призведе до того що уніфікація буде обов'язковою умовою для ведення бухгалтерського обліку. На даний час в Україні відповідно до статті 8 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, зазначено що підприємство саме має право вибирати форму бухгалтерського обліку з урахуванням обробки даних.

Наші поради для підприємства щодо уніфікації це:

- зменшити кількість різновидів документів;
- звести документи під один стандарт;
- створити вимоги, яким будуть відповідати документи бухгалтерського обліку.

Процес уніфікації допоможе підприємству в проведенні документації, сприяє формуванню єдиної, повноцінної зведеної інформації.

Дані дослідження ми можемо практично застосувати на підприємствах України.

Отже, на сьогоднішній день в Україні є загроза припинення процесів уніфікації, тому що в нашій країні немає професійного ведення управлінського обліку. Для вирішення проблем з уніфікацією, потрібно вносити зміни до Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Щоб регулювати проблему уніфікації потрібно звернутися до закордонних надбань, де ведення бухгалтерського обліку є регламентованим.

Список використаної літератури:

1. Нищенко Л. П. Гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності України з міжнародними стандартами : автореф. дис... канд. екон. наук. Київ, 2008. 20 с.

2. Голов С. Ф. Уніфікація як гальмо розвитку бухгалтерського обліку в Україні. Бухгалтерський облік і аудит. 2010. № 7. С. 3-7.
3. Петрук О. М. Гармонізація національних систем бухгалтерського обліку. Монографія. Житомир, 2005. 420 с.
4. Охрамович О. Р. Проблемні аспекти уніфікації бухгалтерського обліку. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Серія Економіка. 2010. № 2(50). С. 156-171

УДК 338.

Попович О.

бакалавр спеціальності обліку і оподаткування

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

м. Івано-Франківськ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Малі підприємства відіграють важливу роль у розвитку підприємництва. Держава надає їм всебічну підтримку, оскільки вони забезпечує велику кількість робочих місць, впровадженню досягнень науково-технічного прогресу у виробництво тощо.

Кожна людина має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Це право базується на реальній можливості здійснення особою на власний розсуд і ризик господарської діяльності, не забороненої законом, з метою одержання прибутку.

Кількісними критеріями зарахування підприємств до категорії малих є чисельність зайнятих на них працівників, обсяг валової виручки, обсяг податку, балансова вартість активів тощо.

Малими є підприємства, які не відповідають критеріям для

мікропідприємств та показники яких на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному, відповідають щонайменше двом із таких критеріїв [4]:

- балансова вартість активів – до 4 мільйонів євро;
- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – до 8 мільйонів євро;
- середня кількість працівників – до 50 осіб.

Стан розвитку малого підприємництва України впродовж останніх років свідчить про стійку тенденцію до зростання цього сектору економіки держави. Так, кількість зайнятих працівників на підприємствах за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2016 році для великих підприємств становило 22153 осіб, середніх – 70975, малих – 52140 та мікропідприємств – 19376 [1].

Основні принципи функціонування малих підприємств в Україні сформульовані в ГКУ (ст. 44) [3]:

- вільний вибір видів підприємницької діяльності;
- самостійне формування програми діяльності; добір постачальників і споживачів продукції, що виробляється; залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом; встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону;
- вільне наймання працівників;
- комерційний розрахунок та власний комерційний ризик;
- вільне розпорядження прибутком, що залишається після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом;
- самостійне здійснення зовнішньоекономічної діяльності, використання частки валютного виторгу на свій розсуд.

Недоліками малого підприємництва є:

- великий комерційний ризик пов'язаний із залученням особистих коштів;
- малий бізнес сильно залежить від економічних коливань;

- слабка сприйнятливність до найновіших досягнень НТП;
- обмеженість фінансових ресурсів;
- функціонування малих підприємств значною мірою залежить від рівня інфляції;
- низька продуктивність праці і прихована інтенсифікація.

Малі підприємницькі структури є досить нестійкими. Статистичні дослідження, проведені в США та інших західних країнах, свідчать, що з 100 фірм, які розпочинають діяльність одночасно, у перший рік свого існування зазнають невдачі 20, в другий – 17, на кінець третього року продовжують функціонувати близько половини фірм, а на кінець п'ятого – тільки 33 % [2].

Мале підприємство користується правами юридичної особи, тобто самостійно розпоряджатися майном, коштами, укладати договори з іншими підприємствами, а також несе відповідальність за результати своєї діяльності.

Малі підприємства можуть відкривати у банках розрахункові, валютні, поточні, депозитні та інші рахунки на комерційній договірній основі, за допомогою яких потім здійснюються розрахунки підприємства з іншими підприємствами, а також розрахунки з бюджетом, позабюджетними фондами тощо.

Метою діяльності підприємства є задоволення попиту на товари та послуги, змінення позицій на ринку, підвищення іміджу, проте головною метою діяльності є отримання надприбутку.

Для досягнення поставлених цілей необхідно особливу увагу приділити побудові ієрархії “дерева” цілей, здійснити конкретизацію цілей більш високого рівня в цілі нижчого рівня та доведення їх до кожного виконавця.

Мале підприємство самостійно визначає, що, як і для кого виробляти (продавати, надавати послуги та ін.), виходячи з своїх інтересів і виробничих можливостей. Самостійно здійснює матеріально-технічне забезпечення власного виробництва і капітального будівництва через систему прямих угод (контрактів) або через товарні біржі та інші посередницькі організації.

Відносини малого підприємства з іншими підприємствами,

організаціями та громадянами в усіх сферах господарської діяльності регламентуються договорами. Малі підприємства вільні у виборі предмета договору, визначенні зобов'язань, будь-яких інших умов господарських взаємовідносин, що не суперечать законодавству.

Мале підприємство реалізує свою продукцію, інші матеріальні цінності відповідно до прямих угод (контрактів), державного замовлення, через товарні біржі, мережу власних торговельних підприємств.

Великий корпоративний бізнес зацікавлений у співпраці з малим бізнесом для зменшення власного інвестиційного ризику в конкурентній боротьбі за нові споживчі ніші на ринку.

Інтересом суб'єктів регіональної та муніципальної влади є надходження до відповідних бюджетів, зниження соціального навантаження на витрати державного бюджету (бідність, безробіття тощо), а також позабюджетне фінансування створення муніципальної та регіональної інфраструктури і задоволення потреб жителів без використання бюджетних засобів.

Висновки. Аналіз стану та проблем розвитку малого бізнесу в Україні свідчить про те, що подальший розвиток ситуації без активного та позитивного втручання держави може привести до згортання (в основному – через подальшу тінізацію) даного сектора економіки з відповідним загостренням економічних проблем та посиленням соціальної напруги.

Для вирішення цієї проблеми в Україні потрібно створити ряд заходів:

– необхідні створення відповідної нормативно-правової бази, яка б забезпечувала вільний розвиток цих сфер економіки та складала законодавчу основу створення організаційно-економічних умов реалізації конституційно закріпленої свободи підприємництва.

– необхідний подальший розвиток та вдосконалення ринкової інфраструктури, яка б забезпечувала підтримку та функціонування в першу чергу малого та середнього бізнесу.

– потрібне чітке визначення статусу та функцій системи центральних та регіональних органів державного управління, які проводять державну

політику підтримки та координації розвитку підприємництва.

– комплексна підтримка малого бізнесу повинна мати у складі: інформаційне забезпечення, підготовку кадрів, профорієнтацію, відбір та просування бізнес-проектів, консалтинг, пошук інвесторів, отримання кредитів, страхування, гарантії та здійснення контролю для інвесторів, отримання державних контрактів та субпідрядів, запуск системи малих підприємств.

Список використаної літератури:

1. Головне управління статистики у Вінницькій області [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua/index.php/statistical-information.html>.

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: офіційний веб-сайт Державної служби статистики. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV./ Відомості Верховної Ради(ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.

4. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 р. № 996-XIV, із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

ТЕНДЕНЦІЇ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ТА МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Нові виклики, що з'являються у методології передбачення вимагають вміння застосовувати специфічні інструменти прогнозування і управляти керованими процесами. Передбачливий підхід – це істотний компонент процесу ухвалення рішення.

Сьогодення потребує добре проінформованого передбачення політичних подій. Важливо приймати життєздатні рішення в умовах і контексті невпевненості.

З погляду прийняття більш ефективних рішень, підприємства мають бути готові до наслідків можливих різноманітних загроз і можливості скористатись резервами отримання креативних відповідей. Добрі традиції стратегічного планування дають змогу виокремити тенденції альтернативних інструментів та методів дослідження.

Розробка *сценаріїв розвитку подій* займає проміжне положення між експертними методами та методами моделювання. Один із найвідоміших фахівців з розробки сценаріїв розвитку окремих підприємств і державних установ П. Шварц (включаючи, наприклад, фірми «Ройал-Датч-Шелл», «Вольво», Лондонську фондову біржу та Білий дім США) визначав *сценарії*, з одного боку, як «інструмент упорядкування власного розуміння про альтернативи розвитку зовнішнього середовища, в якому доведеться приймати рішення щодо розвитку підприємства, а з іншого боку, визначення організаційних заходів, які б допомогли нам перетворити наші очікування (мрії) на наше реальне майбутнє».

Узагальнення методів розробки сценаріїв наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Методи розробки сценаріїв

Назва методу	Суть методу
1	2
Метод посилянь	Використовується система передумов, на базі яких створюються заключні висновки про можливість розвитку підприємства чи організації
Метод системи діаграм	Дає змогу описати цілі (наявні стратегії) організацій та сценарії розвитку кожної з підсистем, що впливають на структуру та зміст стратегій
Метод критичних полів	Базується на вивченні структури прийняття рішень у системі. Розробки сценаріїв ідентифікують ключові точки прийняття рішень, які допомагають реструктуризувати систему.
Метод «заголовків газет»	Записується один чи кілька гіпотетичних заголовків для деяких майбутніх подій, визначаються причини подій, які призвели до ситуації, що склалася, а потім пропонуються можливі рішення зміни ситуації, оголошеній у заголовку.
Метод «логіки можливого розвитку»	Генеруються різні альтернативи, базуючись на визначенні загальних факторів розвитку процесу або явища.
Метод Сааті	Особливістю цього методу є необхідність додержання умови фокусування (зосередження) різноманітних уявлень експертів стосовно досліджуваного процесу на основі «причинної» перспективи процесів, які закладаються у сценарій. Таке «зосередження» досягається за допомогою використання ієрархічних мереж для кожного зі сценаріїв.

Продовж. Табл. 1.	
1	2
Матриця перехресного впливу подій	Зв'язки між цими більш-менш залежними подіями доцільно аналізувати в матричній формі, залучаючи експертні оцінки, які б характеризували майбутнє на певному проміжку часу.
Метод Байеса	Використовується для альтернативних варіантів розвитку і дозволяє зорієнтувати експертів на їх максимально реалістичну оцінку.

У кожному з форсайт-досліджень може використовуватись комбінація різних методів. Їх доцільність визначають експерти в кожній конкретній ситуації. Сучасні методи досліджень з урахуванням прогностичних моделей розвитку суспільства, які використовуються в процесі реалізації форсайт-досліджень можуть виявитися найбільш адекватними за умови залучення максимальної кількості експертів-учасників цільових аудиторій.

Вважаємо, що поглиблення і удосконалення методологічних засад вітчизняних наукових досліджень сприятиме підвищенню ефективності функціонування підприємств різних сфер, зокрема й аграрної.

Список використаної літератури:

1. 2018: виклики і можливості.[Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://uifuture.org/uploads/content/2/096be5b821-analytics-prognoz-2018-year.pdf>
2. Федулова Л. І. Новітні підходи до формування стратегії розвитку регіонів: методологія «Форсайт». [Електронний ресурс]. Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/zbirnik_RE_4_139.pdf. (03.04.2011)

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Інноваційна діяльність має важливе значення для розвитку сучасного сільськогосподарського виробництва і полягає у наявності високого технологічного рівня впроваджуваних інноваційних продуктів. Її мета є повне задоволення запитів споживачів за кількістю і якістю продукції, послуг при мінімальних витратах на їх розробку, впровадження та реалізацію.

Перехід аграрних підприємств на інноваційну модель розвитку є перспективним напрямом, який створює сприятливе середовище для підвищення рівня конкурентоспроможності виробництва і продукції, нарощування експортного потенціалу та покращення результативних показників діяльності суб'єктів.

Стратегічні цілі інноваційного розвитку аграрних підприємств визначаються в контексті зі Стратегією інноваційного розвитку України на 2009-2018 роки та на період до 2039 року [3] та Стратегією інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки [4].

Стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності аграрних підприємств окреслено в Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності» [2]: підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу комплексу; дотримання якісних параметрів виробництва та підвищення рівня конкурентоспроможності продукції; розширення ринків збуту продукції; удосконалення системи ціноутворення; забезпечення екологічної складової виробничого процесу; організація раціональної інфраструктури, поглиблення міжгалузевої кооперації; запровадження

ресурсозберігаючих технологій; активізація інвестиційної діяльності за рахунок зовнішніх джерел фінансування; надання пріоритетності вітчизняним товаровиробникам.

Політика інноваційних перетворень в агропромисловому виробництві включає набір трьох основних стратегічних компонентів, діяльність яких сконцентрована у господарській площині її реалізації [1]:

- 1) стратегія інституційно-правового забезпечення інноваційної діяльності і формування інтелектуального капіталу в АПВ;
- 2) механізм державної підтримки інноваційного розвитку;
- 3) механізм трансферу інновацій.

Вибір стратегії, форм і важелів механізму державного регулювання інноваційного розвитку, а також інструментарій комерціалізації інноваційних продуктів визначається поставленими завданнями і принципами національної інноваційної політики.

Впровадження інновацій у аграрних підприємствах має низку проблем: низький рівень державної підтримки підприємств; недостатнє фінансування; низький розвиток інноваційних досліджень в сільському господарстві в Україні; сезонність діяльності підприємств; різноманітність природно-кліматичних умов та вирощуваної продукції тощо.

На основі узагальнення результатів наукових досліджень інноваційного розвитку аграрних підприємств виділимо основні перспективні напрями стратегії інноваційного розвитку, які формують засади успішного функціонування підприємств:

- 1) удосконалення стандартів якості продукції з урахуванням вимог країн ЄС;
- 2) впровадження новітнього або модернізованого технологічного устаткування;
- 3) кластеризація системи економічних зв'язків між виробниками і переробниками сільськогосподарської продукції;
- 4) застосування ринкових стратегій просування продукції на ринок;

5) використання сучасних методичних підходів в процесі фінансового забезпечення інноваційного розвитку.

Отже, інноваційна діяльність є однією з фундаментальних складових ефективної стратегії та важливим інструментом забезпечення конкурентних переваг. Впровадження інновацій у діяльність аграрних підприємств дозволить радикально підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва та конкурентоспроможність продукції.

Список використаної літератури:

1. Крюкова І. О., Непочатенко В. О. Стратегія інноваційного розвитку пріоритетних галузей аграрного виробництва. Економіка: реалії часу. 2013. № 4. С. 133-141.

2. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні. Закон України №5460-VI від 16.10.2012. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17/ed20111002> (дата звернення: 22.04.18 р.).

3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2009-2018 роки та на період до 2039 року. Державне агентство України з інвестицій та розвитку URL: <http://www.in.gov.ua/>. (дата звернення: 28.04.18 р.).

4. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 рр. в умовах глобалізаційних викликів URL: www.pir.dp.ua/uploads/StrategizInnovRazvitiya (дата звернення: 28.04.18 р.).

МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Необхідність підтримки аграрного виробництва зумовлена залежністю продовольчої безпеки та стабільної роботи харчової галузі від ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств. Одним із способів вирішення проблем діяльності аграрних господарств є впровадження інноваційної діяльності.

Під стимулювання інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств ми розуміємо процес зовнішнього впливу на інтереси господарств та їхніх працівників, інших учасників інноваційного процесу, передусім суб'єктів фінансування інновацій, для появи у них спонукального мотиву у здійсненні інноваційної діяльності та підвищенні її ефективності.

Основними перешкодами, які стримують інноваційну діяльність вітчизняних підприємств, є відсутність фінансування, великі витрати та впровадження інноваційних розробок, відсутність коштів у замовника, високі кредитні ставки, недосконалість законодавства, труднощі з сировиною і матеріалами, високий економічний ризик, відсутність попиту на продукцію та недостатня інформація про ринки збуту.

Янковська О.І. визначає сутність поняття інновації у сільському господарстві як кінцевий результат впровадження новації у галузь сільського господарства (сорту рослин, порід тварин, засобів захисту рослин або тварин, технологій вирощування тощо) (Янковська 2009, с. 55).

Основними напрямками впровадження інновацій можуть бути такі, як:

1) розробка та освоєння нових технологій, пов'язаних із рослинництвом і тваринництвом;

2) забезпечення удосконалення оновлення техніко-технологічного потенціалу підприємств;

3) підготовка, навчання та перепідготовка професіоналів, здатних максимально ефективно використовувати техніку, обладнання і технології (Янковська).

До методів прямого впливу на стимулювання інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств відносять інструменти фінансово-бюджетної політики, фінансування НДДКР, освіти і підвищення кваліфікації в сільській місцевості, широко застосовуються адміністративні методи, що включають державні програми, директивне планування, інструменти зовнішньоторговельної політики і вони спрямовані на підвищення ефективності державного регулювання агросфери.

Непрямими методами державного регулювання сільського господарства являються інструменти цінової та податкової політики (держзакупівлі, гарантовані закупівельні ціни на основні види сільськогосподарської продукції, преференції в оподаткуванні); інструменти фінансово-кредитної та зовнішньоторговельної політики (пільгове кредитування, компенсація витрат сільгоспвиробників з придбання засобів виробництва шляхом надання субсидій на придбання добрив, отрутохімікатів і кормів.

Аналізуючи досвід зарубіжних країн, де сільське господарство відноситься до пріоритетних галузей економіки, можна виділити найефективніші методи державної підтримки інноваційної діяльності (Соболева 2017, с. 1311-1312):

- державні програми підтримки інноваційних підприємств, що виконують НДДКР за тематикою урядових організацій;

- пряме фінансування, цільові дотації на науково-дослідні розробки; надання позик, в тому числі без виплати відсотків;

- зниження державних мит для індивідуальних винахідників і подання їм податкових пільг;
- полегшення оподаткування для підприємств, діючих в інноваційній сфері;
- законодавче забезпечення захисту інтелектуальної власності та авторських прав;
- інформаційно-пошукові спеціалізовані сайти за прогресивними технологіями та інноваційними розробками, що дозволяють зацікавленим підприємствам швидко знайти необхідні технічні рішення і можливих партнерів.

Керуючись досвідом економічно розвинених країн світу з активізації інноваційної діяльності у сфері АПК, вважаємо, що необхідно вводити системну підтримку з боку держави в усіх процесах, які стосуються модернізації національної економіки. Доцільною є розробка комплексу законодавчих пропозицій для розбудови національної інфраструктури підтримки інноваційної діяльності в нашій країні. Їх реалізація може стати прискоренням інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Список використаної літератури:

1. Соболева Т. О., Залеліна О. С. Стимулювання інноваційної активності в аграрному секторі України. *Молодий вчений*. Київ, 2017. № 11 (51), С. 1309-1313
2. Янковська О. І. Інноваційний процес у сільському господарстві. *Наука і економіка: науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету*. 2009. № 4(16). С. 54–58.
3. Янковська О. І. Особливості інновацій у сільському господарстві. URL: http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2010_2/10yaoiicg.pdf (дата звернення: 02.05.2018)

НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ ВИРОБНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Ефективне ведення аграрного виробництва передбачає використання сучасних інструментів убезпечення його роботи від зовнішнього негативного впливу, який формує підприємницький ризик. Аграрний бізнес потребує захисту здебільшого від погодних ризиків. В даному випадку найдієвішим залишається агрострахування. Однак страхові послуги сільськогосподарським товаровиробникам надає лише незначна кількість страхових компаній, інформація про умови та порядок страхування неповна та важкодоступна, перелік послуг, які надають страхують страхові компанії, часто не відповідає потребам аграрних підприємств. В останні роки намітились позитивні тенденції щодо зростання основних показників роботи агрострахових компаній України. Ринок агрострахування України представлений 58 компаніями, які мають ліцензію на провадження такої діяльності, проте за результатами досліджень Міністерства аграрної політики та продовольства лише 13 страхових компаній працюють особливо активно. Протягом 2017 року збільшилася кількість договорів страхування сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень. Якщо 2016 року було укладено 793 договори, то в 2017 році – 957, серед них найбільше на Тернопільщині (98), Дніпропетровщині (94), Полтавщині (75). Сума зібраних страхових премій зросла до 204,4 млн грн. (на 30%). Це найвищий показник з 2005 року. Сільськогосподарські виробники особливу увагу звертають на суму відшкодувань страховими компаніями збитків, яких зазнають виробники в результаті страхових випадків. Розмір відшкодувань демонструє серйозність намірів страховиків повним обсягом

виконувати взяті на себе зобов'язання. За підсумками 2017 року сума відшкодувань становила 7,6 млн грн. [1].

Сільськогосподарські виробники недостатньо охоче користуються послугами агрострахового ринку. Вони розглядають агрострахування не як невід'ємну частину ведення агробізнесу, а як додадкове навантаження на витратну частину своїх бюджетів, сподіваючись, що в разі настання катастрофічних випадків, допоможе держава. Українські аграрії віддають перевагу традиційним і менш фінансово обтяжливим способам уникнення ризиків – диверсифікації [3]. Диверсифікація є одним із найуніверсальніших способів мінімізації ризику і “найдешевших”. Доки існує можливість розподіляти кошти за різними напрямками діяльності, результативність яких не пов'язана тісно між собою, доти існує можливість певною мірою уникати ризику. Агрохолдинги диверсифікують погодні ризики, обробляючи сотні тисяч гектарів в різних регіонах країни, а, відповідно, і в різних кліматичних зонах, а малі і середні агропідприємства – спеціалізуючись на вирощуванні багатьох культур і компенсуючи втрати, пов'язані з однією культурою, вирощуванням іншої.

Основною причиною відмови від агрострахування малими та середніми сільгоспвиробниками є невпевненість в перспективності власного бізнесу, в його збереженні і конкурентоздатності. Тому для сільськогосподарських виробників важливим є постійна співпраця із страховими компаніями: інформаційний супровід, надання консультативної допомоги, моніторинг, роз'яснення щодо того, як працюють страхові продукти, їх оновлення тощо. Агрострахування в США є винятково державною справою. Фермери сплачують лише частку вартості страховки. Решту доплачує держава. І це стимулює сільгоспвиробників страхуватися, бо страхові послуги стають для них фінансово доступними.

Українське агрострахування за своїми якісними показниками майже не поступається зарубіжним аналогам. Створені передумови для об'єктивної оцінки стану посівів, на які укладено договір страхування, та визначення

збитків унаслідок настання страхових випадків. Для завоювання довіри серед агровиробників українським страховим компаніям необхідно змінити підходи до ведення свого бізнесу – зосереджувати свою діяльність не на досягненні власного прибутку, а на потребах клієнтів. Лише така філософія бізнесу забезпечить компанії можливості на збільшення своєї частки на ринку агрострахування.

Важливим чинником усунення цінових ризиків є зберігання аграрної продукції. Реалізація зерна безпосередньо після збирання впливає на його якість і відповідно ціну. Комерційні елеватори невзможі задовільнити попит сільгоспвиробників у зберіганні зерна. Це стимулює виробників до будівництва власних потужностей з доробки і зберігання збіжжя. Це дозволяє господарствам оптимізувати операційні витрати на ці послуги. Закупівельні ціни на зерно трейдерів і переробників у західному регіоні – одні з найнижчих в Україні. Для отримання справедливої ціни за вирощену продукцію потрібна достатня забезпеченість сільськогосподарських виробників потужностями з доробки й зберігання зерна. Ці потужності мають бути максимально наближеними до місць виробництва. Це дозволить зберегти якість урожаю, запобігти втратам та реалізувати зерно в найвигідніший ціновий період. Однак, Львівщина, як і весь західний регіон, – один із найменш забезпечених у країні потужностями для зберігання збіжжя. Будівництво зерноскладів в господарствах створить додаткову зайнятість населення в міжсезонний період, що дозволить вирішувати не тільки виробничі, а й соціальні проблеми.

Забезпеченість потужностями із зберігання зерна у Львівській області становить 60-65% потреби. Сьогодні в наявності 710 зерноскладів, загальна потужність яких зі зберігання становить трохи більше за 900 тис.тонн. Серед них 22 сучасних елеватори з повним технологічним циклом, де може одночасно зберігатись 561,6 тис.тонн зерна. Сільськогосподарські підприємства й фермерські господарства мають 306 власних зерноскладів, здебільшого це склади підлогового зберігання, пристосовані приміщення, у яких може зберігатись до 500 тонн збіжжя. Протягом останніх трьох років база зберігання

зерна збільшилась на 170 тис.тонн. За нинішніх обсягів виробництва зерна додаткова потреба в потужностях для зберігання становить близько 300 тис.тонн одночасного зберігання [2].

Сільськогосподарські виробники, розуміючи важливість забезпечення потужностями зберігання зерна, вкладають кошти в будівництво сучасних елеваторів із високим рівнем механізації для проведення завантажувально-розвантажувальних і транспортних робіт, установками для активного вентилявання природним і штучно охолодженим повітрям. Загальна сума інвестицій у будівництво нових елеваторів перевищує 200 млн.грн. [2]. Держава відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу» та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для часткової компенсації коштів вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва» від 1 березня 2017 р №130 компенсуватиме аграрним виробникам 20% вартості придбаного елеваторного обладнання вітчизняного виробництва.

Список використаної літератури:

1. Концептуальні засади розвитку агостраховання в Україні. Сайт Українського Аграрного Страхового Пулу (<http://uaip.com.ua/>) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/008.htm. (дата звернення 15.04.2018).
2. Левицький Я. Львівщина нарощує потужності. *The Ukrainian Farmer*. №2 (98). 2018. С. 158.
3. Мірзоєва Т. В., Томашевська О. А. Управління ризиками агровиробників в умовах трансформаційних процесів. *Економіка АПК*. 2015. №9. С. 39-44.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ЕНЕРГЕТИЧНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Запорукою конкурентоспроможності та сталості розвитку національного господарства є інноваційний розвиток України. Формування інноваційної політики в енергетичному секторі України потребує визначення концепції та стратегічних планів її інноваційного розвитку.

Нині інноваційна діяльність підприємств енергетичного сектору носить декларативний характер, вона пов'язана з докорінною модернізацією.

Для забезпечення реалізації напрямів інноваційного оновлення енергетичної сфери необхідне створення системи організаційного, фінансового, нормативно-правового, науково-технічного, інформаційного забезпечення.

Реалізація інноваційної політики в енергетичному секторі України ґрунтується на загальних засадах її державного регулювання. Нині, інноваційна політики держави в енергетичній сфері є непослідовною та несистематизованою.

Значущість енергетичного сектору для інноваційного розвитку України визначено як пріоритетами розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності.

Так, Законом України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11.07.2001 № 2623-III з-поміж пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки до 2020 р. окремо визначено енергетику та енергоефективність та раціональне природокористування [2].

Відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 08.09.2011 № 3715-V з-поміж стратегічних пріоритетних напрямів на 2011-2021 роки першим пунктом визначено освоєння

нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії [1].

Україна має можливості забезпечити зростання виробництва наукоємної, високотехнологічної продукції за рахунок широкого впровадження інновацій, екологічно чистих та ресурсозберігаючих технологій, спираючись значною мірою на власний науково-технічний та кадровий потенціал, на можливості вітчизняної промисловості, поглиблення її кооперації з промисловістю інших країн, на розвиток спільних з іноземними інвесторами підприємств [1].

В нинішніх умовах дефіциту державного бюджету та недостатньої кількості власних коштів на реалізацію інноваційної політики в енергетичній сфері виникає необхідність пошуку іноземних інвесторів. Так, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України веде пошук інвесторів для реалізації проектів в сфері відновлюваної енергетики.

Формування інноваційної політики в енергетичному секторі України потребує визначення концепції та стратегічних планів її інноваційного розвитку.

Виходячи з сучасного стану в енергетичному секторі основними напрямками незалежності вітчизняної економіки та забезпечення енергетичної безпеки, які потребують негайного впровадження інновацій, є: удосконалення існуючих технологій виробництва, переробки та споживання традиційних енергоресурсів; інновації, спрямовані на заощадження та оптимізацію споживання традиційних енергоносіїв у виробничих процесах; розробка нових та впровадження існуючих технологій, які використовують відновлювані джерела енергії; впровадження нового енергозберігаючого та енергоефективного обладнання.

Перспективи для суб'єктів господарювання аграрного сектору України полягають у виробництві відновлюваних джерел енергії, чільне місце серед них відводиться біоенергетиці.

Використання відновлюваних ресурсів біомаси, окрім досягнення головної мети – зменшення залежності держави від імпорту енергоносіїв, сприятиме виконанню таких завдань: стабілізації розвитку аграрного сектору; створення практично необмеженого ринку збуту сільськогосподарської продукції;

забезпечення нових робочих місць у сільській місцевості; збільшення надходжень від податків до бюджетів усіх рівнів; покращання екологічної ситуації тощо (Загурський 2015, с. 5-15).

Звідси, інноваційна діяльність в енергетичному секторі України потребує визначення концепції та стратегічних планів її інноваційного розвитку. Інноваційний розвиток аграрного сектору безпосередньо пов'язаний із розробленням і практичним застосуванням енерго- та ресурсозаощаджувальних технологій, інтенсифікацією аграрного виробництва.

Список використаної літератури:

1. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 № 3715-VI. Верховна рада України. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> (дата звернення: 10.04.2018).

2. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки/ Закон України від 11.07.2001 № 2623-III. Верховна рада України. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2623-14> (дата звернення: 14.04.2018).

3. Загурський О.М. Основні напрями інноваційної діяльності в аграрному секторі України. Наукові праці НДФІ. 2015. № 1 (70). С.5-15.

<p><u>СЕКЦІЯ 1.</u> СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ, ФОРМИ І ШЛЯХИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.</p>		
<p>Баланюк І. Ф. Крайник Х. Д.</p>	<p>СУТЬ ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ ТОРГІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ</p>	<p>5</p>
<p>Буцкюнене О. Шурпенкова Р.К.</p>	<p>ФАКТОРЫ, ВОЗДЕЙСТВУЮЩИЕ НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ФИРМЫ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЕГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ СВОБОДЫ</p>	<p>8</p>
<p>Voinycha L.</p>	<p>IMPACT OF THE FOURTH INDUSTRIAL REVOLUTION ON AGRICULTURE AND FOOD SYSTEMS</p>	<p>11</p>
<p>Березівський З.П. Березівська О.Й.</p>	<p>ОСОБЛИВОСТІ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ГАЛУЗІ СКОТАРСТВА</p>	<p>14</p>
<p>Борович О.В.</p>	<p>ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ФАКТОРИНГУ ЯК ДЖЕРЕЛО ПОПОВНЕННЯ ОБІГОВИХ КОШТІВ</p>	<p>16</p>
<p>Голотюк М.В. Дорощук В.О.</p>	<p>ЕФЕКТИВНІСТЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ТРАНСПОРТНИХ СИСТЕМ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ</p>	<p>19</p>
<p>Данкевич В. Є.</p>	<p>КОН'ЮНКТУРА СВІТОВОГО РИНКУ МЕДУ В УМОВАХ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ</p>	<p>21</p>

Данкевич Є. М.	ЕКОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ КОРПОРАТИЗАЦІЇ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ	26
Зарівна Б. П. Войцьо Т. О. Бойчук В. А	ПІДГОТОВКА ОБЛІКОВИХ ДАНИХ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	30
Гавука І. С.	СУТНІСТЬ І ФОРМИ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	33
Гилка М. Д.	АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ОРЕНДНИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	37
Досин О.М.	СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	40
Колісник Л.Я. Фицик В. І. Надольський С.М.	ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ	43
Короленко Л. П. Лялік С. Р., Гринів Ю. С.	СУБ'ЄКТИ ТА РІВНІ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	47
Клейнота О.І.	ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	51

Матковський П.Є. Ільків Г. В.	СУТЬ ПОНЯТЬ “ДОХОДІВ” ТА “ВИДАТКІВ” БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ	54
Пивовар П. В., Пивовар А. М.	ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТУ МЕДУ	57
Поплавський В. Г.	ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ ТА ЗАХИСТУ КОНКУРЕНЦІЇ	62
Райтер Н. І.	КООПЕРАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	65
Соломон С. Й. Михасів В. А. Борис Р. В.	ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	68
Савчук О.Я.	СВІТОВИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ІНТЕГРАЦІЙ	71
Тимоць М.В.	ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ВІДТВОРЕННЯ ЗЕМЕЛЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	74
Турчина С. Г.	УПРАВЛІННЯ МОТИВАЦІЄЮ ДО ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	77

Хамуляк І. С. Любачевська Р. Л.	МЕТОДИ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	80
Харченко Т. О. Курило А. О.	ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ	84
Чучук У. С.	ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ДЕФІНІЦІЙ “ГРОШОВІ КОШТИ” ТА “ГРОШОВІ ПОТОКИ”	87
Шегеда О.В.	ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ	90
Шеленко Д.І. Арделан В. І.	ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ РИНКІВ	95
<u>СЕКЦІЯ 2.</u> ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.		
Черевко Г.	BEZPOŚREDNIE INWESTYCJE ZAGRANICZNE W PRZEDSIĘBIORSTWACH WSPÓŁCZESNEJ GOSPODARKI	99

	AGRARNEJ – DOSWIADCZENIE POLSKI	
Bikçe Murat Akyol Bünyamin	EFFECT OF TWO FLOOR SLAB TYPES ON CONSTRUCTION COST	102
Купрейчик Д.В.	АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСА УПРАВЛЕННЯ ЗАПАСАМИ В СИСТЕМЕ 1С:ПРЕДПРИЯТИЕ	105
Васильченко С. М. Мироняк Ю. В.	УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	108
Вислободська Г. П.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ ВИРОБНИЧИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	111
Скрипник В. С. Яворсика К. М.	СКЛАДОВІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	114
Черевко І.В.	ІНТЕГРАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ У СФЕРІ ВИРОЩУВАННЯ НІШЕВИХ КУЛЬТУР	117
Редзюк Є. В.	ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ: ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД, МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ	120
Шугало В. М.	ОДЕРЖАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЕНЕРГІЇ З БІОГАЗУ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМОК АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	123

Яців С. Ф.	<p style="text-align: center;">РОЛЬ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ У ВИРОБНИЦТВІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА</p>	126
<p><u>СЕКЦІЯ 3.</u> ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.</p>		
Мовилэ И.	<p style="text-align: center;">КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА КАК ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ В ДОЛГОСРОЧНОЙ ПЕРСПЕКТИВЕ</p>	132
Kotliński W. Kurzeja M.	<p style="text-align: center;">PROGRAMY POMOCOWE DLA POLSKIEGO ROLNICTWA W LATACH 2014 - 2020</p>	137
Kurzeja M.	<p style="text-align: center;">MIEJSCE OTWARTYCH INNOWACJI W POLSKIM PRZEMYŚLE SPOŻYWCZYM</p>	145
Sulkiewicz E.	<p style="text-align: center;">INNOWACYJNE ROZWIĄZANIA TECHNOLOGICZNE W SŁUŻBIE ROLNICTWA INDUSTRIALNEGO</p>	151
O. Hirnyk	<p style="text-align: center;">WZROST ZNACZENIA KORPORACJI TRANSNARODOWYCH W GOSPODARCE ŚWIATOWEJ</p>	154

Баланюк С. І. Тимінський Р. І.	ПЕРЕРОБКА ВІДХОДІВ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ НА БІОГАЗ	157
Гринишин Г. М.	СИСТЕМАТИЗАЦІЯ РИЗИКІВ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	161
Житник Т.П.	ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ФОРМИ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	164
Іваницька Г.Б.	ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ	167
Колодійчук В. А.	ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ ЗБЕРІГАННЯ ЗЕРНА В УКРАЇНІ	170
Корженівська Н. Л.	ІННОВАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	173
Лазарєва О. В.	СТВОРЕННЯ ЗЕМЕЛЬНО-МАЙНОВИХ КОМПЛЕКСІВ ЯК УМОВИ ІННОВАЦІЙНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	176

<p>Пурха В.С. Ємець О.І.</p>	<p>КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ</p>	<p>179</p>
<p>Ємець О.І. Хилько М.М. Красій Ю.І.</p>	<p>УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ</p>	<p>182</p>
<p>Гіренко Ю.О.</p>	<p>ОКРЕМІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ХМЕЛЯРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ</p>	<p>185</p>
<p>Жук О. І. Шанюк О. М.</p>	<p>ПРОБЛЕМА УНІФІКАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ</p>	<p>188</p>
<p>Попович О.</p>	<p>ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ</p>	<p>191</p>
<p>Рулицька К. М.</p>	<p>ТЕНДЕНЦІЇ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ТА МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ</p>	<p>196</p>
<p>Сиротюк Г.В.</p>	<p>ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ</p>	<p>199</p>

Смулка О. І.	<p style="text-align: center;">МЕТОДИ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ</p>	202
Щербата І. В.	<p style="text-align: center;">НАПРЯМИ МІНІМІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ ВИРОБНИКІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ</p>	205
Янковська К. С.	<p style="text-align: center;">ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ЕНЕРГЕТИЧНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ</p>	209

Наукове видання

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

МАТЕРІАЛИ

**VII Міжнародної науково-практичної щорічної
інтернет-конференції
«ЕФЕКТИВНІСТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ»**

Проблематика 2018 р.:

**«СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ
В УМОВАХ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»**

23-25 травня 2018р.

Редактор: Руліцька К. М

Папір офсетний. Друк на різнографі. Гарнітура Times.
Ум.др.арк.6,7 Ум.фарб.від.14,3
Тираж 300 прим.

Видавництво:
ТзОВ «Ліга-Прес»
79006 м.Львів, а/с 11018

Друк:
СПДФО «Марусич М.М.»
м. Львів, пл. Осмомисла, 5/11
тел.факс.: (032) 261-51-31